

**РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ІВЕНТ-ІНДУСТРІЙ, КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА МУЗЕЄЗНАВСТВА**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК14 УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА

**Галузь знань: 03 «Гуманітарні науки»
Освітня програма (спеціальність): 034 «Культурологія»
Рівень підготовки: перший (бакалаврський)
Художньо-педагогічний факультет**

Рівне
2024-2025 н.р.

Робоча програма: Українська культура для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань 03 «Гуманітарні науки» спеціальності 034 «Культурологія».

Мова навчання: українська

Розробники: Виткалов В. Г., к.п.н.. професор

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри івент-індустрій, культурології та музеєзнавства

Протокол від “_____” _____ 202 року № _____

Завідувач кафедри _____ (проф. Виткалов В. Г.)

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією художньо-педагогічного факультету

Протокол від “_____” _____ 202 року № _____

Голова навчально-методичної комісії _____ (ст. в. Рабченюк С.В.)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 12		Обов'язкова	
Модулів – 2	Спеціальність: 034 «Культурологія»	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		1-й, 2-й	1-й, 2-й
		Семестр	
Загальна кількість годин – 360		1,2,3-й	1,2,3-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних - самостійної роботи студента –	Освітній ступінь: бакалавр	Лекції	
		60 год.	год.
		Практичні	
		60 год.	год.
		Самостійна робота	
		240 год.	год.
		Вид контролю:	
		Залік (1 сем.), екзамен (2,3 сем.)	
Передумови для вивчення дисципліни: Вступ до фаху, Культурна спадщина,			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Українська культура» є формування компетентнісного підходу у вивченні культурної практики шляхом ознайомлення здобувачів вищої освіти з теоретичними та методологічними основами культурного процесу як складової історичної науки, поглиблення знань у галузі фундаментальних та прикладних історіографічних та культурологічних досліджень. Дисципліна спрямована на формування наступних компетентностей, визначених освітньо-професійною програмою «Культурологія»: здатність до розуміння та пояснення основних концепцій, теоретичних і практичних проблем, сучасного стану наукових знань про культуру, культурного простору та процесу; здатність діяти відповідно до чинного законодавства (України та міжнародного) щодо збереження культурної спадщини; здатність здійснювати аналіз ретроспективи культурного процесу та сучасного стану культурної політики, використовуючи сучасні технології; здатність

здійснювати пошук, збір, систематизацію, накопичення інформації, обробляти дані з різних видів культурної практики, розробляти оптимальні рішення практичних проблем на основі наукових підходів.

Завдання навчальної дисципліни: розширити уявлення здобувачів вищої освіти про предмет її вивчення (культурний процес в історичній ретроспективі), співвідношення з іншими науковими та прикладними дисциплінами історичного циклу; розглянути історію розвитку культури як складову історичної науки; розкрити статус «Української культури» як дисципліни та її значення для сучасної культурної політики; висвітлити основні напрями і форми культурного процесу, що розгортається упродовж століть; поглибити знання про феномен історико-культурної спадщини і методологію її сучасного соціокультурного використання; узагальнити сучасні концептуальні підходи до вивчення пам'яток історії і культури; поглибити уявлення про сучасну проблематику та міжкультурні контакти.

3. Очікувані результати навчання

У процесі вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти мають набути такі компетентності:

ЗК02 Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності

ЗК04 Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК07 Здатність працювати автономно

ЗК08 Здатність працювати в команді.

СК05 Здатність використовувати різноманітні джерела інформації та методологічний апарат культурології для виявлення, аналізу культурних потреб суспільства.

СК08 Здатність створювати аналітичні звіти, розробляти рекомендації та генерувати проекти (культурно-мистецькі, художні та дозвіллеві) щодо об'єктів професійної діяльності, використовуючи актуальну нормативну основу.

СК11 Здатність організувати культурні події, використовуючи сучасні методи та технології.

ПРН01 Мати навички критичного мислення, викладати у зрозумілий спосіб власні думки, здійснювати їх аргументацію.

ПРН03 Створювати логічно і структурно організовані тексти з питань культурології.

ПРН14 Вести публічну дискусію та підтримувати діалог з питань української культури з фахівцями та нефахівцями.

ПРН15 Вільно спілкуватися з професійних питань усно та письмово державною та іноземними мовами з урахуванням мети спілкування та соціокультурних особливостей його контексту

4. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1.

МОДУЛЬ 1. ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

«УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА»

Вступ. Введення у проблему. Об'єктивні і суб'єктивні фактори зростання ролі культури у сучасному житті. Війна і проблеми національно-культурної ідентичності та патріотизму. Україна в системі світової цивілізації: новий організаційно-політичний досвід.

Обґрунтування курсу «Українська культура» як логічної ланки у процесі вивчення історії світового культурного процесу.

Структура дисципліни, її методологічні засади. Історіографія курсу. Зв'язок з історією, естетикою, релігієзнавством, українознавством, політологією тощо.

Проблеми періодизації історико-культурного процесу. Перегляд низки усталених суспільних догм у сучасних умовах стосовно вітчизняної культурної практики і спроба пошуку адекватних форм погляду на ці питання. Термінологічний дискурс дисципліни.

Українська культура як втілення історичного та духовного досвіду народу. Геополітичні особливості формування української культури. Територіально-культурна своєрідність регіонів і регіональний аспект культурного розвитку. Мова як важливий чинник формування національної свідомості. Ментальні особливості етнічної свідомості українців у формах релігійних, естетичних і моральних традицій. Українські традиційні образи і символи культурного самовизначення українців.

Взаємодія культур «Сходу» і «Заходу» як фактор становлення світової культури. Синкретизм як визначний чинник характеристики первісних культур. Антична культурно-мистецька спадщина в культурній історії України.

Основні вимоги до студентів під час вивчення зазначеного курсу. Роль і місце «Української культури» у формуванні наукового світогляду студентів, загальноосвітнього, фахового і культурного рівня майбутнього фахівця.

Гуманістична традиція як закономірність розгортання історико-культурного процесу в Україні. Творчість і праця як засіб існування, відтворення і саморозвитку культури. Специфіка культуротворчої діяльності у різних сферах людської самореалізації.

Складники національної культури. Основні етапи її розвитку.

Роль народних мас у творенні культури. Синкретизм художньої діяльності народу. Його прояви. Особистість у культурному процесі. Особливості художнього життя основних регіонів України. Посилення регіональних чинників в усіх їх вимірах як характерна риса соціокультурного та економічного процесу нового тисячоліття в світі.

Війна, нав'язана Україні російською федерацією (2022 р.) і зміни стереотипів мислення населення. Актуалізація понять «культурна пам'ять», «національна ідентичність», патріотизм, суспільна свідомість, Батьківщина. Висока політична культура як визначальний сегмент сучасного українського громадянина. Військовий стан і організаційно-культурна та освітня діяльність в Україні. Специфіка її налагодження та проблемний ряд. Перегляд і критичне осмислення багатьох сегментів життєдіяльності, зокрема й науковому, у новому ідеологічному просторі. Україні і світ: сподівання і реальність.

Значення подій вітчизняної історії для становлення загальнолюдської цивілізації.

ТЕМА 2. ДО СЛОВ'ЯНСЬКЕ НАСЕЛЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ТА ЙОГО КУЛЬТУРА

Характеристика основних підходів до класифікаційних ознак культурної діяльності. Наявні класифікації та їх переваги й недоліки.

Географічні й історичні обставини розвитку української культури. До слов'янські народи на території сучасної України (Мізинська, Мадленська, інші види культур). Образотворче мистецтво. Культ поховання.

Трипільська, скіфсько-сарматська культури та їх вплив на подальшу долю слов'ян. Античні впливи. Римська культурна спадщина і її відображення у мистецтві до слов'янського етносу.

Історія слов'янських племен: походження, розселення, устрій. Перші відомості про походження предків українського народу. Вітчизняні історики про походження слов'ян (М.Грушевський, Н.Полонська-Василенко, М.Рудницький, О.Пріцак). Концепція формування слов'янських народів у дослідженнях західноєвропейських дослідників.

Розвиток міст, торгівлі, ремесел, землеробства як умова подальшого формування давньоруської культури. Напрями і форми. Матеріальна й духовна культура стародавнього населення України. Характеристика пам'яток. Соціальний розвиток людності в контексті європейської культурної практики.

Зарубинецька, Черняхівська, Білогірська культури як вияв духовно-практичної діяльності предків українців (антів). Характеристика основних форм.

Перші спроби державного об'єднання як фактор подальшої стабілізації життєдіяльності населення. Результат і питання подальшої еволюції державницького сегмента.

Пам'ятки до кириличного письма. Велесова книга, договори Олега з греками тощо як чинники етнокультурних та політичних ознак. Характеристика перших пам'яток. Історико-політичні аспекти виявлення культурної спадщини та їх інтерпретація.

Світогляд як спосіб духовно-практичного освоєння світу. Культура як форма і результат такого освоєння.

Язичництво. Суть і значення. Форми його прояву в культурній спадщині українців.

Міфологія і становлення художньої культури. Своєрідність емоційно-поетичного світосприймання східних слов'ян як стимул до розвитку народної фантазії, образотворчого мистецтва, усного епосу тощо. Форми її використання в подальшій практиці. Християнізація українських земель до Володимирового хрещення і європейський контекст.

МОДУЛЬ 2. ТЕМА 1. КУЛЬТУРА КИЇВСЬКОЇ РУСІ В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Термінологічні виміри дослідження окресленого періоду. Передумови утворення феодальної держави на Русі. Суспільно-політичний та духовний устрій.

Перші паростки національної свідомості у Європі («Історія королів Британії» Г.Монмутського, «Пісня про Роланда») і їх роль у зміцненні державного сегмента. Відгомін цього процесу на українських теренах.

Давня Русь в історіографії та джерелах. Епіграфічні пам'ятки та писемні джерела зарубіжного походження з історії українських теренів найдавнішої доби (відомості про культурну творчість на українських землях у працях давньогрецьких, візантійських та західноєвропейських авторів). Арабська література про Русь. Загальна характеристика. Критична оцінка історіографічної спадщини в контексті сучасних реалій.

Розквіт Київської Русі. Продовження процесу об'єднання племен. Зовнішня та внутрішня політика князя Володимира. Етнічний розвиток. Духовний результат.

Вплив Візантії на культуру Київської Русі і форми цього вияву. Римські й болгарські впливи. Християнство як каталізатор процесу засвоєння світових ідейних

та культурних надбань. Форми впровадження. Гіпотези щодо запровадження християнства на Русі. Їх умотивованість та переконливість. Теоретичні оцінки дослідників ХІХ-ХХІ століть щодо результатів утвердження християнської ідеології на теренах Київської Русі (М.Грушевський, О.Потебня, О.Субтельний, Н.Полонська-Василенко, М.Брайчевський. Сучасні дослідники Русі і їх наукова спадщина). Влада в християнському тлумаченні. Її роль у структуруванні тогочасного соціуму.

«Руські письмена» і початки освіти (860-861 рр.). Система її формування. Жіноча освіта. Перші її центри, зміст і тематична складова (1086 р., Київ). Жіноча освіта на Русі як форма позиціонування свободи жінки в тогочасному європейському суспільстві. Роль цієї освіти в системі культурної діяльності та вплив на європейський культурний простір.

Розширення і зміцнення Київської Русі за часів правління князя Ярослава Мудрого. Русь у контексті європейського культурного досвіду.

Православна церква у політичній системі держави. Особливості становлення і духовний результат. Митрополит Іларіон і «Слово про Закон і Благодать» (1050 р.) як проповідь природних прав людини. Роль і значення заснування Київської митрополії в європейській культурній практиці та традиції.

Християнізація мистецтва і її значення в питаннях консолідації місцевого населення. Вплив на духовність соціуму. Література, архітектура, іконопис, фрески як своєрідна єдність формули «мистецтво-філософія» в умовах існування Київської Русі.

Виникнення кириличної абетки. Берестяні грамоти. Писемна культура Київської Русі ХІ – першої половини ХІІІ століть. Настінні написи. Церковнослов'янська мова і її роль у зміцненні культурного сегмента. Церковнослов'янська мова в контексті зміцнення Візантійської культурної традиції. Використання різних мов як характерна риса культурно-освітнього розвитку давньоруської держави у ІХ-ХІІ століттях. Цей вияв у різних видах культурної практики.

Перекладне письменство. Житійна література Болгарії, Чехії в Україні. Історичні твори (хроніки) І.Малали Антіохійського, Г.Амартола та Ю.Грішника (VI – VII ст.). Природничі науки («Фізіолог», «Шестоднев»), збірки «золотих думок» (педагогічна література) – «Бджоли», апокрифи. Мета і значення їх поширення на київських землях. Роль у формуванні місцевих культурних ознак та власної історичної літератури. Характеристика пам'яток.

Літопис як феномен культури. Перші українські літописці (Нестор, Никон, Сильвестр) і питання формування моделі вітчизняної історії. Форми її виявлення і загальноєвропейський культурний контекст. Оцінка літературної творчості перших українських літописців зазначеної доби крізь призму іноземних літературних джерел.

Літературна творчість: Найдавніше, Початкове, Київське історичні літописання: сутність, структура, форми фіксації. Їх автори та зміст. Відмінність від європейської історичної традиції. «Повість временних (минулих) літ» як спроба пошуку родоводу слов'ян. Форми збереження історичної пам'яті. Соціальне замовлення як характерна риса давньоруського історичного письменства і його роль у зміцненні писемної традиції та ролі книги в суспільстві.

Антична спадщина і культурні здобутки Європи як джерела розвитку філософської думки та культурного розвитку давньої Русі загалом.

Книжкова культура Київської Русі. Перші скрипторії та бібліотеки. Монастирі як центри збереження культурної пам'яті, система їх організації. Пам'ятки художньої культури цієї епохи. Історико-естетичне та культурологічне значення «Слова о полку Ігоревім». Патріотичний зміст перших вітчизняних літописних пам'яток. Їх вплив на

подальшу літературну творчість слов'ян та політичне об'єднання. «Слово...» в культурі народів Європи. Перекладне письменство як культурний феномен доби.

Я.Мудрий і літературна справа. Форми культурного позиціонування лідера.

Давньоруська духовність і антична філософська спадщина. Видатні проповідники і філософи Русі: Клим Смолятич і Кирило Туровський («Послання Фомі пресвітеру»; проповіді, повчання). Педагогічний та ідеологічний аспект перших книжкових пам'яток.

Правова культура давньої Русі: «Руська правда» та її наступні редакції у зміцненні правової практики, договори і грамоти X століття, церковні устави. Принципова відмінність їх від візантійського та римського права. Роль у зміцненні держави.

Художня практика Київської Русі у розмаїтті виявів. Найдавніша дерев'яна сакральна архітектура. Культові та палацові споруди Києва, Овруча, Володимира у справі поширення християнської ідеології. Київська, Переяславська і Галицька архітектурні школи в контексті європейської будівельної традиції. Їх роль у формуванні національного будівничого сегмента культури.

Храми і монастирі як центри освіти та культури, збереження і концентрація інтелектуальної творчості. Форми її фіксації та передачі.

Організація музичного навчання у давньоруській державі. Його зміст.

Розвиток образотворчого мистецтва, фресковий живопис, малярство, книжкова мініатюра київської школи як форми зміцнення православної віри. «Остромирове Євангеліє» (1057 р.). «Ізборники Святослава» (1073 р., 1076 р.) як перші пам'ятки та бібліографічні вітчизняні покажчики. Зародження цензури (Покажчики «ложних» і «праведних» книг як чинник впливу церкви на культурний простір). Важливість подібних принципів для зміцнення віри й духовності місцевого населення. «Трійський псалтир» (1080 р.) як сакральна пам'ятка. Світська і церковна література як чинник формування мови. Народні уявлення про зло і його знищення у перших пам'ятках («Ходіння Богородиці по муках»).

Перші ікони на Русі. Формування вітчизняного іконопису. Його провідні центри. Характеристики образу та перші вітчизняні іконописці. Ювелірне мистецтво (зернь, чернь, інкрустація, інші види технічної обробки металу) як форми ствердження духовності особистості. Художня школа Києво-Печерського монастиря. Музика і театральні дійства в житті населення та панівної верхівки. Скоморохи як професійні представники світського музично-видовищного мистецтва Київській Русі. Еволюція цієї практики на європейському континенті. Синкретизм духовної практики.

Народна творчість як складова частина давньоруської культури. Виникнення героїчного епосу: його герої і причини його поступового згортання. Культурні особливості (відмінності) різних прошарків суспільства. Культура села і культура міста в системі духовної тогочасної практики. Взаємодія і духовний результат.

Інші складові матеріальної та духовної культури доби. Медицина, форми її існування. Найбільш відомі представники та їх спадщина. Сільськогосподарське виробництво: характеристика основних видів культур і їх роль у життєдіяльності соціуму.

Становище жінки та її роль у тогочасному суспільстві. Законодавча база її підтримки та роль громадської думки у цій практиці.

Розвиток ремесла і обміну як фактор зростання міст і міського населення. Посилення зв'язків київської держави з європейським світом.

ТЕМА 2. ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В ПЕРІОД XIII – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XVI СТОЛІТТЯ

Західноєвропейська культурна спадщина в долі українського населення. Католицизм як важливий чинник розвитку культури. Історіографія періоду (Джерела з історико-культурного процесу українських земель польського та литовського походження).

Монголо-татарська навала як фактор призупинення європеїзації Русі та реанімації імперської ідеології. Оцінка цього явища в європейській історіографічній традиції.

Особливості суспільно-політичного та етнокультурного розвитку українських теренів зазначеного періоду. Характеристика провідних форм та їх еволюція.

Розпад Київської держави. Відокремлення земель. Основні причини та наслідки занепаду Київської Русі (імперська ідея, відсутність національного патріотизму тощо). 1097 рік у долі українських територій. Історична доля Галицько-Волинського князівства у другій половині XIII – першій половині XIV століть. Князь Данило Галицький. Його роль у розвитку культурного простору західних теренів.

Формування трьох східнослов'янських народностей. Погляд на «проблему» з XXI століття. Критична оцінка цього процесу у науковій спадщині дослідників різних країн.

Традиції духовної культури давньоруської Київської держави як важливий чинник розгортання духовного життя наступного періоду. Осередки соціально-культурного розвитку – Київ, Чернігів, Луцьк, Острог, Львів. Їх значення у духовному житті народу. Перші спроби місцевого самоврядування та їх результат. Самоврядування як чинник еволюції суспільної свідомості. Європейська державна традиція в цьому процесі.

Запровадження Магдебурзького права в українських містах як передумова зародження громадянського суспільства. Його роль у подальшому розвитку культури і громадянського суспільства. Католицизм у системі культурної практики Європи та його відгомін на українських теренах. Форми впровадження і культурний результат. Шкільництво в католицьких і протестантських навчальних закладах: система його організації та контролю, організаційно-культурний ефект. Зразок для подальшого наслідування в українській культурній практиці.

Особливості організації національного життя. Православна церква у культурно-освітньому русі. Причини її злету та занепаду. Стан шкільництва. Характер його функціонування. Виникнення української мови та її подальший розвиток. Багатомовність як характерна риса середньовічної культури. Її підтримка університетською практикою Європи. Широкий мовний сегмент як еквівалент освіченості.

Печерський монастир і літературна справа на теренах України. Літописання як чинник збереження історичної пам'яті та мистецьке оздоблення книг. Книжкова мініатюра («Галицьке Євангеліє», 1283 р.). Бучацьке, Холмське Євангелії як пам'ятки писемності і духовності доби.

Історична пам'ять у структурі тогочасної духовної практики. Галицько-Волинський, Супрасльський та короткий Київський літописи як основа національної історіографії зазначеного періоду. Еволюція літописної практики, світський характер літературних пам'яток і їх оцінка в контексті європейської культурної традиції. Історико-мемуарні джерела: сутність, специфіка, роль у розширенні тематичного

змісту історії України. Літопис Биховця і давньоруська суспільно-політична думка. Зміст, мова викладу. Формування української літературної мови.

Відгуки ідей Ренесансу і Гуманізму в Україні. Їх відображення в літературі. Гуманістичні й реформаційні ідеї у філософській спадщині. Епос XII-XIII століття у Галичині. Еволюція жанру та причини виникнення цього явища.

Архітектурне будівництво західних і східних земель. Нові риси в культовій і оборонній архітектурі як свідчення широких міжкультурних контактів українських митців. Досвід як форма збереження історичної пам'яті.

Україно-болгаро-сербські зв'язки. Їх прояв у літературі (Г.Цамвлак, митрополит Киприян) та іконографії. Піднесення головних іконописних шкіл: волинської («Волинська Богоматір»), київської, львівської. Українські ікони в інших державах (Белзька ікона в Ченстохові – Польща, Володимирська ікона у Москві тощо). Ікона в системі духовної практики. Український культурний досвід іконописання та його поширення у європейській практиці (традиції).

Інші види мистецтва в культурному просторі доби.

Графічне мистецтво. Геральдика і сфрагістика як форма позиціонування особистості чи організаційної структури у тогочасному культурному просторі: їх національне підґрунтя. Інокультурні впливи.

Особливості розвитку декоративно-ужиткового мистецтва. Посилення впливу народного мистецтва на художні промисли й ремесла як провідна тенденція доби. Цех як основна форма об'єднання ремісників. Значення й напрями організації. Перші цехові об'єднання (1386 р.) на українських землях у системі формування професіоналізму та корпоративної етики і культури. Форми організації, вимоги до роботи в цеху, правила поведінки, система зміцнення структури та подальшого позиціонування (герб, печатка) тощо.

Підстави зародження портретного живопису. Перші майстри та персонажі в системі європейського культурного (візуального) досвіду.

Стан освіти: причини зростання інтересу до високих шкіл Західної Європи. Особливості організації тамтешнього навчання (Болонський, 1119 р.; Неапольський, 1224 р.; Кембрідзький, 1202 р., Сорбона, 1257 р.; Ягелонський, 1364 р. та ін.) в університетах. Їх структура і система організації навчального процесу. Церква в системі організації вищої освіти і її теологічний факультет. Етичний чинник у здобутті вищої освіти у Європі стосовно православних українців.

Українці в закордонних університетах: система реєстрації, специфіка організації навчання (Ю.Котермак, П.Русин, Г.Тичинський та ін.) і гуманістична традиція української науки. Віросповідання як важливий чинник здобуття вищої освіти в Європі. Моральний сегмент у цьому процесі. Розробка ідей «природного права» людини та «суспільної угоди». Нові погляди на державу, моделі її організації у трактатах українських науковців-випускників університетів. Вища освіта як ідентифікаційний чинник.

Художня творчість «польських» гуманістів (С.Оріховського, С.Кльоновича, Ш.Шимоновича та ін.) у контексті вітчизняної культурної традиції.

Замойська академія, Краківський і Вюртемберзький університети і подальший розвиток культурної діяльності їх вихованців. Вплив на формування культурного середовища українських та європейських земель. Художні школи в регіонах та їх роль у культурному розвитку суспільства. Професіоналізація художньої освіти в Європі і роль у цьому процесі академічної освіти.

Поширення знань про природу і початки раціонального світогляд. Його (їх) роль у зміні ціннісного ряду людини. Вплив на соціум і його подальша трансформація.

Загальна характеристика традиційно-побутової культури населення. Світське будівництво. Зміни в інтер'єрі осель. Семантика української будівлі. Гончарні вироби. Диференціація праці. Мирські та сакральні функції млина, кузні, корчми. Місто та його культурно-формуюча роль. Село як центр збереження українського ества.

ТЕМА 5. КУЛЬТУРНО-НАЦІОНАЛЬНИЙ РУХ В УКРАЇНІ ЯК ПРОТИДІЯ ПОЛЬСЬКО-ЛИТОВСЬКІЙ КОЛОНІЗАЦІЇ

Загальна характеристика історичної доби. Польсько-литовська експансія на українських землях. Загарбання Галичини. Перехід Волині та Наддніпрянщини під протекторат Литви. Духовні наслідки цього процесу.

Суспільно-культурний устрій, побут українських теренів, що перебували у складі Великого князівства Литовського. Люблінська унія 1569 року. Берестейська унія (1596 р.) як спроба подальшого окатоличення українського народу. Соціально-політичні й духовні наслідки цього процесу. Активізація суспільної свідомості.

Католицизм як нова форма світовідчуття: його ідеологічне підґрунтя, форми поширення в контексті нових суспільних обставин. Засоби впливу на український соціум: полемічна література: відомі її центри на українських теренах; колегіум як нова форма організації тогочасної освіти: основні вимоги до тих, хто навчається. Ідеологічне підґрунтя католицизму, втілене в освітній мережі і його роль у формуванні нового типу особистості. Стиль бароко як стимул до впровадження цих ідей.

Українські міста: розвиток ремесел і торгівлі. Світський чинник у розвитку міста.

Стан Православної церкви на українських територіях. Політика колонізації. Занепад національної освіти. Втрата інтелігенції. Причини та духовні наслідки цього.

Розповсюдження єретичних поглядів у XIV-XV століттях і їх вплив на духовний розвиток українського суспільства. Кальвінізм: суть і значення. Інші реформаційні рухи (гуситство, аріанство). Їх духовні наслідки на Волині й Литві. Форми прояву. Загострення національно-релігійних і соціальних суперечностей наприкінці XVI століття.

Братства: історія виникнення, соціальний склад та напрями їх культурної діяльності. Братства в системі збереження православної віри. Братські слов'янські школи. Напрями діяльності і їх результат. Проблемний ряд у системі їх функціонування. Їх роль і значення у суспільно-політичному й культурному житті України. Найбільш впливові братські осередки. Братства в системі збереження православної церкви: форми підтримки та результат. Проблемний ряд у функціонуванні братств в історичній ретроспективі.

«Катехізіс» Семена Будного (1563 р.).

Зрушення у духовній сфері як відгомін загальноєвропейського Відродження. Пробудження інтересу до народної мови, культури і форми виявлення цього пробудження.

Винахід друку у Європі. Й.Гутенберг (1450 р.). Перші згадки про українське книгодрукування. Друкарня С.Дропана у Львові (1469 р.). Кириличне друкарство в Кракові та Чорногорії. Швайпольт Фіоль («Октоїх», «Часословець», 1491 р.) і Франциск Скорина («Псалтир», «Іов», «Притчи премудрого Соломона, царя

Израилева», 1517 р., «Премудрость», «Юдіфь» тощо, «Апостол», 1525 р.). Зміни в художньому оформленні і структурі книг. Подальша доля друкарської справи: друкарня у Бересті і старопольський переклад Біблії (1563 р.). Перші друки у Москві (1564 р.): І.Федорович і П.Мстиславець та їх роль у поширенні друкарської практики на українських теренах.

Українські друкарі у Західній Європі. Характеристика друків та організаційна діяльності перших українських друкарів.

Заснування першої паперової фабрики у Буську (Галичина) (1541 р.) як передумова розширення потреб у друкованій продукції. Папір як художній чинник.

Початок книгодрукування у Львові (1574 р.). Іван Федоров і видання «Апостола». Причини активізації українського друку. Культурно-освітня діяльність І.Федорова («Буквар») в Острозі. Друкована і рукописна книга в культурній практиці українських земель: потреби, зміст, оформлення.

Граверство на українських теренах як форма розширення потенціалу друкованої книги і Л.Филипович. Види графічної діяльності. Бароко і українська графіка.

Агіографічні твори. Перекладна і літописна література. Представники та їх твори.

Пересопницьке Євангеліє» (1556-1561 рр.) як свідчення подальшого процесу формування і поширення української народної мови. Причини виникнення, роль у подальшому розвитку культури. Народний елемент як чинник зростання народної енергії в культурній практиці. Пам'ятка в духовній практиці сучасної України.

Культурологічна діяльність представників Острозького літературного й науково-освітнього гуртка. Культурний центр у Миляновичах на Волині. Контакти.

Українське шкільництво як протидія культурній експансії Польщі. Гуманістична спрямованість діяльності Острозької академії (1580 р.). Острог як провідний культурний центр: інтелектуальне середовище. Загальна характеристика міста і його зв'язок із національним духовним сегментом – монастирями Волині та формування власного культурного середовища. Острозька Біблія (1581 р.) як визначна пам'ятка національної культури: причини і специфіка її підготовки. Культурне середовище Острога та його роль у розширенні освіченості громади.

Бібліотечна справа. Перші українські підручники та словники. Л.Зизаній («Лексис», «Граматика») у справі розвитку української мови. Творчість інших вчених – філологів. Граматики М.Смотрицького (1619 р.) у культурному просторі українських теренів. Зміна ставлення до української мови. Філологічні школи Львова та Києва в загальному культурному контексті. Школа як форма протидії культурній експансії.

Нові форми народнопоетичної творчості. Поглиблення фольклорної основи. Ренесансні та реформаційні впливи. Їх трансформація в українському мистецтві.

Українські письменники-полемісти середини XVI століття і традиція полемічної літератури (Х.Філалет «Апокрисис», Ю.Рогатинець «Пересторога»; І.Вишенський, С. Зизаній, В.Суразький, М.Смотрицький) у боротьбі проти культурної експансії Польщі. Центри полемічної літератури (Острог, Вільно, Львів). Значення її поширення. Українська мова як важливий чинник єднання українських земель та змін у суспільній свідомості.

Культурні контакти українських і польських науковців (письменників-полемістів) у питанні формування національної духовної традиції.

Новий календарний стиль (1582 р.) і боротьба навколо його запровадження в Європі. Відгомін цієї реформи в сучасній практиці України.

Світська література: стан, тенденції, напрями, представники.

Правова культура зазначеного періоду. Міждержавні й міжнародні угоди, привілейні, дарчі грамоти, збірники законів тощо. Система судочинства. Її відмінності від існуючих. «Судебник» та «Литовський статут» як пам'ятки правової культури литовської держави і функціонування руської мови як державної.

Історична література (Густинський літопис, «Літописи Волині і України») у справі підтримки традицій літописання київської доби. Зміни в підходах до організації історико-літературної творчості. Історична пам'ять як важливий чинник формування суспільної свідомості. Монастирі й монастирські бібліотеки у культурному просторі Волині.

Мистецтво на українських землях. Розвиток архітектури: культові й оборонні споруди Поділля, Закарпаття, Львова, Луцька. Національне підґрунтя. Регіональні містобудівельні (архітектурні) школи у питанні збереження національних культурних ознак. Архітектурна спадщина України в контексті сучасного світового досвіду. Проблеми її збереження та популяризації. Основні форми.

Цех як феномен культури. Перші цехові об'єднання, музичні цехи (1578 р., Кам'янець-Подільський; 1580 р., Львів) і питання поширення професійної музичної освіти: інокультурний елемент та формування власної системи її організації. Інструментальна світська і церковна музика. Пісенний фольклор. Театралізація народних ігор та обрядів. Традиційність та інноваційність виміру.

Декоративне різьблення на дереві й камені. Характеристика пам'яток. Церковне малярство. Ікона і світська картина. Зміни у тематиці (портрети Г.Балабана, К.Корнякта). Ктиторський портрет. Композиційна форма. Роль і значення в українському соціумі для збереження традиції меценатства. Картинні галереї польської знаті та їх вплив на зміну самоусвідомлення українських магнатів.

Поховальний обряд і портретний живопис Галичини як форма його художнього урізноманітнення. Прагнення до реалізму. Впливи Польщі. Портретний живопис. Типи портретів та їх роль у збереженні історичної пам'яті. Соціальний сегмент у цьому напрямі.

Ювелірна справа: гуцульське мистецтво з міді. Золотарство Лівобережжя. Західні й східні впливи. Характеристика пам'яток.

Побутова культура України. Особливості подружнього життя.

ТЕМА 6. КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XVII СТОЛІТТЯ

Окреслений період у вітчизняній та зарубіжній історіографії. Татаро-турецькі напади кінця XV – початку XVI століття. Самоорганізація населення: козацький рух і попередники козацтва. Виникнення Запорізької Січі та її роль у визвольній боротьбі українського народу проти іноземних загарбників.

Проблема козацтва в українській історії й культурі. Актові та діловодні джерела. Літературні пам'ятки, публіцистика, агіографічна література. Літописання. Праці іноземного походження. Козацтво як культурний феномен доби.

Запорізька Січ як відродження державної незалежності України.

Хмельниччина і утворення української козацької держави: її господарство, адміністрація, військо, зовнішня політика, культурна діяльність.

Легендаризовані герої українського козацтва – Д.Байда-Вишневецький, С.Наливайко, Морозенко, інші його представники. Роль цієї суспільної верстви у формуванні національно-патріотичних почуттів населення. Культурологічна

діяльність П.Конашевича-Сагайдачного і Київське братство. Їх значення у піднесенні Києва.

Інші братства на теренах України. Історія їх подальшої боротьби за збереження православної віри. Освіта в практиці культурної діяльності братств зазначеної доби. Братства і духовний клімат суспільства.

Духовне життя. Українська Православна церква. Політика втручання з боку Москви. Боротьба між Православною і Уніатською церквами.

Є.Плетенецький і видавнича діяльність Києво-Печерського гуртка. Між культурна комунікація у їх практиці. Інші подвижники цієї справи. П.Могила як видатний церковний і культурний діяч. Загальна характеристика постаті.

Зміни у духовному житті України. «Літургіяріон», «Православне ісповідання віри», «Требник». Церква в духовному просторі населення.

Київ як центр національно-культурної діяльності. Основні її параметри.

Розвиток шкільної справи: Київська колегія. Протестантські і католицькі школи. Становлення системи вищої освіти. Піднесення ролі Києво-Могилянської академії у формуванні історичної й суспільно-політичної думки. Система організації навчання. Провідні вчені і громадські діячі академії, їх творчий доробок та вплив на духовну культуру держав Європи.

Національна наука (К.Ставровецький, З.Копистенський) та європейський контекст.

Мовознавство (П.Беринда і «Лексикон Славенороский»). І.Ужович і «Словенська граматика». Подальший розвиток вітчизняної історіографії.

Друкарська справа. Друкарня Києво-Печерського монастиря. «Часослов» (1616 р.). Граматика української мови М.Смотрицького (1619 р.). Її роль та значення в російській культурі. «Антологіон», 1618 р. на вірші К.Саковича як перше ілюстроване видання, що прославляє козацтво. Друкарні Львова й Острога і розширення практики мистецького оздоблення книг. Міжконфесійні відносини і друкарська справа.

Львівська і Київська школи граверів (Т.Земко, Т.Петрович). Їхні творчі доробки.

Збірки повчань («О воспитании чад», 1609 р., Львів) як поглиблення інтересу до педагогічної проблематики. Еволюція підходів зважаючи на час укладання пам'ятки.

Особливості розвитку мистецтва. Занепад деяких традиційних (паломницька проза, життя святих) і розвиток нових жанрів у літературі. Літературне бароко: проповідницька проза, посвяти, житійна література, поезія тощо. Бароко як стиль епохи і його відповідність очікуванням художньої спільноти.

Драматичне мистецтво і зародження українського театру (1619 р., Кам'янка-Струмилова). Ляльковий театр «Вертеп», шкільний театр, інтермедії. Значення у формуванні духовної культури, літературної мови, зміцнення віри. Європейські театральні впливи і «театральна регіоналістика».

Львівська іконописна школа (Ф.Сенькович, Л.Пухало) у художньому просторі. Український стиль в іконопису («Христос-виноградар», «Трійця на конях») і поступова втрата значення цього виду живопису.

Портретний живопис. Творчість Л.Тарасевича, Д.Левицького, О.Тарасевича.

Український портретний живопис в історії світового образотворчого мистецтва.

Геральдика і сфрагістика як напрями мистецтва і їх еволюція в нових координатах епохи. Особливості розвитку світської архітектури. Формування перших садово-паркових комплексів на західноукраїнських теренах під впливом культурної традиції Західної Європи. Декоративно-прикладне мистецтво. Розширення

проблематики. Національна інструментальна музика (гуслі, торбан, цимбали, скрипка, ліра). Витоки та еволюція українського музичного інструментарію. Міжнародний контекст. Церковний хорový спів як засіб захисту стародавнього мистецтва від впливу іноземної культури. Усна народна творчість. Характеристика напрямів.

Культурне життя Буковини й Закарпаття.

Нові тенденції в організації культурного процесу.

ТЕМА 7. УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVII СТОЛІТТЯ

Україна після смерті Б.Хмельницького (1657 р.). Боротьба за збереження її державної незалежності (І.Виговський, Ю.Хмельницький). Поділ України на Правобережну і Лівобережну (1667 р.). Посилення ролі Лівобережжя. Автономія України у складі Російської імперії (Д.Многогрішний, І.Самойлович). Слобожанщина як культурний феномен: підстави виникнення та подальшого розвитку.

Державотворча та культурна спадщина Золотої Орди і проблеми формування суспільно-політичного устрою російського і українського теренів. Політична, економічна та культурна спадщина Золотої Орди і її роль у формуванні російських та українських засад державного будівництва. Ментальні відмінності українців і росіян та їх виявлення в подальшій культурній практиці: економічній діяльності, дозвіллі, традиційно-побутовій культурі. Кореляційні характеристики.

Гетьман І.Мазепа як державний і культурний діяч. Гетьман Пилип Орлик (1672-1742 рр.) та «Конституція прав і свобод Запорізького війська» як визначна пам'ятка правової культури.

Культурні процеси в Європі Нового часу та їх відгомін на українських землях.

Меценатська діяльність українських гетьманів. Меценатство як культурний феномен в українській практиці. Характеристика окремих постатей.

Перша українська еміграція. Причини та духовні наслідки.

Культурне життя та суспільно-економічні відносини на Слобожанщині. Стан церкви. Згортання діяльності братств у Галичині. Наслідки цього процесу.

Скасування незалежності Київської митрополії.

Освіта на Лівобережжі та Правобережжі. Світська школа. Поширення шкільництва на сході і занепад його на заході українських теренів. Києво-Могилянська академія – центр освіти у Східній Європі. Система навчання. Представники (Ф.Сафанович і його «Хроніка» 1672 р. як перша синтетична праця з історії України). Філії академії у питанні поширення вітчизняної освіти. Міжнародні зв'язки. Українці – студенти західноєвропейських вищих навчальних закладів. Спеціалізація тогочасної вищої школи.

Україна як посередник між двома культурами – європейською і російською. Значення та духовні наслідки.

Друкарська справа в Україні. Києво-Печерська Лавра як провідний осередок друку та І.Гізель. Друкарні Новгород-Сіверська і Чернігова. Українські видавці у Львові (М.Сльозка). Друкарні і духовна освіта. Монастирські, приватні та світські бібліотеки. Механізм їх формування та роль у соціумі. Бібліотека як статусний сегмент людини у тогочасному суспільстві.

Посилення інтересу до світської історії і роль у цьому процесі мережі світської освіти. Українська наука доби бароко: історичні праці («Синопис» І.Гізеля), мемуарна проза провідних діячі доби козаччини, «Густинський літопис».

Ораторська проза та історико-побутові вірші. Розробка теоретико-мистецьких проблем (курси поезики, риторики). Їх значення у становленні вітчизняної освіти, мовознавства. Європейський контекст української культурної практики.

Львівський університет (1661 р.) та його вплив на духовний клімат західноукраїнського суспільства. Система організації навчання, матеріально-технічне оснащення та роль у суспільства. Мовний сегмент навчання. Університет і освітнє середовище регіону.

«Козацьке бароко» в архітектурі: оборонні й культові споруди. Світське архітектурне будівництво на Заході і Сході (Будинок полкової канцелярії у Чернігові). Дерев'яне будівництво. Вітчизняні архітектурні школи. Представники. Проблеми взаємодії національних видів мистецтв.

Музика. Школа півчих на Запоріжжі. Система організації навчання і виховання.

Єзуїтські колегіуми Західної України і світська загальна та музична освіта.

Художня практика українських земель у європейському вимірі. Ікона і світська картина. (Нові нетрадиційні сюжети й форми їх втілення). Київська і львівська школа граверів (О.Тарасевич, І.Щирський, О.Козачинський, Л.Тарасевич).

Художнє оздоблення книг. Граверство як вид мистецтва та його вплив на читабельність вітчизняної книги.

Історичні підстави виникнення портретного живопису. Художні здобутки Жовківського осередку (Галичина). Регіональні художні школи в питанні збереження національних ознак. Представники, культурна спадщина.

Ктиторський портрет: специфіка культурного зразка. Характеристика жанру. Поглиблення психологізму у ктиторському портреті. Український ктиторський портрет і європейська портретна спадщина. Українська церква і портрети меценатів.

Народне малярство. Розмаїття тематики. Серія картин «Козак Мамай» як форма уявлення про захисника. Еволюція образу в історичній ретроспективі. Кращі мистецькі зібрання цього напрямку в Україні. Монументальний живопис у культурному просторі українських земель (Й.Кондзалевиц, І.Руткович).

Декоративно-прикладне мистецтво як характеристика народної культурної практики. Художня обробка металу. Гарматне лиття. Дзвони. Провідні центри його розвитку. Символіка та оздоблення виробів, їх призначення та роль у суспільстві. Основні напрями розвитку ювелірного мистецтва. Удосконалення технологічного процесу. Національний елемент у практиці художнього оздоблення.

Особливості побуту. Становище жінки в українському тогочасному суспільстві.

ТЕМА 8. КУЛЬТУРНИЙ ПРОЦЕС НА УКРАЇНСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ У XVIII СТОЛІТТІ

Історичні обставини розвитку національної культури зазначеного вище періоду. Джерелознавчі та історіографічні пам'ятки про розгортання культурного процесу в Україні цієї доби іноземного походження. Сучасне осмислення цієї інформації.

Просвітництво як стиль епохи та його роль у зміні ціннісних орієнтацій у суспільній свідомості українського населення. Просвітництво в планах імперії. Просвітництво як сегмент європейської культурної практики. Між культурна комунікація як характерна риса доби.

Система заходів російської імперії, спрямована на придушення українського культурного процесу. Священний Синод і Ф.Прокопович (1721 р.) та подальше функціонування української церкви і культури. Запровадження цензури і розвиток українського друку. Заходи російського Уряду щодо національної культури

(«Типографическая контора», 1721 р.). Інші форми та засоби гальмування культурного поступу українців.

Політика русифікації та її вплив на стан вітчизняної культури. Її законодавча і соціальна база.

Диференціація культурних потреб різних верств населення.

Українське шкільництво в системі діяльності Києво-Могилянської академії. «Мандрівні дяки» як нова освітня інституція. Європейська традиція і її відгомін на українських землях. Значення її поширення в Україні.

Українські культурні діячі в інших державах (Є.Славенецький, С.Полоцький, С.Яворський). Їх освітня й організаторська діяльність та її практичний результат.

Гуманістична спрямованість діяльності Ф.Прокоповича, Д.Туптала.

Розвиток філософії доби Просвітництва і Романтизму (Г.Сковорода), літератури (І.Котляревський), музики (М.Березовський, Д.Бортнянський, А.Ведель). Професіоналізація усіх форм людської життєдіяльності як провідна вимога та характерна риса часу. Методичне забезпечення цього процесу.

Перші державні школи (1746 р., Єлисаветград) в Україні. Світські центри музичної культури: Глухівська (1738 р.) школа і класи вокальної й інструментальної музики при Харківському Казенному училищі (1773 р.) як спроба формування мережі мистецьких закладів. Музична академія (1786 р.) Г.Потьомкіна як вищий навчальний та філармонічний осередок на українських теренах. Його значення в поширенні спеціальної світської мистецької освіти. Культурний осередок К.Розумовського. Нотна бібліотека гетьмана як показник культурного рівня вітчизняної інтелігенції. Європейські традиції музикування в українській культурній практиці. Зародження літературного салону у Європі і форми його поширення на українських теренах.

Специфіка організації художнього життя на українських землях. Запровадження уроків малювання як обов'язкової дисципліни в навчальному процесі усіх закладів імперії і роль цього кроку в художній практиці українців. Вихованці мистецьких академій Європи на викладацьких посадах в Україні. Нове культурне середовище.

Початок збирання та музичної обробки народних пісень і зміна ставлення до культурної спадщини. Європейський досвід на українських землях. Перші нотні збірки як форма позиціонування української культурної практики у суспільну свідомість. Професіоналізація художньої діяльності і зростання ролі освіти в цьому процесі.

Видання першого музично-теоретичного підручника («Грамматика мусикийская» М.Ділецького й нотного ірмолою, 1700 р.), як спроба теоретико-методичного забезпечення нового типу музики і адаптації України під західноєвропейський культурний стандарт. Музична школа Києво-Могилянської академії. Глухівська музична школа і професіоналізація мистецької традиції.

Музичні цехи на українських територіях як реакція на потребу у розширенні духовних запитів населення. Західноєвропейська музика в світському репертуарі і опанування цією практикою українських митців. Перші нотні збірки українських пісень у Петербурзі. Церковна музика. Музика в шкільному театрі та вертепі. Оперна й інструментальна творчість українських композиторів («Креонт», 1776 р., «Алгід», 1778 р., сонати, варіації на народні теми тощо) в європейському контексті.

Народна культурна практика в системі духовного життя народу. Думи як відображення ставлення народу до подій історичного минулого. Тематика.

Криза деяких форм культурного життя (паломницька проза, житійна література, шкільна драма) і поширення світського мистецтва як реакція на епоху.

Інтермедії і ляльковий театр (вертепна драма) – основні форми прояву театрального мистецтва. Його вплив на сценічну культуру слов'янських народів.

«Балаган» та зародження придворного театру. Тенденції розвитку.

Духовна поезія анонімних авторів. Панегірик, інші види літературної творчості.

Культурно-мистецькі традиції Києво-Могилянської академії в Чернігівському (1700 р.), Харківському (1726 р.), Переяславському (1738 р.) колегіумах.

Харківський колегіум і подальший розвиток світської освіти.

Компілятивна проза як фаза розвитку вітчизняної історіографії. «Краткое описание Малороссии», «Описание о Малой России» Г. Показа (1751 р.), «Собрание историческое», (1770 р.) С.Лукомського як спроба розробки питання про безперервність національного історико-культурного процесу. Культурна пам'ять і політична культура.

Мемуари та щоденники (П.Апостол, 1725-1827 рр.; Я.Маркович, 1735-1840 рр.; М. Ханенко) як епістолярний жанр. Їх значення у дослідженні вітчизняної історії.

Літописи Г.Граб'янки, С.Величка, Самовидця як новий етап у вітчизняному літописанні: принципи підготовки, тематичний зміст, роль у подальшому збереженні історичної пам'яті. Мовний сегмент літописної практики та проблема авторства.

Видавнича сфера в Україні. В.Рубан як український видавець («Коротка географія Гетьманщини», 1777 р., Петербург; «Краткая летопись Малой России с 1506 по 1776 г.» та ін.). Значення для формування вітчизняної історіографії.

Г.Калиновський і початок української етнографії (1777 р.). Західноєвропейська практика фіксації народної культури в Україні.

Культурний герой у народній свідомості. Народне малярство як характерна риса народної культури. Його роль у формуванні місцевої художньої ситуації. Еволюція цього образу і зміна ставлення до персонажу.

Романтизація козаччини. Кобзарська творчість як соціальний і культурний феномен. Історичний контексті цього культурного явища і його продукування в подальшій духовній практиці.

«Мазепинський стиль» в архітектурі. Національна архітектурна школа (І.Зарудний, ?- 1727 р.; І.Григорович-Барський, 1713-1785 рр.; С.Ковнір, 1696-1786 рр.). Її творчі надбання. Регіональні архітектурні школи в контексті розмаїття художніх стилів.

Львівська скульптура другої половини XVII століття (1650-1660 рр.). Волинське малярство. Їх доля і роль у культурному просторі епохи.

Містобудування як провідний напрям архітектури доби класицизму, його здобутки на українських землях. Зміни в архітектурній мові, пов'язані з утвердженням і зміцненням імперій в Європі.

Садово-паркове мистецтво на українських теренах під впливом італійського та французького мистецтва: витоки, розвиток, еволюція. «Софіївка» (Умань), «Олександрія» (Біла Церква), Качанівський, Сокиринський, Хомутецький та ін. парки. Паркове мистецтво Волині і Д.Маклер. Новий вимір вітчизняної культурної спадщини в контексті європейської садово-паркової традиції. Садово-паркова традиція і регіональна медицина.

Провідні осередки українського граверства. Загальна характеристика. Києво-Печерська Лаврська малярна (1763 р.), малярна Софійського собору, Києво-Могилянської академії. Світська і духовна освіта на українських теренах як культурний тандем.

Видатні вітчизняні портретисти (Д.Левицький, В.Боровиковський, А.Лосенко).

Еволюція іконописного мистецтва. Напрями розвитку портретного живопису (королівські зображення, портрети українських діячів, міщанські, козацькі, ктиторські портрети). Нові засоби художнього зображення в ктиторських портретах. Становлення портретного стилю в живописі західноукраїнських земель.

Друкарська справа Києво-Печерського монастиря та Почаївської Лаври. Характеристика пам'яток. Календарі, довідники, періодична преса. Новий шрифт. Світський і церковний друк.

Шкільні реформи кінця XVII століття і їх роль у розбудові світського навчання.

Стан освіти на західних землях (Греко-Католицька генеральна семінарія, 1776 р. і Руський інститут у Львові). Зміст навчання і значення в житті населення краю. Мережа теологічної освіти західноукраїнських теренів.

Академічна система медичної освіти в Західній Україні і Замойська академія. Медико-хірургічна школа у Львові. Удосконалення медичного обслуговування населення. Перша державна аптека у Харкові (1778 р.).

Кременецький ліцей (Г.Коллонтай та Т.Чацький) як центр культурного життя на Волині. Причини заснування. Система організації навчання. Культурний простір міста та роль у зміні духовної ситуації.

Зростання інформаційних потреб населення і перша газета в Україні (Львів, 1776 р.). Зміст, значення. Інша періодика Львова як фактор зростання духовних запитів місцевого населення. Її мовний аспект.

Пізнє бароко та рококо на українських теренах. Українське бароко у західноєвропейському контексті. Культура українського бароко як «пластичний міст» між ренесансом і класицизмом. Російський класицизм і містобудування на південно-східних територіях крізь призму наявних пам'яток.

Художні промисли та ремесла жіночих монастирів. Меблеве мистецтво. Ювелірні вироби із золота і срібла. Карбування і художнє литво. Художнє скло, порцеляна.

Дозвіллева культура населення і спроба її організації з орієнтацією на народно-святковий календар. Результат і відмінності від інокультурної практики.

Міжнародні культурні зв'язки. Вплив української культури на культурну практику Росії (музика, право, звичаї) й інших держав Європи.

ТЕМА 9. УКРАЇНА У СКЛАДІ РОСІЇ. РОЗГОРТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIX СТОЛІТТЯ

Револьюційне піднесення в Західній Європі зазначеного періоду. Його вплив на стан духовного і суспільно-політичного життя України.

Суспільно-політична ситуація на українських землях після розподілу Польщі. Адміністративний перерозподіл територій. Суспільно-психологічна ситуація.

Загальна характеристика господарства України на межі XVIII-XIX століть. Спеціалізація сільських районів. Капіталізація Півдня і Правобережжя. Виникнення фабричного господарства у першій половині XIX століття. Початковий етап промислового перевороту. Його економічні й культурні наслідки.

Історіографічні пам'ятки доби (Актові та ділові документи російських і австрійських органів державного управління стосовно українських земель). Політичні твори та публіцистика першої половини XIX століття як характерна риса доби. Археографічна комісія у С.Петербурзі (1834 р.) і її «Акты, собранные в библиотеках и архивах российской империи» як початок публікації історичних джерел. Київська комісія для розгляду давніх актів (1843-1921 рр.) і її 35-ти томний «Архив Юго-

Западной России» як центр (концентрації) збереження історичної пам'яті. Активізація джерелознавчої (дослідницької) діяльності (Одеське товариство історії і старожитностей). «Полное собрание русских летописей» (1837 р.) як увага до пам'яток старовини та намагання формування історичної свідомості. Історіографічна спадщина в структурі культурної практики доби. Критична її оцінка.

Декабристські ідеї у суспільно-політичному русі. Товариство «З'єднаних Слов'ян» (1825 р.) і питання федеративного устрою. Інші політичні й неполітичні організації в Україні («Шлях до істини» тощо). Кирило-Мефодіївське товариство. Їх результативність у політичному формуванні свідомості населення.

Загальна характеристика культурного життя України епохи капіталістичних відносин. Перша половина XIX століття і філософське обґрунтування основ нової української художньої культури. Художньо-просвітницький рух. Література й театр як еквівалент культури. Провідні форми виявлення.

Денаціоналізація української знаті і негативний вплив цього процесу на подальший розвиток вітчизняної художньої культури.

Національна традиція і процеси подальшої диференціації художньої практики початку XIX століття. Стиль ампір. Значення. Вплив на формування національної свідомості та вияв у мистецтві містобудування й архітектури.

Патріотична тема у духовній спадщині. Роль у консолідації населення.

Головні художні течії у мистецтві XIX століття та їх місце у вітчизняній культурі. Романтизм (сентименталізм), класицизм і їх втілення у світському мистецтві.

Портрет як провідний жанр образотворчого мистецтва. Замовники. Його вияв у творчості Д.Левицького, В.Боровиковського, І.Сошенка, А.Мокрицького, Т.Шевченка. Професіоналізація мистецтва як характерна риса доби та зміна статусу художника в суспільстві.

Петербург як провідний центр культурно-мистецького життя імперії. Петербурзьке Товариство заохочення художників (1820 р.) та його роль у розвитку українського образотворчого мистецтва: матеріальна підтримка творчості митців (Т.Шевченка, І.Сошенка, А.Мокрицького, М.Трутовського та ін.) і сприяння у викупі з кріпацтва та розвитку художнього таланту (О.Поляков, Т.Шевченко, В.Раєв і ін.). Педагогічна та видавнича діяльність Товариства («Анатомія для живописців і скульпторів», «Курс малювання», «Мистецтво бачення художніх творів»), матеріальна і організаційна підтримка художніх шкіл О.Венеціанова, О.Ступіна, Арзамаської художньої школи. Роль колекцій Ермітажу у справі підготовки українських майстрів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва (Копіювання як напрям професійної освіти).

Літературно-мистецькі салони Європи (Польща, Німеччина) та Росії (мистецькі осередки князя Шувалова, Г.Державіна) і їх вплив на стан духовного життя провінції. Особливості організації перших вітчизняних осередків салонного типу у Д.Яворницького, Д.Апостола, Є.Гребінки. Салонна традиція в Західній Європі та її трансформація в українській суспільній свідомості. Дворянська культура.

Причини міграції художнього потенціалу України до Росії та його результати.

Бурлеск – сентименталізм – реалізм як рух художньо-естетичних принципів у творчості Г.Квітки-Основ'яненка (1778-1843 рр.), Є.Гребінки (1812-1848 рр.), у музичній спадщині С.Гулака-Артемівського (1790-1866 рр.).

В.Ярославський, А.Меленський (1766-1833 рр.) і національне архітектурне мистецтво. Характеристика найбільш відомих пам'яток.

Нові привілеї для дворянства, закріплені у царських Указах (1762, 1785 pp.) і розгортання широкої розбудови місцевих маєтків. Зростання статусу вітчизняних садово-паркових ансамблів: «Олександрія» (1797-1829 pp.) та «Софіївка» (1796-1801 pp.). Тростянецький дендропарк як продовження мистецької традиції Західної Європи. Садово-паркова архітектура Західної України та Криму (Алупка, Гурзуф, Лівадія, Форос) і маєткова дворянська культура. Ботанічні сади вітчизняних навчальних закладів Кременця (1806 р.), Харківського (1814 р.), Одеського (1820 р.), Київського (1839 р.), Львівського (1852 р.), Чернівецького (1876 р.) університетів у справі дослідження природи. Дендропарки (Олександрія та Софіївка) на українських теренах як спроба адаптації європейської садово-паркової традиції в її регіонально-локальному вимірі.

Меценатська діяльність української шляхти (садиби родин Галаганів, Тарновських, Милорадовичів тощо) як центри вітчизняної культури та результат відцентрових культурних впливів.

Класична епоха української культури. Народництво і науковий доробок М.Цертелева. Фольклорні студії як спроба вивчення духовних витоків українців. Публікація вітчизняних фольклорних збірників як форма зростання політичної свідомості.

Українська громадськість у боротьбі за власну систему вищої освіти. Ідеї представників французького та німецького просвітництва в Україні.

Філософські гуртки Полтави, Ніжина, Києва, Миколаєва, Одеси і розробка проблем просвітницької філософії.

В.Каразин і питання національного відродження. Й.Шад у формуванні української філософської школи і розвиток філософської культури Слобожанщини. Культурне середовище Слобожанщини та його роль у формуванні нових освітніх потреб.

Підвищення інтересу до народного життя як загальна тенденція духовного розвитку Європи (В.Караджич, Ф.Челяновський, Г.Калиновський) і втрата академізму як провідного методу навчання та напряду офіційного мистецтва в Україні. М.Максимович і збірки історичних дум та ліричних пісень. Культурна спадщина українських дослідників доби у продовженні фольклорної традиції у наступний історичний період.

М.Туманський і «Землеописание о Малой России» як перша географія українських земель. Зміна ставлення місцевої інтелігенції до питань національно-культурного розвитку українців. Патріотичний сегмент цих праць.

Захоплення національною історією: Д.М.Бантиш-Каменський і «История Малой России» (1822 р.), «История Малороссии» М.Маркевича та О.Мартоса, інші історіографічні праці у справі дослідження української старовини, їх вплив на формування національної свідомості. Критичне ставлення до цієї спадщини.

«Грамматика малороссийского наречия» О.Павловського і початок студій з українського мовознавства (1818 р.). Культурний ефект та тенденції.

Заснування Харківського університету: причини, кадровий склад, вплив на культурне середовище. Мовна практика університету. Педагоги-іноземці в системі організаційного і навчально-методичного забезпечення навчального процесу.

Зрушення в духовній сфері під впливом університету: заснування Художнього музею; перші меценати (художні колекції В.Каразина, Алферова та І.Бецького) у подальшій активізації художнього життя; періодична преса, поглиблення і розширення тематики народознавчих праць, історична наука тощо. Культурна

інфраструктура Харкова у справі організації світського духовного життя. Українська періодика. Фортепіанні фабрики міста.

Ідеологічне підґрунтя і причини заснування Київського університету св. Володимира (1834 р.). Його навчальна, наукова та методична база. Роль культурної спадщини Кременецького ліцею у цьому процесі.

Теоретико-педагогічна спадщина вчених Харківського й Київського університетів. Їх роль у духовному житті населення (М.Максимович, І.Срезневський, А.Метлинський, П.Лодій, В.Довгович). Учені-іноземці в структурі вищої вітчизняної освіти. Мовний аспект досліджень.

Світська освіта. Музично-просвітницька діяльність педагогів Харківського й Київського університетів. Перші національні музикознавчі праці (Гессе-де-Кальва «Теорія музики» в 2-х т., 1818 р., І.Рижський «Введение в круг словесности», 1806 р та ін.). Активізація фотодруку і зміни ставлення до освіти.

«Симфонічне товариство» (1848 р.) та його вплив на духовний клімат Києва. Педагогічні школи як підґрунтя становлення і розвитку музичної освіти. Київська духовна академія і питання розробки філософської проблематики.

Хорове мистецтво. Лідери національної композиторської школи (П.Ніщинський, П.Сокальський, М.Аркас). Хорова практика в українському селі та місті.

Інші вищі навчальні заклади України і наукові товариства у системі забезпечення духовних потреб населення. Жіноча освіта в Україні: зміст, стан, тенденції.

Збагачення жанрової структури графічного мистецтва. Творчість вітчизняних митців-вихованців Петербурзької академії мистецтв (М.Мурашко, М.Раєвська-Іванова, Т.Шевченко). Західноєвропейські художні школи в Україні і поширення новітніх течій.

Питання культури у «Книзі буття українського народу». Значення ідей Кирило-Мефодіївського товариства у політико-культурному вихованні населення. Початок розробки філософії української ідеї.

«Історія Русів» – «вічна книга незалежності українського народу» (О.Оглоблин): значення та її ідейний вплив на національну свідомість інтелігенції Європи.

В.Антонович і рух «хлопоманів» (1850-1860 рр.). Діяльність Київських Громад на ниві вітчизняної освіти: видання творів Т.Шевченка, підручників. Підготовка до видання 4-х томного Словника української мови (Б.Грінченко) тощо.

Політичні гуртки та перші політичні партії на теренах України: «Братство Тарасівців», РУП як спроба вписати Україну у загальноєвропейський контекст.

Видавничий рух. Перші періодичні видання («Харьковский еженедельник», «Украинский вестник», «Запорожская старина», «Утренняя звезда» тощо) і зміна ставлення до періодики. Їх вплив на формування суспільної свідомості й політичної культури населення. Вітчизняна періодика і суспільна свідомість.

Світський й духовний напрями у розвитку народної творчості.

Діяльність аматорських гуртків і перші культурно-освітні установи. Форми впливу на населення. Польські й російські професійні театральні трупи на Лівобережжі.

«Постійні» театри в Україні (Харків, 1789 р., Київ, Одеса, 1803 р.). Визначні театральні діячі. Їх внесок до вітчизняної художньої скарбниці (М.Щепкін, К.Соленик, І.Дрейсиг). Музика в театральній драматургії. Українські вистави на професійних сценах Києва, Москви та Петербургу. І.П.Котляревський і зміни у сприйнятті української проблематики на сцені та в суспільстві.

Розвиток вітчизняного сакрального малярства. Українська ікона доби романтизму і класицизму у духовному просторі. Вітчизняне скульптурне мистецтво (І.Мартос).

Тенденції знеособлення національної традиції в монументальній скульптурі.

Пам'ятки художньої культури Волині у розмаїтті виявів.

Загальна характеристика побутово-звичаєвої культури регіону.

Українсько-російські культурні зв'язки та взаємовпливи. Стан і тенденції в історичній ретроспективі.

ТЕМА 10. ХІХ СТОЛІТТЯ І РАДИКАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО РУХУ. УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТОЛІТТЯ

Скасування чинності кріпосного права (1861 р.), судова реформа, розвиток промисловості у південних регіонах, завершення промислового перевороту. Револьюційні події в Європі та їх відгомін в Україні. Утвердження української буржуазії і становлення ідеології національної незалежності.

Філософія національної ідеї в європейській культурі ХІХ століття.

Джерелознавчий аспект розвитку (вивчення) культурного процесу зазначеного періоду. Описові твори кінця ХVІІІ – початку ХХ століття як історичні документи доби. Документи політичних партій і організацій, статистичні джерела доби як база вивчення історико-культурного процесу. «Русский архив» (1863-1917 рр.), «Русская старина» (1870-1918 рр.), «Исторический Вестник» (1870-1918 рр.) та ін. як джерела публікацій з питань вітчизняної історії та культури. Критична оцінка цієї спадщини.

Культура і початок духовного відродження Наддніпрянщини.

Т.Шевченко як художник і громадський діяч. Його роль у формуванні патріотичних почуттів нації та внесок у розробку філософії української ідеї.

Теоретична спадщина П.Куліша (1819-1897 рр.), М.Костомарова (1817-1885 рр.). Філософія, естетико-психологічні погляди М.Драгоманова (1841-1995 рр.), О.Потебні (1815-1891 рр.). Науковий доробок О.Лазаревського, П.Чубинського, В.Антоновича, О.Єфименко, П.Житецького, Д.Яворницького та ін. у контексті становлення вітчизняної науки. Форми її позиціонування у тогочасному культурному просторі.

Просвітницька функція культурно-освітніх організацій – громад, журналів «Основа» (1861 р.), «Киевская Старина» (1882-1906 рр.), «Ластівка», «Молодик» і їх вплив на суспільну свідомість та становлення ідеології українства.

Університети й галузеві інститути та розвиток вітчизняної науки. Її диференціація, зближення з виробництвом. Виникнення наукових шкіл. Наукова та громадська діяльність І.Пирогова як науковця та керівника Київської шкільної округи. Духовні наслідки цього процесу.

Поглиблення інтересу до історії. Наукові товариства як спроба компенсації браку системи (мережі) вищої освіти (Історичне Товариство Нестора Літописця, Товариство дослідників Волині, Товариство дослідників Кубані тощо). Їх роль у консолідації українських культурних сил. Друк архівних джерел. Українські архівні матеріали на сторінках російських часописів («Русский архив» (1863-1921 рр.), «Русская старина» (1870-1918 рр.), «Исторический Вестник» (1880-1918 рр., «Новая и старая Россия») як історіографічна база вивчення імперської культури. Критична оцінка цього кроку.

Подальша діяльність Київської Тимчасової комісії для розгляду давніх актів, «Архив Юго-Западной России» як спроба концентрації пам'яток старовини та база для майбутніх досліджень. «Акты Южной Руси» (Петербург, 1863-1892 pp.) у розширенні інформації про культурний потенціал України. Видавнича діяльність О.Бодяньського (Москва, «Товариство історії і старожитностей»). Інші представники вітчизняної історико-культурної діяльності. Критична оцінка цієї історико-джерелознавчої спадщини.

Утворення Південно-Західної філії Російського Імператорського Географічного товариства (1873 р.) і подальша розробка проблем національної історії й етнографії. Дослідження в царині мови і літератури (О.Потебня, М.Петров). Їх значення для зміни акцентів у ціннісних орієнтаціях українців.

Українська філософська думка другої половини ХІХ століття. Напрями. Представники. Їх творчі доробки. Критичне осмислення з погляду сучасності.

Поширення організованих фольклорних й напівфольклорних форм творчості. Подальший розвиток народного театру: тематика репертуару, акторська гра, культурний ефект. Народ у просторі імперської політики: зміна парадигм.

Удосконалення технічного і художнього рівнів традиційного мистецтва вишивання, народного ткацтва, килимарства тощо. Народні промисли та ремесла в регіонах у справі розширення питань зайнятості місцевого населення.

Рух українофілів. Суть і значення.

Скасування (1831 р.) чинності Магдебурзького права на Лівобережжі. Наступ реакційних, шовіністичних сил на національну культуру (циркуляр П.Валуєва 1863 р., Ємський указ 1876 р.) і поява плеяди нових діячів культури (А.Кримський, В.Самійленко).

Розвиток театральної справи (М.Кропивницький, М.Садовський, О.Саксаганський). Леся Українка у вітчизняній літературі та драматургії. Тематика вистав, усвідомлення ролі театру в суспільстві, культурні контакти українських театральних діячів із представниками театрального простору Європи.

Становлення демократичних тенденцій в українській культурі. Народність та національна своєрідність реалістичного мистецтва ХІХ століття. Петербурзька і Краківська Академії мистецтв у долі українських художників. Роль і форми в подальшій професійній практиці митців.

Париж як центр зібрання української художньої еліти (Д.Бурлюк, гурт «Гілея» у справі формування засад нового мистецтва). Нові течії в європейському мистецтві і їх поширення в Україні. Організаційні форми та провідники.

Інтелігенція у системі функціонування народної творчості (селянські хори, оркестри як база художньо-освітньої роботи з населенням). Характеристика цих ініціатив.

Суспільно-політична ситуація в Україні і «Київська стара громада»: представники, напрями діяльності, творчі доробки. Громадівський рух в Україні як зміна ставлення до ролі громадських структур. Представники. Результати діяльності в системі освіти, професійного мистецтва. Організаційно-культурна діяльність і її розголос: друк підручників для шкіл, створення мережі музичної освіти. Приватна художня ініціатива.

Російське Імператорське музичне товариство (РІМТ) у духовній культурі України (1859 р.) і брати Антон і Микола Рубінштейни у становленні музичної освіти.

Громадськість Росії і проблеми створення народних шкіл, бібліотек, народних театрів (К.Ушинський). Московський і Петербурзький Комітети грамотності та їх

вплив на інтелігенцію України. Шкільна реформа в Росії (60-ті роки). Жіноча освіта (Вищі жіночі курси). «Безплатна музична школа», Московські і Петербурзькі музичні класи і перші консерваторії Росії та їх вплив на формування вітчизняної мережі професійної музичної освіти.

М.Лисенко у справі розбудови художньої освіти та культури. Його організаційна й меценатська діяльність. М.Лисенко і формування мережі приватних середніх спеціальних навчальних закладів. Форми роботи та система підпорядкування (училище М.Тутковського, музично-драматична школа С.Блуменфельда та ін. підтримка професійних музикантів вітчизняних освітніх осередків: Ф.Блуменфельд). Професіоналізація організаційно-культурних форм. Українська тематика у творчості російських композиторів.

«Золота доба» італійської опери в Україні: творчі склади, постановки (репертуар), культурне середовище (Одеса). Підготовка фахівців оперного мистецтва на українських теренах. Міжкультурні контакти митців та організаторів культурного простору.

«Срібний вік» російської культури як особливе соціокультурне середовище в імперії. Представники. Українці в цьому процесі (С.Лифарь). Хореографічні (приватні) школи центральної України (й Києва зокрема) в питанні зміцнення кадрового чинника хореографічного мистецтва.

Меценатство в російській культурі зазначеного періоду як культурний феномен доби: діяльність родин Щукіних, Морозових, Рябушинських; С.Мамонтов та ін.

С.Дягілев і художня культура імперії («Русские сезоны в Париже»). «Світ мистецтв» і його вплив на художню культуру Західної Європи. Українські митці в російському і західноєвропейському культурному просторі.

Російсько-українські культурні контакти і виникнення українських мистецьких осередків («Товариство південноросійських художників», 1890 р., Одеса; Київське Товариство художніх виставок, 1893 р.; Харківський гурток художників, 1900 р.). Культурно-освітня діяльність названих українських мистецьких центрів і їх роль у формуванні культурного середовища.

Активізація діяльності земств як напряму державної імперської політики у справі підвищення культури населення та його зайнятості. Техніко-мистецька освіта (Опішненська струнна майстерня, Художньо-промислова школа ім. М.Гоголя, Полтавська різьбярська, килимарська майстерні та ін.) у контексті підвищення мистецького рівня та розширення випуску художньо-промислової продукції.

Формування пейзажного і портретного жанру у творчості українських майстрів (С.Васильківський, В.Орловський) як факт підтвердження опанування ними західноєвропейських художніх технік.

Сатирична графіка. Національні традиції. Європейські мистецькі течії і вітчизняний доробок.

Музейна справа. Художні музеї (Харків, 1886 р.; Київ та Одеса, 1899 р.) й пересувні художні виставки В.Розвадовського як засіб підвищення духовності населення. Художні школи та училища як складова мережі мистецької освіти України (Художня школа М.Мурашка в Києві, 1875 р., Одеська (К.Костанді) та Харківська (М.Іванова-Раєвська) художні школи). Вихованці зазначених закладів та їх внесок у світову культуру (М.Врубель, М.Пимоненко, О.Мурашко, К.Костанді, І.Їжакевич та ін.).

Археологічні з'їзди в Україні та подальший розвиток музейної справи і формування помітних колекцій й позиціонування української культури у тогочасному

духовному просторі. Відновлення історичної пам'яті і нові форми популяризації української культури в імперії.

Творчі здобутки вітчизняних скульпторів (М.Микешин, А.Війтович та ін.) і питання художнього оздоблення громадських споруд.

Зародження й розгортання художньої критики (М.Мурашко, Г.Павлуцький, П.Нілус та ін.) і її роль у подальшій професіоналізації мистецтва. Мистецтвознавчі розділи в періодичних часописах Західної і Східної України та їх значення у становленні вітчизняної мистецтвознавчої школи. Проблеми самоусвідомлення народу.

Садиби української знаті як осередки мистецької діяльності художників (М.Ге, А.Куїнджі, М.Врубель, Т.Шевченко та ін.). Палацова архітектура України і її вплив на європейську будівничу систему.

Готельно-санаторні, навчальні споруди у нових мистецьких стилях як характеристика між культурних контактів вітчизняних майстрів мистецтв.

Провідні центри підготовки вітчизняних будівничих (Художньо-промислова школа у Львові, Київський політехнічний інститут тощо).

Утвердження в українському мистецтві побутового, портретного, історичного та пейзажного жанрів. Зародження нових – батального, інтер'єра, натюрморту.

Іконописні майстри Києво-Печерської і Почаївської Лаври. Нові варіанти ікон популярних в Україні святих. Школа іконопису в Києві (60-ті роки). Світський і церковний живопис та освітня практика. Її відмінність від існуючих.

Приватні видавництва («Вік», «Час», «Ранок», «Дзвін» тощо) наприкінці ХІХ століття. Їх роль у подоланні неграмотності населення.

Тенденції подальшого розвитку вітчизняної культури.

Зростання духовної енергії народу на зламі століть.

ТЕМА 11. ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У СКЛАДІ АВСТРО-УГОРЩИНИ Й ІНШИХ ДЕРЖАВ. СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ У ХІХ СТОЛІТТІ

Початок галицького відродження: форми прояву, представники.

Джерельна та історіографічна база доби. Періодика як вид історичних джерел. Мемуари. Видавнича діяльність НТШ: «Жерела до історії України-Руси», «Пам'ятки українсько-руської мови і літератури», «Українсько-Руський архів», «Український археографічний збірник» тощо у контексті сучасного історіографічного простору. Бібліотека НТШ. Міжнародні зв'язки і питання позиціонування української науки.

Становище українського селянства, еміграція за кордон. Економічна й політична експансія Польщі, Румунії, Угорщини на українських землях.

Культурно-просвітницький рух у Галичині. Перемишль як осередок відродження української культури. Просвітницьке товариство та Дяко-вчительський інститут (1815 р.) і перші кроки народного шкільництва в регіоні.

Перемиський хор і музична школа (1829 р.) як спроба розгортання масової музичної освіти в школах регіону («Збірник пісень для співаючих русинів», 1865 р., «Збірник народних пісень», 1864 р., «Коломийки та жарти», 1863 р. С.Щасного та ін.). Композитори Перемиської школи у музичній культурі Галичини (М.Вербицький, І.Лаврівський, В.Матюк). Їх художня спадщина та роль у становленні музичної регіональної практики.

Греко-католицька церква в регіоні й І.Снігурський у справі об'єднання мистецьких сил краю. Організаційно-культурний напрям діяльності її духовенства та його духовний результат.

Й.Лозинський – дослідник українознавчої проблематики та мовознавства, етнокультурних тем («Руське весілля», 1835 р., «Об образовании языка руського», «Грамматика живої української мови», 1848 р.). Їх (праць) роль у становленні та самоусвідомленні місцевої інтелігенції.

Перші організаційно-культурні структури Галичини. «Руська трійця» (І.Вагилевич, М.Шашкевич, Я.Головацький) і видання «Русалки Дністрової» (1837 р.). Мета, основні напрями діяльності гуртка. Інші форми їх позиціонування.

Мовно-правописна боротьба у Галичині (І.Могилинецький і видання «Грамматика української мови», 1834 р.; Й.Левицький і «Грамматика малоруської мови» тощо). Поява перших недільних шкіл і поступове налагодження українського шкільництва..

«Академічний гурток» Львова і періодика Галичини. Україно-руська видавнича спілка. Періодика як фактор покращення інформованості населення. Тематика друку.

Львів і питання розробки філософії української ідеї. Її носії.

Етапи дослідження пісенного фольклору (В.Залеський, О.Нижанківський та ін.) і часопис «Зоря» як методичний порадище збирачам. Фольклористична діяльність українців у контексті загальноєвропейських народознавчих тенденцій. Результативність фольклористичних досліджень.

«Галицько-руська Матиця» як передумова виникнення «Просвіти» і питання консолідації населення на вирішення конкретних духовних справ.

«Просвіта» (1868 р.). Її роль в історії культури краю: напрями становлення та кадровий склад учасників. Товариство «Руська Бесіда» (1862 р.). Його досягнення в царині культури. Видавнича діяльність і боротьба за впровадження української мови у навчальних закладах. Розголос і практичний результат.

Приватні та церковні школи співу. Зародження галицького театру (Ю.Лаврівський, О.Бачинський, І.Озаркевич). Репертуар. Перші професійні актори.

Організаційна діяльність і творчість Ю.Федьковича у справі згуртування західноукраїнської інтелігенції. Інші подвижники національно-культурної справи (О.Попович і «Бібліотека для молоді, селян і городян»: журнал «Читальня» тощо) у питанні підвищення культури населення. Економічна діяльність в регіоні та її провідні форми і представники.

Педагогічна діяльність українських митців, спрямована на виховання дітей (А.Вахнянин, М.Вербицький, І.Воробкевич, О.Нижанківський, Д.Січинський). О.Нижанківський і видання «Бібліотеки музичної». А.Вахнянин як керівник музично-хорового товариства «Торбан» (1870 р.) і Львівського «Бояна». Зб. «Молодощі» М.Лисенка (1875 р.) у спробі запровадження фольклорних основ до навчального процесу. Дитяча оперна творчість українських композиторів. Громадська діяльність української художньої інтелігенції.

Симфонічна творчість Є.Ванжури, І.Вітковського, І.Лозинського, М.Колачевського («Українська симфонія») як фактор опанування європейською симфонічною практикою і наближення українських культурних діячів до світової культурної спадщини.

«Руське товариство педагогічне» (1881 р.) у справі подальшого виховання молоді рідною мовою. Між культурні контакти. Усвідомлення національної складової у цьому процесі і просторі. Провідні форми.

Літературна спілка у Пряшеві (1850-1856 рр.) О.Духновича і Общество св. Василя Великого (1864-1902 рр.) та видавнича діяльність у регіоні.

Заснування українського університету в Чернівцях (1875 р.) як фактор розширення можливостей молоді у здобуванні вищої освіти.

І.Я.Франко та його роль у розвитку філософського, політичного і громадського життя краю. І.Франко як дослідник. Його публіцистична і організаційно-культурна діяльність у контексті позиціонування українського соціуму і згуртування національно-спрямованих сил. Міжнародний авторитет письменника.

Культурологічна спрямованість журналів «Громадський друг», «Світ». Преса Галичини («Нива», «Русалка», «Мета» тощо). Їх роль в актуалізації проблем духовного розвитку регіону. Періодика і її вплив на суспільну свідомість населення.

«Український клуб» і міжнародні культурні зв'язки його членів.

Класицизм і романтизм – головні ідейно-стильові напрями української художньої культури другої половини ХІХ століття. Розвиток основних форм духовної культури (літератури, драматургії, музики, етнографії тощо) в період наростання революційних рухів. Україна і Європа на шпальтах вітчизняної періодики в контексті спільних шляхів культурного розвитку.

Подальша професіоналізація культурної практики. Портретне мистецтво і пам'ятники у спадщині вітчизняних скульпторів. Львівський скульптурний центр (Г.Вітвер, А.Шімзер) та розвиток скульптури.

Мистецтво живопису на західноукраїнських землях (К.Устиянович, Ю.Пігуляк, Г.Копистинський, Й.Курилас, А.Манастирський). Перші художні об'єднання регіону («Товариство для розвою руської штуки», 1898 р.) у справі консолідації художніх сил Галичини. С.Людкевич як організатор культурного простору.

Графічна творчість (К.Устиянович, Я.Пстрак, О.Кульчицька, Т.Копистинський). Сатиричні часописи «Страхопуд» (Львів), «Комар».

Українська ікона в Галичині, Буковині та Закарпатті і збереження традицій.

Наукова діяльність вітчизняних учених (С.Смаль-Стоцький, О.Попович). Галицькі історики Д.Зубрицький, А. Петрушевич і українська модель історичного розвитку.

Молодіжні товариства культурологічного спрямування («Академічний гурток», 1870 р., «Дружний лихвар», 1871 р., «Академічне братство», 1881 р., «Товариство ім. М.Качкановського», 1874 р. та ін.) у справі підвищення художньої культури молоді. Самоорганізація населення як характерна риса доби.

Виникнення «Соколів», «Січей» (1894 р.), різних кооперативних організацій. Структура і форми впливу на населення. К.Трильовський у справі піднесення національної свідомості. «Просвіта» і економічна діяльність інтелігенції. В.Нагірний і «Народна торгівля» (1883 р.). Інші форми економічної освіти в краї.

Заснування Літературно-наукового товариства ім. Т.Г.Шевченка (1873 р.) у Львові та його видавнича діяльність. Бібліотека і музей зазначеної установи. Напрями роботи. Значення у формуванні культурних потреб західноукраїнської інтелігенції. Зміна його назви у зв'язку із репресивними заходами щодо вживання української мови.

«Літературно-науковий вісник» як провідний осередок згуртування національних інтелектуальних сил. Його вплив на суспільну свідомість та професіоналізацію різних форм культурної діяльності. Книжкова справа в Галичині, Буковині та Закарпатті.

Дитяча книжка і преса як окрема галузь видавничої справи Галичини («Ластівка», «Дзвінок» та ін.). І.Франко та вітчизняні графіки в питанні оздоблення української книги (О.Кульчицька).

Стан розвитку аматорства. (Перша вистава в Коломиї 1848 р. – «Наталка Полтавка» і вистави в Перемишлі, Львові). Його зв'язок із професійним мистецтвом.

Пісенно-діалогічні п'єси, водевілі, оперети і подальші кроки українського театру. Дрогобич і театрально-хоровий рух у регіоні.

Перші професійні оперні вистави («Різдвяна ніч») у Станіславі й Львові (1891 р.). Розширення оперної творчості в Україні наприкінці століття («Катерина» М.Аркаса, «Галька» С.Монюшка, «Фауст» Ш.Гуно та ін.). Львівська опера (1842 р.) і її кращі виконавці (М.Павликівна, С.Крушельницька).

Народні ігри та розваги і дозвіллева культура населення. Поглиблення відмінностей у побуті населення різних соціальних груп, міста і села. Сім'я і сімейний побут. Ярмарок та корчма як культурне явище. Український козак у фольклорному вимірі.

Народне декоративне мистецтво і художні промисли: напрями, стилістика (килимарство, писанкарство, деревообробка тощо). Регіональні відмінності.

Фактори, що впливали на стримування процесу становлення і консолідації українського народу. Завершення процесу формування української нації.

Початок культурного відродження на Буковині. Посилення контактів з інтелігенцією Наддніпрянщини. Духовна єдність територій.

Культурна творчість українців за межами етнічних теренів («Академічна громада» в Кракові, товариство «Січ» у Відні, 1866 р. та ін.).

Українське мистецтво у світовому художньому процесі.

ТЕМА 12. ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРНОГО ПОСТУПУ УКРАЇНИ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Загальна характеристика розвитку України початку ХХ століття: проникнення іноземного капіталу, становище селянства, виникнення політичних організацій. Україна в період 1905-1907-х років: суспільно-політичні й національно-культурні наслідки. Подальша боротьба за її автономію. Поширення міграційних процесів. Сплеск публікацій стосовно вітчизняної історико-культурної спадщини як характерна риса доби («Русский архив», 1863-1917 рр., «Русская старина», 1870-1918 рр., «Исторический Вестник», 1875-1918 рр., «Русские ведомости», 1863-1907 рр. й ін.) та розширення джерельної бази вивчення української культури. Критична сучасна оцінка цієї спадщини та її роль у самоусвідомленні українців в окреслену добу.

Україно-європейські культурні взаємини. Присудження Нобелівських премій (1901 р.) та премій «За зміцнення миру між народами» як свідчення вступу цивілізації в період глобалізації. Структуризація наукової творчості і поглиблення соціальної проблематики.

Філософські ідеї у творчості діячів української культури початку ХХ століття (історіософія М.Грушевського, філософські погляди В.Винниченка – «Конкордизм»).

Літературно-громадська творчість класиків вітчизняного письменства (І.Франко, Леся Українка та ін.) у позиціонування вітчизняної культури на світовій арені.

Пожвавлення культурного життя під впливом розпаду російського абсолютизму: відродження книгодрукування українською мовою, розширення діяльності «Просвіт», повернення автономії університетам. Перше повне видання

«Кобзаря». Перший пресовий орган ліберального спрямування («Киевские отклики», 1898 р.).

Нова генерація українського письменства (О.Олесь, Б.Лепкий, М.Коцюбинський) і посилення значення психологічної проблематики в літературі.

М.Вороний (1871-1940 рр.) і проблеми поширення модернізму в літературі. Основні напрями, зміст, представники. Творчі досягнення вітчизняних модерністів. Інші художні стилі епохи та їх виразники.

Здобутки в музично-театральному житті. Подальший розвиток української оперети (М.Вербицький, С.Воробкевич), оперного, хорового мистецтва (П.Сокальський, А.Вахнянин, М.Лисенко). Розгортання музичної фольклористики. Її культурний контекст.

Українська фольклористика як предмет вивчення на Першому світовому музичному конгресі у Відні (1910 р.).

Організаційно-культурна діяльність В.Гнатюка, Ф.Колесси, С.Людкевича. Їхні науково-творчі праці у справі становлення українського музикознавства і фольклористики.

Заснування першого професійного театру (1881 р.). Визначні театральні діячі. Створення музично-драматичної школи ім. М.В.Лисенка (1904 р.), стаціонарного драматичного та оперного театрів (1907 р.). Інші мистецькі осередки на українських територіях: репертуар, акторський склад, національно-просвітницький контекст.

Боротьба реалістичних напрямів у художній творчості митців України кінця XIX – початку XX століття з декадентськими пошуками в літературі й образотворчому мистецтві (А.Куїнджі, О.Мурашко, І.Труш). Відгомін мистецької боротьби в Росії («Світ мистецтв», «Червона троянда», «Блакитна троянда», «Бубновий Валет», «Осінній салон» тощо) в Україні («Кільце», Київ; «Блакитна лілея», Харків; 1908-1912 рр.; «Товариство незалежних художників», Одеса, 1912-1918 рр.). Організаційно-художні контакти вітчизняних митців із представниками інших культур і їх вплив на активізацію місцевого сегмента.

Доба реакції і виникнення Товариства Українських Поступовців (ТУП).

Г.Нарбут і національна графіка (оздоблення книг, банкноти УНР, листівки тощо). Вплив символізму та модерну на його художню творчість.

Видатні художники Галичини (О.Новаківський, О.Кульчицька). Поширення історико-побутової тематики у живопису (С.Васильківський, М. Самокиш).

Вітчизняний мистецький авангард (О.Богомазов, В.Кандинський, К.Малевич, М.Бойчук, О.Архипенко) у структурі художньої практики доби.

Пересувні виставки, відкриття міських музеїв як спроба подальшого об'єднання мистецьких сил. Розвиток вітчизняної архітектури (В.Нагірний, В.Кричевський) і скульптури (М.Паращук, П.Війтович).

Розгортання діяльності різноманітних мистецьких об'єднань, гуртків, товариств як результат послаблення імперського тиску. Їхні художні кредо. Намагання української інтелігенції включити національне мистецтво до світового культурного процесу.

Петербурзький інститут цивільних інженерів у розвиткові вітчизняної культури та містобудування (О.В.Кобелєв, 1860-1942 рр.; В.М.Риков, 1874-1942 рр.; М.О.Шехонін, 1883-1972 рр.; О.М.Вербицький, 1875-1958 рр.). Творча й організаторська діяльність його вихованців в Україні. «Львівська політехніка» і питання підготовки фахових кадрів для Західної України і Європи. Наукові школи навчального закладу.

Відмінності в організації мистецького життя Східної та Західної України. Орієнтація останньої на мистецькі традиції Кракова, Мюнхена, Парижа. Спроба перенесення їх на український ґрунт.

Творчість І.Франка, О.Кобилянської, Л.Мартовича як втілення кращих ідей і моральних принципів народної культури.

Українська аматорська творчість: основні напрями та форми.

«Український клуб» і Музичне товариство ім. М.Лисенка у Львові у справі поширення музичної освіти. «Літературно-Науковий Вісник» – всеукраїнський центр згуртування творчих сил. Досягнення української історіографії (Д.Багалій, Д.Яворницький, О.Єфименко, В.Барвінський).

М.Грушевський і Наукове товариство ім. Т.Шевченка у Києві: його видавнича та популяризаторська діяльність. Роль у консолідації вітчизняної інтелігенції.

Стан освітянської справи на Заході і Сході. Відмінності в її організації. Українське Педагогічне товариство в житті населення. Напрями роботи. Представники. Особливості функціонування жіночої освіти. Зміни у ставленні до жіноцтва в суспільній думці.

Україномовні періодичні видання («Хлібороб», «Громадська думка», «Світло», «Сяйво») та видавництва («Українська Видавнича Спілка», «Руська історична бібліотека», «Горбан», «Ліра» тощо) в обстоюванні національної ідеї.

Археологічні з'їзди початку ХХ століття як демонстрація здобутків та утвердження української науки. Принципи організації та суспільно-культурний ефект.

Суспільно-політична ситуація на західних землях і питання подальшого розвитку духовної культури. Преса Галичини і Буковини («Батьківщина», «Діло», інші видання). «Акорди» І.Франка як перша антологія української лірики. Наукова книга.

Бібліографічна діяльність у Галичині (І.Левицький, Я.Головацький; О.Стефанович і «Бібліографія малоруська»). Бібліографічне бюро при НТШ у спробі підготовки поточної бібліографії. Перші національні наукові товариства у Львові (Українське технічне товариство, 1913 р.) та Києві (Українське наукове товариство, 1907-1921 рр.) у справі концентрації вітчизняної інтелігенції. Між культурні професійні контакти вітчизняної інтелігенції Західної та Східної України.

Поширення руху «Січовиків» і «Соколів». «Пласт» як форма подальшої боротьби за національну само визначеність. Жіночі організації краю (Н.Кобринська і «Клуб русинок»). Галицькі «Бояни» у справі плекання мистецької традиції. Інтелігенція Галичини і спроба протистояння москвофільству: форми, духовні наслідки.

Культурологічна діяльність митрополита А.Шептицького (заснування музею української ікони, освітянські питання, фінансова підтримка вітчизняних митців у навчанні за кордоном, друку мистецтвознавчої літератури тощо).

Розповсюдження ідей марксизму в Україні.

Фольклористична діяльність Ф.Колесси («Огляд україно-руської народної поезії» В.Будзиновського, «Козацькі часи в народній пісні» П.Бажанського) і заснування Української комісії для збирання пісень у Галичині і Буковині (1907 р.). Український фольклор у творчості західноєвропейських митців.

Характеристика мистецького розвитку західноукраїнських земель початку ХХ століття (К.Устиянович, Г.Рошкевич, Ю.Пігуляк). Нова плеяда митців (О.М.Сосенко, А.Манастирський та ін.). Перші спроби мистецьких об'єднань («Товариство прихильників руської літератури, науки і штуки», 1905 р.) і поширення виставкової діяльності. «Артистичний вісник» (С.Людкевич, І.Труш) у справі згуртування

мистецької еліти. Перше музичне видавництво Галичини («Бібліотека музикальна», 1885 р.). Досвід Західної Європи і друкарська справа Галичини. Заснування музею українського мистецтва у Львові й І.Свенціцький (1913 р.). Митрополит А.Шептицький та І.Свенціцький і колекція української ікони у Львові (резиденція митрополита). Перша Всеукраїнська художня виставка (1905 р.) у Львові і розширення творчих контактів із митцями Польщі та Києва. Музичний інститут у Львові (1905 р.) і мережа приватних музичних інституцій міста. С.Людкевич і заснування філій Музичного інституту в Західній Україні. Їх організаційно-культурна діяльність. Перша українська філармонія у Львові (1902 р.). Інститут церковного співу і зміна художнього простору регіону.

Україна у роки Першої світової війни.

Революція в Україні. Утворення Центральної ради і подальша боротьба за автономію. Проголошення УНР самостійною державою. М.С.Грушевський як політичний лідер і перший президент республіки. Наукова спадщина академіка та її вплив на подальшу розбудову нації.

В.К.Винниченко як письменник, драматург і політик. Творчий доробок митця у національній духовній скарбниці. «Відродження нації»: критичний огляд цього джерела.

Світове значення української культури дожовтневого періоду.

ТЕМА 13. УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА В ЧАСИ РЕВОЛЮЦІЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ (1917-1921-Й РОКИ)*

Історіографічна та джерельна база вивчення періоду. Законодавчі документи українських національних державних утворень 1917-1923 рр. і питання нормативної бази культури.

Суспільно-економічний і культурний розвиток України напередодні 1917 року.

Революційні події 1917-1920-го років. Їх вплив на формування громадянської свідомості населення Східних і Західних територій України.

М.Грушевський і його соратники у розбудові республіки.

Жовтневі події (1917 р.) в Росії і проблеми подальшого розвитку національної культури. Більшовицька ідеологія і культура у перші пореволюційні роки. Поширення ідей «національного комунізму». Критичний огляд ідеологічної спадщини більшовиків і її вплив на розбудову культурного простору республіки.

Культурологічна діяльність членів Центральної ради: Всеукраїнська шкільна рада у питанні реформування освіти й науки. Діяльність Наркомосу. Центральна рада і проблеми розвитку духовного життя національних меншин. Вирішення соціальних питань. Представники керівної ланки республіки і проблеми духовної культури.

Художня освіта. Педагогічні доробки К.Стеценка («Початковий курс навчання дітей нотного співу», 1918 р., «Українська пісня в народній школі», 1917 р., «Пролісок» та ін.), М.Леонтовича («Нотна грамота», «Сольфеджіо», 1920 р.; «Практичний курс навчання співу у середніх школах України», 1919 р.), Я.Степового (Зб. «П'ять шкільних хорів», 1921 р.; «Популярний курс елементарної теорії музики» тощо) як спроба закладання підвалин нової моделі вітчизняної музичної освіти. Оперна творчість українських митців, спрямована на підростаюче покоління (К.Стеценко «Івасик-Телесик», «Лисичка» та ін., В. Сокальський «Ріпка» тощо). Її роль у позиціонуванні національної спадщини в культурному просторі республіки.

Відкриття перших українських університетів й інших навчальних закладів (факультетів, кафедр) у Києві, Житомирі та їх роль у становленні вітчизняної освіти.

Всеукраїнський з'їзд «Просвіти» (грудень, 1917 р.) у житті Товариства. Видавнича справа. Розширення тематики друку. Форми і напрями подальшої організації культурно-освітньої діяльності і їх роль у зміні освітнього рівня населення.

І.Стешенко і Генеральний Секретаріат освіти. Його організаційно-культурна спадщина на ниві національного мистецтва.

Українська Академія мистецтв (1917 р.) – перші організаційно-художні здобутки. Діяльність Комітету з питань охорони пам'яток старовини. Основні напрями його роботи. Природоохоронна діяльність комісій Центральної ради. Інші форми організаційно-культурної діяльності в республіці.

Підготовка до утворення Всеукраїнської Академії наук. Формування нових наукових шкіл. Представники. Їх творчі доробки. Матеріальна база науки.

Суспільно-політична ситуація в Україні у 1918-1919 роках.

Національно-культурна спрямованість діяльності членів нового Уряду Гетьманату П.П.Скоропадського. Пожвавлення мистецького життя. Театр опери та балету. Інші театральні трупі. Національна галерея мистецтв. Національна Бібліотека як сегменти розбудови інфраструктури культури республіки.

Стан церковних справ. Боротьба за автокефалію Української Православної церкви і церковний Собор (12.XI.1918 р.). Духовний результат.

Піднесення рівня професійної художньої творчості. Художня школа М.Бойчука. Її роль у суспільстві. Його послідовники в просторі українського мистецтва.

Розв'язання освітянських проблем Кабінетом Гетьмана. Розгортання наукової діяльності і заснування Української Академії наук (1918 р., В.Вернадський, А.Кримський, Д.Багалій, С.Смаль-Стоцький та ін.). Українські вчені – популяризатори вітчизняної культури. Їх організаційно-культурний результат.

Подальший розвиток модерністичних течій у національному мистецтві пореволюційної доби. Причини падіння авторитету Гетьманату.

Влада Директорії. Роль та наслідки її діяльності.

Україна після вигнання Добровольчої армії.

Українська преса («Вісті Київського губернського виконавчого комітету», «Вісті УЦР»), партійні періодичні видання («Нова Рада») та фахові («Україна», «Книгар», «Каменяр» тощо). Преса і питання формування нової свідомості населення.

Основні принципи культурної політики більшовиків. Форми і напрями її реалізації в республіці.

Політична боротьба за оновлення української літератури.

Заснування мережі навчальних закладів для пролетарських верств населення (Робітничо-селянський університет, Гуманітарний інститут тощо) та ліквідація юридичних, історико-філологічних факультетів у вищій школі, а також інститутів Соціології і права, Археологічного, Географічного та інших аналогічних структур як утілення в життя більшовицької доктрини пролетарської освіти.

Нова концепція формування пролетарської вищої школи. Форми і методи її запровадження в республіці. Наявний результат і проблеми.

Трансформація модерністичних ідей у різних галузях художнього життя. Розповсюдження конструктивістських течій в архітектурі. Криза деяких форм традиційної народної культури. Експериментальні пошуки у площині художньої форми.

Розвиток атеїстичної пропаганди як напрям державної політики та засіб витіснення віри. Форми реалізації та її духовні наслідки.

Духовне життя на територіях, розташованих поза межами впливу Радянської влади. «Пласт», «Соколи», «Січ» як форма подальшої боротьби за національну само визначеність та ідентичність. Полярність культурного життя Заходу і Сходу України.

Корифеї галицького театру (М.Бенцаль, І.Рубчак, Т.Бенцаль).

Суспільно-політична ситуація в Австро-Угорській імперії та її розпад і входження Закарпаття до Чехословацької республіки. Організаційно-культурні проблеми.

Створення общинних бібліотек. Утворення ЗУНР. Січові стрільці: шкільна справа та інші напрямки їхньої культурної роботи. Творчі здобутки українського січового стрілецтва в літературі, музиці, графіці, видавничій справі (Ю.Буцманюк, Р.Купчинський, Л.Лепкий, Н.Назарук). Їх видавнича діяльність. «Пресова квартира» як організаційно-методичний центр у житті західного регіону. Його роль у консолідації галицької інтелігенції. Її представники і характеристика їх спадщини.

Розширення діяльності «Просвіт» у питанні організації аматорського руху і підвищення художньої культури місцевого населення. Спроба подальшої ідейної його організації. Художній чинник в діяльності товариства. Регіональні центри культурного життя Західної України: Дрогобич як центр організації театральної справи та хорового руху. Львів у питанні розвитку чоловічого хорового виконавства.

Причини і наслідки поразки ЗУНР та її духовні наслідки.

Українська політична еміграція: причини та ідейні впливи. Представники. Її осередки за кордоном. Емігрантська культурна діяльність («Канадійський фермер», «Українська видавнича спілка» тощо). Перша періодика. Зародження аматорського мистецького руху. Музичне видавництво «Україна» (1917-1918 рр.) Я.Оренштайна в Берліні у справі поширення української культури у Західній Європі.

Ризька угода 1921 року і початок нового етапу боротьби за національну культуру й само визначеність.

ТЕМА 14. УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА 20-Х РОКІВ («НОВАТОРСЬКІ ДВАДЦЯТІ»)

Складний і суперечливий характер культурного розвитку республіки у зазначений вище період. М.Скрипник, О.Шумський, інші національно-спрямовані представники інтелігенції і культурний процес в Україні.

Утворення Союзу РСР (1922 р.) і проблеми вітчизняного державотворення.

Центральне статистичне управління УРСР та його 200 випусків статистичного збірника «Статистика України» (1921-1932 рр.) і «Народне господарство УСРР» (1923 р.) як важливий центр та джерело інформації про суспільно-культурні процеси в республіці.

Соціально-культурне тло існування філософської думки українського народу у 20-х роках. Радіотелеграфне агентство України (РАТАУ, 1919 р.) та Телеграфне агентство Радянського Союзу (ТАРС, 1922 р.) як основні осередки друку офіційної інформації в республіці. Початок розробки питань філософії марксизму (Український інститут марксизму-ленінізму, Харків, 1923 р.). Інші інституції та їх представники. Відсутність серійності видань з історико-культурної проблематики та комплексності досліджень – характерна риса радянської історіографії стосовно вітчизняної науки.

ХІІ з'їзд РКП(б) (1923 р.) і політика «коренізації». Її основні напрями і суть.

Політика українізації та її значення у формуванні духовності населення: здобутки і проблеми. Провідники. Організаційно-культурні напрями та результат.

Ліквідація неписьменності. Методи її здійснення. Особливості організації шкільної справи. Приватні освітні інституції. Реорганізація системи освіти (ІНО, робітфаки, педтехнікуми різного спрямування). Характеристика провідних форм і проблем в організації їх діяльності.

Національні меншини в республіці (Польський інститут народної освіти, інститути польської та єврейської культури тощо). Зміна ставлення до них держави і результат.

Літературні угруповання («Гарт», «Молодняк», «Нова генерація» та ін.) як спроба формування підвалин національного мистецтва. Перше державне видавництво в республіці і питання подальшого розвитку вітчизняного друку.

М.Хвильовий і творчі принципи української художньої культури. Харків та Київ у духовному житті інтелігенції. Держава і культурна творчість.

Початок еміграції митців і науковців із західних земель на територію Радянської України. Інтелігенція і держава: спроба і особливості взаємодії.

Пролеткультівські організації республіки (АПМУ, АРКУ та ін.). Їх вплив на художній процес у країні. Ставлення до їх організаційно-культурної діяльності населення.

Становлення наукової преси. Діяльність вітчизняних учених – популяризаторів науки і культури. ВУАН у системі радянської політичної доктрини. ВУАМЛІН у системі наукового життя та освіти. Видавнича справа в республіці.

М.Грушевський і провідні напрями діяльності ВУАН. Інститут Т.Шевченка в Харкові (1926 р.) і українське літературознавство.

Подальші спроби повернення пам'яток історії культури в Україну. Концентрація приватних колекцій в республіці (художні зібрання П.Потоцького, Б. і В.Ханенків, В. Щавинського та ін.). Головне архівне управління республіки (1922 р.) і питання збереження національної культурної спадщини.

Професійні мистецькі колективи і розвиток аматорської творчості населення. Її жанрове розмаїття. Форми прояву. Експериментальні пошуки в царині художньої форми (капела – студія ім. М.Леонтовича, хор-студія ім. К.Стеценка, інструментальні квартети). Асоціація сучасного мистецтва (АСМ) і західноєвропейська музична спадщина.

Нові течії в національному мистецтві: Л.Курбас і «Березіль», Г.Юра і Театр ім. І.Франка. Театр ім. Лесі Українки. Блискуча плеяда українських музикантів і Товариство ім. М.Леонтовича (1922 р.) у боротьбі за збереження національного стилю. Товариство ім. К.Костанді (Одеса), Асоціація революційного мистецтва (АРМ) у подальшому розвитку образотворчого мистецтва. Український авангард: представники та основні напрями їхньої творчості. Мистецтво оформлення книги (М.Кирнарський, Г.Нарбут). Українські ділові папери. Художнє експериментаторство в республіці.

Перші національні балетні вистави («Ференджі» Б.Яновського, «Карманьйола» В.Фемеліди) і становлення українського балету. Балетна критика як напрям і її роль у підтримці професіоналізму вітчизняної сцени. Здобутки в жанрі оперети.

Міжнародні конкурси ім. А.Рубінштейна в Росії (1895-1914 рр.), ім. Ф.Шопена та ім. Г.Венявського в Польщі (з 1925 р.) як фактор зміцнення міжнародних мистецьких зв'язків та стимулу для формування національних виконавських інструментальних шкіл.

Подальша творчо-організаційна та педагогічна діяльність Української академії мистецтв (О.Новаківський, А.Петрицький). Мистецтво вітчизняної карикатури.

Творчі здобутки українських кіно митців і О.Довженко. Загальна характеристика постаті і його творчості.

Розквіт і внутрішня криза національно-революційної, більшовицької спрямованості української культури. Її результат.

Творчість народних майстрів (І.Гончара, М.Приймаченко, Г.Собачко, П.Власенко) як реакція на події в суспільстві. Авторитет цієї художньої школи.

Постанова ЦК ВКП б «Про політику партії в галузі художньої культури» та її вплив на подальший розвиток українського мистецького життя.

ВУТОРМ і початок згортання національних підвалин у музичній культурі. Утворення Спілки радянських композиторів як намагання ліквідувати вітчизняні творчі об'єднання. Централізація культурної діяльності. Заснування перших методичних осередків в царині культурно-освітньої роботи і поступова політизація мистецтва. Репертуарна рада (1923 р.) як спроба встановлення контролю над художнім процесом і репертуаром. Зародження агітаційного напрямку в мистецтві. Представники. Осередки. Відгомін ідей Пролеткульту в УРСР. Їх духовний результат.

«Організовані» міграційні процеси. Подальша ідеологізація художнього життя. Трагедія митця.

Східні та західні землі у питанні подальшого обстоювання національних ознак. УАПЦ у культурному процесі (В.Липківський).

Львівський таємний університет (1921-1925 рр.) як спроба збереження традицій українського шкільництва і подальший розвиток вищої освіти в умовах політичної несвободи. Загальна характеристика діяльності.

«Інтегративний націоналізм»: суть, значення, представники. Форми його прояву.

Пожвавлення релігійного життя і початок політичних перешкод. Діяльність митрополита Й.Сліпого та Греко-Католицька Богословська Академія (1923 р.). Її консолідуюча громадська та видавнича діяльність. А.Шептицький і УГКЦ.

1924 рік у польсько-українських відносинах.

Театральне мистецтво західного регіону (О.Загаров, В.Блавацький) і подальше поглиблення традицій «Березоля». Художні колективи за кордоном України як спроба збереження національних ознак. Товариство «Рідна школа» у Галичині.

Жіночі осередки («Товариство українських жінок», «Союз українок» та ін.) у справі поширення музичної культури та залучення жінок до організаційно-культурної діяльності.

Розширення бібліотечної мережі на Закарпатті. Спеціальний закон про податок як спроба підтримки місцеві бібліотеки. Е.Бачинський.

Міжнародні конгреси з питань розвитку народного мистецтва (Львів, 1927 р., Прага, 1928 р., Антверпен, 1930 р.) і вихід української фольклористики на світову арену.

Українські мотиви у творчості О.Кульчицької, М.Бутовича, інших митців Західного регіону. Художня творчість галичан (ГДУМ, 1922 р., Я. Музика, І.Іванець, О.Курилас). Виставкова діяльність у Львові (О.Новаківський, М.Глуценко). Інші мистецькі осередки («Спокій», «Українське товариство прихильників мистецтва» та ін.).

«Просвіта» як важливий засіб у справі підвищення культурного рівня населення.

Товариство ім. М.Лисенка у житті регіону. Подвижницька діяльність С.Людкевича, В.Барвінського у справі подальшого заснування філій Музичного інституту ім. М.Лисенка по теренах України. Їх організаційно-культурна роль і духовний результат.

Оперна творчість у Галичині: розширення репертуару, поява нової творчо обдарованої молоді (М.Сокіл, Є.Гушалеви́ч, М.Голинський).

Українська культура на міжнародній арені.

Українські наукові й освітні установи в еміграції (УВУ, УГА, УТГІ, УВПІ та ін.). Їх просвітницька та видавнича праця. Шкільництво в українських колоніях Бразилії, США, Канади: система організації. Проблеми збереження національних традицій. Перші часописи української наукової еміграції («Книга», 1921р., Відень, «Слов'янська книга», Прага, 1925 р.). Бібліотека ім. С.Петлюри (Париж) як центр зібрання матеріалів про національно-визвольний рух 1917-1921 рр. Провідні видавничі центри української діаспори у Європі 20-х років (Прага, Відень, Берлін). Напрями їх діяльності. Роль у системі поширення інформації про національні здобутки. Діаспора і материк.

Мистецтво української діаспори (О.Архипенко, Л.Молодожанин (Леомол), Б.Крук).

О.Кошиць і розвиток хорової справи в емігрантів. Г.Китасти́й і вокально-інструментальна творчість українців в Америці.

ТЕМА 15. ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ У 30-Х РОКАХ («РОЗСТРІЛЯНЕ ВІДРОДЖЕННЯ»)

Складний та суперечливий характер культурного розвитку республіки окресленого періоду. Культурний процес крізь призму історичних документів. Художній процес у Радянській Україні 30-х років у світлі сталінської концепції культури «пролетарської за змістом та національної за формою». Ідеологічна суть сталінізму. Її духовні наслідки в Україні.

Остаточне запровадження в практику залишкового принципу фінансування культурної сфери. Суцільне підпорядкування художньої діяльності партійно-державному контролю. Планування культурного будівництва в узгодженні із п'ятирічними планами розвитку СРСР (із 1928 р.). Ефективність і проблемний ряд.

Всесоюзний Комітет радіомовлення (1931 р.), Всесоюзна комісія у справах вищої школи, Комітет у справах мистецтва тощо (1936 р.) як свідчення подальшої централізації осередків культури та громадського життя.

Особливості організації системи шкільної справи і поступова втрата національних ознак (1932 р.). Товариства культурологічного спрямування у боротьбі за підвищення освітнього рівня населення. Підготовка педагогічних кадрів. Спеціальна освіта: стан, напрями її розгортання, результативність.

Заснування науково-дослідницьких центрів у Харкові та Одесі. Українська Академія наук і розвиток наукових досліджень в умовах посилення тоталітаризму. Гуманітарний і технічний напрями. Результат.

Теоретичні пошуки в мистецтві. Гурток діячів українського мистецтва (ГДУМ, «Асоціація незалежних українських митців» (АНУМ) і їх роль у самоусвідомленні митців.

Творчі здобутки у національному музичному мистецтві (Л.Ревуцький, Б.Лятошинський, К.Данькевич). Формування перших професійних художніх колективів республіки. Гастрольна діяльність. Зміцнення матеріально-технічної бази культури. Відкриття нових вищих музичних навчальних закладів і боротьба проти псевдо національного мистецтва. Спроба реалізації цієї доктрини.

Осередки української культури в Росії, інших республіках Радянського Союзу. Стан і роль у культурному просторі.

Українська радянська архітектура на службі режиму. Запровадження наукових ступенів, учених і почесних звань. Інші форми стимулювання організаційно-культурної діяльності інтелігенції. Медальєрна справа в республіці.

Спілки радянських митців і поступова втрата національної самобутності.

Видавнича діяльність в УРСР. Напрями та тенденції її подальшого розвитку.

Роль церкви у збереженні народних звичаїв, обрядів і традицій, святково-обрядового календаря.

І.Огієнко і підготовка нового видання Біблії літературною українською мовою. Ліквідація УАПЦ (1930 р.). Руїнування історико-архітектурних культових пам'яток як напрям державної політики. Його духовні наслідки в республіці.

«Ліквідація куркульства як класу»: методи її здійснення та духовні наслідки цього процесу. Українська шляхта як культурний феномен.

Мистецтво як засіб вирішення агітаційно-пропагандистських завдань держави. Закриття Музично-драматичного інституту ім. М.Лисенка (Київ, 1934 р.) як фактор згортання національних освітніх ознак. Поступова втрата ознак національної мистецької традиції.

Українські кіностудії і перші звукові фільми (1931 рік).

Культурно-освітні заклади – «активні провідники політики партії». Художня самодіяльність як соціально-культурне явище. Форма її організації та творчі здобутки і прорахунки. Система методичного керівництва народною ініціативою. Матеріально-технічна база української культури. Шляхи її зміцнення і підтримки. Реорганізація в галузі.

Українське народне мистецтво (І.Гончар, М.Приймаченко та ін.) в республіці. Інші види аматорства. Центральні експериментальні майстерні у Києві у справі художнього оздоблення житла.

Міжнародні зустрічі, конгреси (Антифашистський Конгрес у Львові, Конгрес на захист культури в Парижі, Всесвітній антивоєнний конгрес в Амстердамі та ін.) як політико-культурологічні акції. Їх роль у долі культури народів СРСР та збереженні миру на планеті.

Міжнародна театральна конференція (Москва) з ініціативи Комінтерну (1930 р.) і заснування Міжнародної театральної організації робітників (МТОР) та формування Федерації робітничих театрів Франції (1933 р.) як спроба об'єднання прогресивних сил художньої інтелігенції у боротьбі проти фашизму. Інтелігенція Європи у цьому процесі (А.Барбюс, А.Жид) та ін.

Кіномистецтво і політика в Європі та СРСР. Український кінематограф.

Політичний плакат і художнє оформлення свят як провідний напрям розвитку образотворчого мистецтва. Монументальний живопис. Причини виникнення. Провідники.

Концентрація художнього життя на західних землях (АНУМ, СУМ). Преса у боротьбі за державну незалежність («Нова культура», «Вісник», «Напередодні» та ін.). Діяльність видавничого концерну «Українська преса» (Львів) І.Тиктора. Його друки. Тематика, вплив на культурне середовище. І.Тиктор і Рівненщина (газета «Волинь» і У.Самчук у просторі регіональної публіцистики).

Відновлення роботи Львівської філармонії (1932 р.). Її концертна і організаційно-культурна діяльність. Полікультурний Львів як центр мистецького життя напередодні Другої світової війни. Гастрольні концерти. Львівське радіо у пропаганді та популяризації вітчизняної музичної класики.

Нові напрями в діяльності «Просвіти» (підготовка диригентів сільських хорів; музичне виховання, художня самодіяльність, святково-обрядовий комплекс тощо). Галицька інтелігенція як організатор культурно-мистецьких заходів у регіоні.

СУПРОМ (1934 р., Львів) у справі об'єднання професійних музикантів та їх соціального захисту. Його натхненники і результат.

Творчі контакти науковців Заходу і Сходу України. Складність відносин. Митці Львова і світова музична культура.

Сталінізм і демографічні проблеми в республіці.

«Історія ВКП(б). Короткий курс» як методологія духовного життя в країні. Втручання держави у творчий процес. Репресії проти провідних діячів культури (С.Єфремов, В.Підмогильний, Є.Плужник, О.Грушевський, М.Яворський та ін.). «Соловки як центр української культури 30-х років».

Держава і відмова від політики збереження пам'яток національної історії та культури. Її духовні наслідки в республіці.

Складний та суперечливий характер розв'язання українського питання 1939 року. Політичні і соціально-психологічні аспекти встановлення нового ладу на західних землях. Радянська влада і проблеми культури. Позитивні та негативні наслідки встановлення нового ладу: об'єднання регіонів України в єдину республіку, зміцнення матеріально-технічної бази культури, формування мережі нових закладів та установ. Форми реалізації цієї політики, ігнорування національних культурних ознак. Посилення симпатій населення до національного руху антирадянської спрямованості та роль церкви в ньому процесі.

Початок депортації українського населення. Українська східна діаспора. Її організаційно-культурна діяльність і представники.

Громадська діяльність і творчість митців, близьких до ОУН: Є.Маланюка, О.Теліги, Б.Кравціва, Н.Хасевича.

Освіта, духовне життя в українських колоніях Бразилії, Канади, США, Франції, інших країн світу. Його структура. Спроба налагодження контакту з творчою інтелігенцією материка.

ТЕМА 16. КУЛЬТУРНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ 40 – ПОЧАТКУ 60-Х РОКІВ

Джерельна та історіографічна база періоду, що розглядається.

Суспільно-політична ситуація в Україні напередодні війни.

Початок Другої Світової війни. Зміна кордонів та стан культури.

Воєнні події і ставлення населення різних регіонів України до окупаційного режиму.

Боротьба в ОУН. Спроба утворення урядового органу України в Києві. Українська національна Рада і питання подальшого розвитку духовної культури.

Расова доктрина Вермахту та її вплив на відносини з місцевим населенням. Українська культура і нацизм. Київ як центр художнього життя. «Спілка українських художників», виробничо-художні майстерні Художнього інституту (1941-1944 рр.) та їх роль у налагодженні виставкової діяльності та об'єднанні вітчизняних митців.

Націоналізм як важливий засіб в організації боротьби проти фашизму. Культурна діяльність української інтелігенції в окупації.

Культурна політика Росії в Україні у роки Другої Світової війни та перші повоєнні роки. Її ідейні і духовні наслідки.

Діячі культури на шляхах війни. Утвердження гуманістичних, загальнолюдських моральних ідеалів у творчості митців України.

Тема війни у графічній і пісенній творчості. Плакат і політична сатира як провідні жанри функціонування образотворчого мистецтва. Малі форми художньої творчості. Здобутки документального кіно. Антифашистська фольклорна творчість. Мобільність творчого процесу як характерна риса періоду.

Українські митці воєнної доби – засновники національних культур інших народів. Зростання суспільної свідомості українського населення під впливом воєнних подій.

О.Довженко як митець і громадський діяч. Характеристика основних напрямів творчості і організаційно-культурної діяльності.

Західні землі під час окупації («Українські освітні товариства», 1942 р. як єдиний центр національно-культурної справи). «Музичний» Львів у роки війни: стан культурно-мистецької діяльності. Провідні його діячі на сцені Львова. Інститут народної творчості як новий культурно-мистецький науково-дослідний заклад (1941 р.) у стимулюванні народної ініціативи. Мистецька школа Львова (1943 р.) у питанні культурної консолідації вітчизняної інтелігенції.

Духовні наслідки військового протистояння двох політичних систем.

Ставлення радянської влади до національного руху на тимчасово окупованих територіях та його вплив на подальший розвиток духовного життя.

Лекційні бюро (1943 р.) і розширення мережі політичної освіти населення.

Західні землі після повернення (1944 р.) Радянської влади. Нова мережа наукових установ і навчальних закладів. Масова кіно – і радіофікація як напрям ідеологізації духовного життя. Кадрова політика держави на західноукраїнських землях. Вища партійна школа (1948 р.) у Києві і Академія суспільних наук при ЦК ВКП (б) (1946 р., Москва) як осередки формування провідників політики партії у боротьбі з національними проявами в усіх ділянках культури.

Всесоюзне Товариство «Знання» у справі забезпечення культурно-освітньої програми держави. Суперечливий характер його діяльності.

Українська православна церква під час воєнних подій та її поступове знищення. Львівський Церковний собор (1946 р.).

Відновлення репресій серед інтелігенції як намагання зберегти контроль над національно-культурним розвитком суспільства. Посилення командно-адміністративних методів керівництва галуззю «культура» як втрата можливостей управління творчим процесом із боку держави.

Подальше розгортання боротьби з «націоналізмом».

Відбудова матеріальної бази культури у другій половині 40–50-ті роки: форми її здійснення. Індустріалізація і розширення освітніх можливостей населення (культурно-освітні школи, Інститут підвищення кваліфікації культпрацівників, нові навчальні заклади, постійно-діючі педагогічні виставки в республіці тощо). Централізація як характерна риса доби.

Харківський Бібліотечний інститут (1932 р.) як спроба заснування першого інституту культури в Україні. Подальше розширення мережі цих закладів. Форми організації навчального процесу. Реорганізація управління системою освіти.

Запровадження практики проведення республіканських семінарів як спроба посилення контролю за змістом художніх творів та культурною діяльністю загалом. Акцентування уваги на художньому аматорському русі. Художня самодіяльність як засіб розв'язання основних завдань художньої освіти населення. Система

заохочувальних заходів, спрямованих на її поширення. Державна підтримка аматорського руху. Науково-методична мережа у справі активізації творчої праці аматорів.

Подальша боротьба з «пережитками минулого» та її вплив на моральний клімат суспільства.

Деформація у мовній сфері. Її духовні наслідки.

Літературні герої О.Гончара, М.Стельмаха, П.Тичини на професійній сцені.

Музична творчість С.Людкевича, Ю.Мейтуса, К.Данькевича, П.Сениці.

Особливості відображення воєнних подій в українському живопису. Графіка повоєнних років. Театральнo-декоративне мистецтво.

Постанови ЦК ВКП (б) «Про журнали «Звезда» і «Ленинград» (1946 р.) та їх відгомін в українському мистецькому середовищі.

Поширення індустріалізації будівництва, стандартизації архітектури. Типове проектування. «Соціалістичний реалізм» у мистецтві. Представники. Їх творчі доробки.

Спланована міграція. Її вплив на етнічні проблеми республіки.

«Відлига» й початок демократизації в системі керівництва культурним процесом. Національно-культурне пробудження народу. Початок реабілітації репресованих. «Шістдесятництво» як культурний феномен.

Нові імена серед української художньої інтелігенції і пошук шляхів вивчення вітчизняної історії. Розквіт творчості І.Драча, В.Симоненка, В.Стуса, Л.Костенко, М.Вінграновського, Є.Сверстюка. Їх вплив на молоде покоління.

Здобутки української науки. Мовознавство. Літературна критика (І.Дзюба, І.Світличний). Суперечливий характер подальшого розвитку.

Український живопис та графіка початку 60-х років як спроба зберегти національну ідентичність та соцреалізм.

Традиції й новаторство в українському кінематографі (С.Параджанов, Ю.Ілленко). Відродження поетичного стилю у творчості І. Миколайчука. Кіномистецтво і політика.

Розширення творчих контактів радянської інтелігенції з митцями і науковцями світу (Московський міжнародний кінофестиваль, міжнародний конкурс ім. П.Чайковського. Інші форми культурного співробітництва митців).

Поступове зростання критики митців у пресі. Акти вандалізму у ставленні до української культури. Посилення нестабільності у внутрішній та зовнішній політиці.

Культурна діяльність української діаспори. Перші спроби художньої співпраці. Театральні здобутки представників української еміграції.

Ансамбль українських акторів у Німеччині (В.Блавацький, О.Бенцаль-Карп'як, Я.Барнич) і заснування об'єднання митців української сцени як координатора усієї театральної творчості в еміграції (1946 р.).

«Слов'янські студії» (1950 р.) в університетах Америки, Канади. Відновлення діяльності НТШ у Німеччині, Франції, Австралії, Канаді, а також УВАН (1950 р.) у низці країн світу. Український науковий інститут (1968 р., США) та інші наукові й мистецькі заклади українців (Українська академія мистецтв, Український бібліографічно-довідковий центр тощо) у справі згуртування творчих сил вітчизняної інтелігенції. «Українське видавництво» (Краків-Львів) – 1941 р.: друк серій «Український педагогічний репертуар» та «Українські народні пісні», українські довідники та словники в друкарнях Західної Європи як чинник позиціонування культурної спадщини за кордоном.

Фахова періодика діаспори («Нотатки з мистецтва» як часопис «Об'єднання митців-українців Америки»). Інша спеціальна періодика. Інститут дослідів Волині (Вінніпег). Його науково-дослідна праця. Український музичний інститут (Нью-Йорк, 1952 р.) і проблеми поширення вітчизняної музичної культури у світі.

Завершення доби реформ. Застійні тенденції в суспільстві. Їх прояв у духовному житті республіки.

ТЕМА 17. ЗАСТІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ В КУЛЬТУРНОМУ ЖИТТІ РЕСПУБЛІКИ (60 – ПЕРША ПОЛОВИНА 80-х РОКІВ)

Джерельна та історіографічна база досліджуваного періоду. Поява фундаментальних видань: «Воз'єднання України з Росією. Документи і матеріали» (1953-1955 рр.), «Документи Богдана Хмельницького» (1961 р.), «Документи об освободительной войне украинского народа 1648-1654 гг.», Літопис Самовидця тощо як свідчення подальшого зацікавлення духовною спадщиною українського народу.

Поширення консервативних тенденцій в усіх сферах життя як характерне явище зазначеного періоду.

Україно-російські відносини. П.Ю.Шелест і соціально-культурний розвиток республіки. Мовні проблеми. Освітянська та видавнича сфери. Духовне життя національних меншин республіки.

Складний і суперечливий характер подальшого культурного процесу в СРСР.

Філософська культура Радянської України.

Зародження народних театрів і театрів народної творчості як свідчення піднесення художньої культури населення та активізації концертної практики. Їх популяризаторська діяльність у питанні підвищення духовного рівня самодіяльної сцени.

Посилення інтересу до фольклору та художньо-прикладних видів народного мистецтва. «Фольклорний напрям» в образотворчому мистецтві. Розширення авторських та скорочення виконавських форм аматорської творчості. Авторська пісня (В.Висоцький, Б.Окуджава, В.Галич та їх послідовники в Україні). Українська співана поезія.

Перехід до керівництва художньою самодіяльністю за жанровим принципом. Форми стимулювання художнього аматорства. Зміцнення зв'язків професійного та самодіяльного мистецтва. Спільні проекти. Організація підготовки керівників художньої самодіяльності в республіці. Училища культури як ланка у системі формування фахівців культурно-дозвілєвої сфери. Відкриття художніх спеціалізацій в інститутах культури. Заснування аспірантури в галузі культурно-освітньої роботи (Москва, Ленінград, Київ). Розвиток та розширення тематики наукових досліджень у сфері художньої самодіяльності. Науково-дослідний інститут культури (Москва) як центр культурологічних розробок. Напрями наукового пошуку. Вдосконалення системи методичного керівництва народною ініціативою: здобутки і проблеми. Його наукові збірники в бібліотеках регіонів. Законодавчі й політичні документи держави, спрямовані на сферу «культура». Завершення формування мережі навчальних художніх закладів. Проблемний ряд у її подальшому функціонуванні.

Нові форми роботи з художньою самодіяльністю: майстер-класи провідних майстрів мистецтв країни з керівниками-аматорами в регіонах; популяризаторська діяльність у вітчизняному театрі та кіно: творчі зустрічі з провідними акторами та режисерами-постановниками як засіб розширення потенційної аудиторії.

Музична промисловість в Україні цієї доби: фабрика з виготовлення народного музичного інструментарію в Мельнице-Подільських виробничих майстернях (Тернопільська обл.) і її роль у забезпеченні музичним інструментарієм професіональних художніх колективів та самодіяльних митців. Експериментальна діяльність майстерні з виготовлення кобз, бандур та інших інструментів. Їх творча співпраця з провідними ЗВО країни та професійними художніми колективами на предмет удосконалення виконавських можливостей інструментів і налаштування їх під сучасний конвент. Відомі вітчизняні майстри народного музичного інструментарію: М.Прокопенко, О.Незовибатько, К.Євченко, В.Зуляк, В.Тузиченко, М.Лисенко-Дністровський (Рівне) та ін. Народний музичний інструментарій і мережа вищої освіти в регіонах. Музична промисловість, спрямована на виготовлення іншого народного інструментарію (баян, акордеон, скрипка). Її роль у технологічному забезпеченні художньої творчості і освітнього процесу у мережі початкової, середньої спеціальної та вищої освіти.

Музей українського народного інструментарію при Києво-Печерській лаврі в контексті популяризації народної художньої практики. Просвітницька діяльність музею. Відомі народні майстри музичного інструментарію і їх співпраця з цим музеєм (Ю. Збандут).

Рівненський державний інститут культури у питанні розвитку народного музичного інструментарію: М.Лисенко-Дністровський, Б.Яремко, Б.Дерев'янка, В.Логвин, С.Марцинковський. Їх творчий та організаційно-культурний доробок у контексті подальшої професіоналізації художньої освіти. Художні колективи інституту крізь призму їх освітньої та гастрольної практики. Імідж навчального закладу в регіоні.

Поглиблення ідеологізації духовного життя республіки і її вплив на позиціонування народної творчості українців у світі. Всесоюзні фестивалі художньої творчості як спроба посилення централізації в народній ініціативі. Створення репертуарно-редакційної колегії при Міністерстві культури СРСР та республіканських профільних міністерствах. Стан і тенденції розвитку народної творчості. Форми стимулювання її вивчення та популяризації. Українські самодіяльні артисти на міжнародних фестивалях.

Український музичний авангард (В.Сільвестров, Л.Грабовський та ін.) як послідовники мистецьких принципів Б.Лятошинського. Провідні вищі навчальні музичні заклади республіки і формування нової генерації вітчизняних майстрів мистецтв.

Хорова творчість Л.Дичко, І.Шамо, В.Зубицького. Експерименти у рок-опері, інструментальній музиці. Міжнародні мистецькі фестивалі як спроба пошуку нових шляхів розвитку вітчизняної художньої культури та розширення комунікації.

Театральне життя: експериментальні види творчості у художній самодіяльності. Самодіяльна сцена як важливий сегмент експерименту. Причини і наслідки.

Неофіційна музична культура 70-80-х років і спроба її представників вийти за межі офіційного «культурного курсу» республіки.

Національно-демократичний рух у Києві і Львові 60-70-х років. Його представники і виразники. Форми прояву. Зв'язок із дисидентським рухом в СРСР. Форми позиціонування та результат. Зарубіжна періодика у підтримці цього руху. «Сучасність» як рупор цього руху.

Культурна опозиція ідеологічному диктатові. Основні напрями її протидії. Нове створення штучних перешкод у розвитку духовної культури політико-ідеологічними

структурами (заборона друку низки періодичних видань історико-мистецтвознавчого спрямування). Перекладацька діяльність у республіці.

Викривлення української історії в офіційній історіографії та духовні наслідки цього процесу. Українська видавнича сфера у цьому процесі і просторі.

Київський та львівський клуби творчої молоді в духовному житті республіки.

Подальша політика русифікації і розширення самвидавної літератури («Записки Чорновола», «Репортаж із заповідника ім. Берії», «Хроніка опору» та ін.). «Український вісник» як провідний часопис дисидентів. Політичні репресії в республіці (І.Дзюба, І. Світличний, Л.Лук'яненко, В.Стус та ін.).

Зародження дисидентського руху в Україні: зміст, напрями, представники.

Соціальні зміни у радянському суспільстві.

Мистецтво мас і занепад традиційної народної культури, освіти та професійної підготовки. Пошук нових форм. Еволюція до соціокультурної діяльності.

Експериментальна діяльність в українському професійному театрі. Нові постаті. Зміни в репертуарній політиці.

Загальна криза соціалістичного реалізму й дискредитація офіційної ідеології. Її відображення в літературі, інших видах культури. Альтернативні ідеологічні течії: західні і східні. Їх вплив на духовне життя української республіки.

Національні мотиви у творчості вітчизняних митців. Українська природа як важлива лакуна творчого висловлення та позиціонування.

Посилення ролі церкви в суспільстві. Її ставлення до держави та подальші міжконфесійні відносини. Львів як полікультурний центр республіки.

Українське зарубіжжя і політична еміграція (Г.Новаківська, Ю.Соловей, С.Гординський, Г.Грабовський). Наукова діяльність українців за кордоном (Товариство українських бібліотекарів. Краєзнавча праця НТШ. Асоціація українських артистів (США) і «Нотатки з мистецтва» тощо.

Театральна творчість вихідців з України за кордоном (О.Бенцаль-Карп'як, В.Шамаровський): «Театр у П'ятницю», гурток акторів-аматорів ім. В.Стефаніка (США).

Українські книгозбірні, музеї та архіви Америки і Канади. Український науковий інститут Гарвардського університету як центр американської україністики. Товариство «Рідна школа» в США, Інститут дослідів Волині (Канада). Творчі осередки еміграції (МУР, ОУП тощо). Є.Федоренко, М.Бойко, Ю.Мулик-Луцик, С.Радчук, М.Боровський, О.Цинкаловський, І. та Ф.Онуфрійчуки, Ю.Шевельов інші особистості діаспори у справі збереження і творення національної культури. Їхні зв'язки з молодією державою. Волинський науково-дослідний інститут і товариство «Волинь» у Вінніпезі. Конгрес українців у Канаді як засіб концентрації української еміграції та діаспори в світі. Початок надходження в Україну фахової вітчизняної літератури, забороненої за ідеологічних підстав. ВНУ ім. Лесі Українки і його контакти з представниками української діаспори.

Згорання організаційно-культурної діяльності української діаспори у зв'язку зі зміною поколінь. Франко- та англomовний чинник у її подальшому розвитку.

Провідні тенденції у життєдіяльності української діаспори в світі в окреслений період (англomовна, франкомовна складова в їх життєдіяльності) і поступова втрата культурних здобутків у царині розробки актуальних національних проблем.

Чорнобиль і проблема збереження генофонду нації.

ТЕМА 18. УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА НОВІТНЬОЇ ДОБИ ДЕРЖАВИ.

УКРАЇНА В СИСТЕМІ СВІТОВИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙ

Національно-державні зрушення на теренах СРСР та їх вплив на культурні процеси в українському суспільстві. Поняття національно-культурного відродження на сучасному етапі. Правове поле України у складі СРСР. Державотворчі акти України новітньої доби. Нормативна база, друк джерел, спільні україно-російсько-білорусько-польські проекти у виданні інформаційної бази.

Деїдеологізація і деполітизація культурного розвитку. Деякі уроки її здійснення та духовні наслідки. Демократизація системи освіти. «Україна ХХІ століття: стратегія освіти» як спроба реорганізації духовного життя (національна програма). Ейфорія у здійсненні заходів. Реформування мережі освіти і науки. ЗВО культури і мистецтва в системі художньої освіти. Ступенева освіта. Ліцензування та акредитація вищих навчальних закладів: здобутки і прорахунки. Приватні освітні інституції. Національні освітні та мистецькі заклади й установи. Києво-Могилянська та Острозька академії. Спадковість традицій. Форми організації навчального процесу. Значення в суспільстві.

Сучасна молодь: запити, ідеали, орієнтації. Ставлення до духовної спадщини.

Мовна ситуація. Національне питання. Проблеми співвідношення української і російської культур у різних регіонах держави. Реакція держави на ці процеси.

Проблеми збереження вітчизняної культури в Програмах діяльності товариства «Просвіта», Народного Руху, інших угруповань і політичних партій України. Українське товариство незалежної творчої інтелігенції та Український культурологічний клуб (1987 р.) як форма відродження літературних дискусій. Рух за охорону пам'яток культури (відродження архітектурної спадщини, опіка військових поховань 1917-1920 рр.).

Повернення імен репресованих діячів національної культури.

Церковне життя. Відродження Української греко-католицької церкви (1989 р.) та УАПЦ (1990 р.). Проблеми подальших міжконфесійних відносин у суспільстві.

Розробка сучасної концепції історії національної культури. Її ефективність та проблемний ряд.

Стан музичного мистецтва. Пошук нових форм. Авторська аматорська творчість. Українські міжнародні й регіональні фестивалі як форма стимулювання культурного розвитку в республіці.

Молодіжний рух в Україні: роль, еволюція, тенденції. Громадські товариства і їх роль у розширенні соціальної активності населення. Позитивні на негативні сегменти їх діяльності.

Спадковість у розвитку культури та специфіка її прояву в народній творчості. Проблеми культурної спадщини: співвідношення минулого, сучасного, майбутнього. Перші законодавчі акти в царині культури і реальність їх виконання.

Перші міжнародні культурологічні конгреси та їх значення у розвитку молоді держави і визначенні «культурних параметрів» руху.

Відкриття Інституту українознавства при Київському національному університеті ім. Т.Шевченка. Його культурологічна та організаційна діяльність.

Теоретичні пошуки нової моделі української культури в умовах останнього десятиліття ХХ століття. Видавнича справа в державі.

Сучасний національний авангард. Мистецтво і роль художньої інтелігенції в духовному житті суспільства. Культурний рівень. Послаблення цензури і результат духовної творчості.

Структура управління галуззю «культура». Її трансформація в нових умовах. Особливості функціонування народної творчості. Клубна, паркова, бібліотечна, музейна мережа. Стан побутування. Культурно-дозвілєві комплекси, видовищні заклади тощо як соціально-культурні інститути. Регіональний рівень. Досвід Рівненщини. Рада директорів (керівників) Обласних центрів народної творчості країни в питаннях збереження клубної мережі. Спроба поширення цього досвіду за допомогою регіональної періодики («Народна творчість» та «Народна творчість Рівненщини»).

Система методичних закладів культури. Її роль в організації культурно-дозвілєвої діяльності населення. Еволюція організаційних структур. Обласний центр народної творчості (ОЦНТ) в системі методичного керівництва народною ініціативою. Регіональні фестивалі аматорського мистецтва як ефективний засіб збереження кращих надбань народної культури. Поступовий занепад методичних структур держави.

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтва (Київ) та її філії в регіонах у справі підвищення кваліфікації працівників галузі. Національна Академія мистецтв України, Національні музичні академії Києва, Донецька, Одеси, Львова і стан музичної культури в суспільстві. Вища професійна освіта в сфері театру і кіно і КНУТКіТ. КНУКіМ як одна з форм трансформації інституту культури в сучасних умовах. Доля інститутів культури в системі сучасної культурно-освітньої практики. Нові форми організації навчального процесу у вищій школі гуманітарного спрямування. Видавнича діяльність українських ЗВО: її результативність і проблемний ряд. Вітчизняна наука в країні. Аспірантура та докторантура в сфері культури. Відмінності в системі організації науково-педагогічних кадрів. Нові класифікатори спеціальностей. Український центр культурних досліджень. Активізація дисертаційного пошуку. Культурний ефект.

Реорганізація системи освітньої діяльності в країні. Початкова мистецька освіта (Палаци дітей та молоді в країні). Нові типи навчальних мистецьких закладів (Академія дитячої творчості у м. Миколаїв та ін.). Нова українська школа і проблеми її становлення.

Зміни у суспільно-політичній сфері: «Помаранчева революція» і проблеми формування нових засад у культурній політиці. Занепад культурної сфери.

Українська освіта в контексті входження у світове співтовариство. «Болонська декларація» (1996 р.) і нові підходи в організації освіти у вищій школі. Ступенева освіта. Вища і середня спеціальна освіта. Форми співпраці. Кадровий корпус сучасної вищої школи. Освітні альтернативи України. Наука як культурна проблема.

Територіальна реформа в Україні і шляхи її здійснення. Активізація музейної мережі в регіонах. Нові інформаційні можливості у процесі передачі інформації. Фестивальний народознавчий рух країни як форма збереження національно-культурних ознак та репрезентації вітчизняної культури на європейському та світовому рівнях. Регіональний фестивальний рух: відмінності в його організації і вплив на рівень духовних потреб населення. Унормування фестивальної практики в Україні і перші результати.

Тема 19. УКРАЇНА У ЧАС СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: НОВИЙ ДОСВІД І ЙОГО ФОРМИ

Нова парадигма культурної політики під час суспільно-політичних змін, пов'язаних із виборами Президенти країни (2019 р.) та дочасними виборами до

Верховної Ради України. Очікування і результат. Методологія науково-освітнього простору і її перші результати.

Реформа освіти в сучасній Україні на всіх її рівнях. Результат і проблемний ряд. Нова законодавча база цієї реформи. Нові форми управління освітніми процесами: Національне Агентство з якості вищої освіти (НАЗЯВО) та Галузеві експертні ради (ГЕР НАЗЯВО, 2019 р.) у системі підвищення якості вищої освіти. Ідеологія їх заснування. Перші результати. Перегляд структури атестації наукових та науково-педагогічних кадрів: спеціалізовані і «разові» вчені ради. Нові підходи до атестації редакційних колегій фахових науково-метричних збірників у структурі євро інтеграційних процесів України. Категорії «А» та «Б». Поглиблення автономії закладів вищої освіти та результати її впровадження. Рейтинг ЗВО та його вплив на стан держзамовлення. Неформальна освіта в структурі загальнокультурної підготовки фахівців та проблеми її інституалізації. Гуманітарна підготовка в Україні у сфері вищої освіти і її проблемний ряд.

Концептуальні напрями діяльності органів виконавчої влади щодо розвитку та реформування сфери. Новий закон України (2010 р.) про культуру і його роль у збереженні галузі. Нове правове поле культури, втілене в підзаконних актах наступних років, як свідчення суттєвих змін у суспільстві.

Культурна спадщина в Україні: зміна парадигм у ставленні до неї. Відродження центрів традиційного кустарного виробництва в Україні: Решетилівка, Опішня, Білий камінь та їх роль у збереженні традиційних культурних практик. Інститут керамології НАН України в Опішному. Мистецькі фестивалі, спрямовані на збереження традиційної культури в регіонах як ефективна форма збереження національних етноознак. Цифровізація галузі та її перші результати. Війна як стимул до впровадження новітніх форм інформатизації. Дистанційна освіта в Україні (2024 р.). Ефективність упровадження, проблемний ряд та результат.

Діячі культури у процесі розбудови молодого держави. Подальші законодавчі кроки у сфері державної культурної політики. Стереотипи та забобони в практиці державного культуротворення.

Український культурний фонд та інші структурні утворення у контексті зрушень у суспільстві: видавничі проекти та їх результати і проблеми.

Культура і засоби масової інформації: вітчизняна преса, видавнича справа, мистецьке життя. Якість змісту культурно-мистецької продукції. Масова культура і українське суспільство. Її позиціонування у європейському культурному просторі.

Культура і ринок. Політична боротьба та її відображення в художньому процесі. Митець і сучасність. Форми підтримки митця і роль творчих Спілок у суспільстві.

Товариства національних меншин в Україні: зміст, форми роботи й тенденції розвитку. Законодавче забезпечення їх подальшого функціонування.

Середня спеціальна культурологічна освіта в регіоні напередодні трансформації. Закон України (2019 р.) про передвищу освіту і її проблемний ряд. Регіональна мережа. Карантинний та дистанційний режим і його вплив на систему організації освітнього процесу. Невисока ефективність освітніх реформ, пов'язана з тимчасово-переміщеним населенням за межі країни.

Війна (лютий 2022 р.) і гуманітаризація освіти. Можливі тенденції в реалізації цього напрямку. Патріотичний аспект різних форм освіти. Іноземні студенти у ЗВО регіонів: система налагодження їх освіти та її проблемний ряд. Розширення між культурних контактів українських ЗВО з університетами Західної Європи (участь у низці міжнародних програм). Кадровий корпус сучасної вищої школи і необхідність

оцінки його фахової спроможності. Ревізія попереднього, зокрема й нинішнього освітньо-культурного організаційного досвіду в структурі державної програми реформ.

Падіння рівня освіти молоді у зв'язку зі світовою епідемією COVID-2019 та війною. Нова законодавча база вищої освіти. Нормативно-правова база культурного простору. Розширення кількості іноземних студентів (Китай) у мережі ЗВО України. Міждержавні угоди про співпрацю у цьому напрямі. Нові форми організації освіти в контексті міжрегіональних та міждержавних угод. Їх ефективність і проблемний ряд.

Науково-метрична база вітчизняної культури. Фахові наукові збірники України у питанні підтримку дослідницької діяльності вітчизняних науковців.

Культурний процес в Україні під впливом військової експансії росії та його вплив на зміну ціннісних орієнтації населення і прискорення формування національної свідомості. Українська культура як чинник протидії культурній експансії. Нові ініціативи профільного Міністерства у зв'язку з переходом на нову систему планування у вищій школі країни, надання більших організаційно-методичних можливостей ЗВО, враховуючи декларовану автономію вищої школи; система ЗНО і її культурний ефект. Нова номенклатура спеціальностей в українських ЗВО і її відповідність сучасній культурній практиці. Тенденції стосовно укрупнення мережі ЗВО і можливість його поширення в Україні. Світовий досвід і українські перспективи. Реформа вищої освіти в країні (2024 р.) і її можливий результат та суспільні виклики.

Проблеми культурної взаємодії, культурного обміну в умовах глобалізації. Питання повернення національної писемної та мистецької спадщини в Україну.

Активізація вивчення культурного розвитку країни на регіональному рівні. Найбільш помітні регіональні культурні ініціативи («Культурно-дозвіллеві комплекси краю»; обласні культурні програми: «Програма забезпечення населення українською книгою», «Програма підтримки творчих Спілок Рівненщини», «Розвиток культурно-дозвіллевої діяльності на Рівненщині на період до 2025 р.», «Підтримки культури села». Соціально-культурні ініціативи бібліотек Рівненщини: на прикладі діяльності обласних бібліотек м. Рівне. Грантові програми і покращення матеріально-технічної бази галузі. Імідж у системі професійної діяльності: основні напрями його формування. Занепад обласних центрів народної творчості і мережі перепідготовки кадрів для галузі як проблема. Причини цього явища (зміна керівництва в методичних центрах і фахова освіта їх управлінського рівня; брак методичного досвіду; відсутність сталих контактів із мережею ЗВО гуманітарного та культурно-мистецького спрямування, неефективність реформи місцевого самоврядування у невеличких територіальних громадах тощо). Осмислення цієї спадщини і стан вищої освіти в регіонах.

Фестивальна практика кінця другого-початку третього десятиліття ХХІ століття: зміни в духовних орієнтирах тощо). Форми її популяризації. Нові Інтернет-видання, спрямовані на галузь («Музика»). Зміна керівництва в галузі на регіональному рівні і подальший її розвиток. Новий формат презентаційної діяльності.

Громадські організації та художня культура діаспори: стан і тенденції розгортання. Посилення контактів із молододержавою. Спільні проекти у сфері духовної культури. Міжнародний хореографічний конгрес (Львів, 2019 р.) як спроба пошуку моделі художньої діяльності та освіти. Демографічні проблеми в українській діаспорі і форми підтримки України. Міжконфесійні відносини у час війни. Сучасний

світ і підтримка України у війні. Зростання її іміджу. Закордонний рух, спрямований на солідарність.

Кадрові проблеми в Україні по усій управлінській вертикалі і шляхи їх ефективного вирішення. Стан кадрового показника в галузі в нинішніх умовах як результат бездіяльності методичних органів культури. Територіальна реформа у великих і малих українських містах. Регіональний рівень проблем і шляхи їх вирішення. Креатині та культурні індустрії як чинник нової системи організації культурного простору.

Провідні постаті регіонального мистецтва – художня школа Рівненського державного інституту культури (М.Афонченко, Л.Ульяновська, Л.Сенченко, В.Пекар, Б.Дерев'яноко, О.Олійник, М.Фенглер, О.Безсалов, І.Корсюк, С.Вернюк, М.Довганич, О.Старченко, Є.Самусенко, В.Фершал, О.Герінович, М.В.Лисенко-Дністровський, С.Марцинковський, М.Будз, Л.Горіна, В.Олендарьов, В.Шумейко, Є.Блінський, О.Юфа, В.Камінський, В.Гужва, Н.-М.Фарина, М.Дацик, О.Степанов, О.Трофимчук, Ю.Турчин, В.Логвин, Н.Супрун, Б.Яремко, З.Сингаївська, М.К.Йосипенко, С.Гержик, Н.Серебрянникова, Л.Стихун, В.Лопандя, В.Котов, Т.Магадова, М.Ігнатюк, І.Жилінський та ін.) у питанні формування професійних засад вищої регіональної художньої освіти.

Нові форми методичного керівництва галуззю освіти: НАЗЯВО та ГЕР: особливості організації їх діяльності і результат. Європоцентричний напрям вищої освіти в Україні і його тенденції. Проблемний ряд на цьому шляху. Зміна структури мережі вищої освіти і формування нового типу університетів (НУВГП, РДГУ, Луганський державний медичний університет). Подібна практика на Півдні та Центрі України. Проблемний ряд у цій системі, зважаючи на автономію ЗВО.

Українська культура в контексті світового культурного процесу у третьому тисячолітті. Перспективи євро інтеграції України в сучасний період.

1. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні та нормативно-правові засади вивчення української культури												
Тема 1 Предмет і завдання дисципліни «Українська культура».	12	2	2	-	-	8	-	-	-	-	-	-
Тема 2. До слов'янське населення на території України та його культура.	12	2	2	-	-	8	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовним модулем	24	4	4			16						
Змістовний модуль 2												
Тема 3. Культура Київської Русі і її роль в історичній долі українського народу	16	4	4	-	-	8	-	-	-	-	-	-
Тема 4. Формування української культури в умовах XIII – першої половини XVI століть.	18	4	4	-	-	10	-	-	-	-	-	-

Разом за змістовним модулем	34	8	8			18							
Змістовний модуль 3													
Тема 5. Культурно-національний рух в Україні як протидія польсько-литовській колонізації (друга половина ХУІ – початок ХУІІ століття).	12	2	2	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-
Тема 6. Культурний розвиток українських земель першої половини ХУІІІ століття.	12	2	2			8							
Тема 7. Українська культура другої половини ХУІІІ століття.	12	2	2			8							
Разом за змістовним модулем	36	6	6			24							
Змістовний модуль 4													
Тема 8. Культурний процес на українських територіях у ХУІІІ столітті.	16	4	4			8							
Тема 9 Україна у складі Росії. Розгортання національно-культурних процесів у першій половині ХІХ століття.	14	2	2			10							
Тема 10. ХІХ століття і радикалізація українського національного руху. Українська культура другої половини ХІХ століття.	14	2	2			10							
Разом за змістовним модулем	44	8	8			28							
Змістовний модуль 5													
Тема 11. Західноукраїнські землі у складі Австро-Угорщини та інших держав у ХІХ столітті. Стан і тенденції культурного розвитку.	12	4	2			8							
Тема 12. Особливості культурного поступу України на початку ХХ століття.	12	4	2			8							
Тема 13. Українська культура в часи революції та Громадянської війни (1917-1921 - й роки).	14	4	2			10							
Разом за змістовним модулем	40	6	6			28							
Змістовний модуль 6													
Тема 14. . Українська культура 20 - х років («Новаторські двадцяті»).	12	2	2			8							
Тема 15. Функціонування української культури у 30-х роках («Розстріляне Відродження»).	16	4	4			8							
Тема 16. Культурний процес в Україні 40 – початку 60 - х років.	16	4	4			8							
Тема 17. Застійні тенденції в культурному житті республіки (60 – перша половина 80 - х років).	16	4	4			8							
Тема 18. Українська культура в державі (новітньої доби (Україна в системі світових цивілізацій). Провідні тенденції розвитку культурного процесу.	16	4	4			8							

Тема 19. Україна у час нових значних суспільних трансформацій: новий досвід і його форми.	16	4	4			8						
Разом за змістовним модулем	92	22	22			48						
Разом по курсу	270	54	54			162						

6. Теми семінарських занять

Не передбачено

7. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історіографія та джерельна база дисципліни «Українська культура»	2
2	Витоки української культури. Основні періоди її розвитку. Дослов'янське населення на території України та його культура	2
3	Культурна спадщина Київської Русі та її вплив на подальшу долю українців	4
4	Формування української культури XIII – першої половини XVI століття	2
5	Культурно-національний рух в Україні як протидія польсько-литовській колонізації	2
6	Культурний розвиток українського населення другої половини XVII століття	2
7	XVIII століття в його культурно-мистецькому розмаїтті	4
8	Культурний розвиток українських земель першої половини XIX століття	2
9	Особливості розгортання культурної творчості українців другої половини XIX століття	2
10	Українська культура на зламі століть (кінець XIX – початок XX ст.)	2
11	Українська культура в роки революції та Громадянської війни	4
12	Соціально-культурна ситуація на західноукраїнських землях і особливості її подальшого розгортання	2
13	Культурний розвиток населення періоду здійснення політики українізації	2
14	Культурно-мистецька творчість української еміграції 20–х років XX століття	2
15	Українська культура 30-х років XX століття	2
16	Культурний процес у радянській Україні 40 – початку 60-х років	4
17	Культурно-мистецькі центри українського зарубіжжя повоєнної доби	2
18	Українська культура 60 – першої половини 80-х років	4
19	Культурний розвиток в Українській РСР 70 – першої половини 80 – х років	2
20	Українська культура другої половини 80 – початку 90–х років	2
21	Українська культура на межі тисячоліть (кінець XX – перше 30-ліття XXI століття. Війна і культурна творчість). Україна в системі світової цивілізації	4
Всього		54

8. Теми лабораторних занять

Не передбачено

9. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1 Предмет і завдання дисципліни «Українська культура».	8

2.	Тема 2. До слов'янське населення на території України та його культура.	8
3.	Тема 3. Культура Київської Русі і її роль в історичній долі українського народу	8
4.	Тема 4. Формування української культури в умовах XIII – першої половини XVI століть.	10
5.	Тема 5. Культурно-національний рух в Україні як протидія польсько-литовській колонізації (друга половина XVI – початок XVII століття).	8
6.	Тема 6. Культурний розвиток українських земель першої половини XVII століття.	8
7.	Тема 7. Українська культура другої половини XVII століття.	8
8.	Тема 8. Культурний процес на українських територіях у XVIII столітті.	8
9.	Тема 9 Україна у складі Росії. Розгортання національно-культурних процесів у першій половині XIX століття.	10
10.	Тема 10. XIX століття і радикалізація українського національного руху. Українська культура другої половини XIX століття.	10
11.	Тема 11. Західноукраїнські землі у складі Австро-Угорщини та інших держав у XIX столітті. Стан і тенденції культурного розвитку.	8
12.	Тема 12. Особливості культурного поступу України на початку XX століття.	8
13.	Тема 13. Українська культура в часи революції та Громадянської війни (1917-1921 - й роки).	10
14.	Тема 14. . Українська культура 20 - х років («Новаторські двадцяті»).	8
15.	Тема 15. Функціонування української культури у 30-х роках («Розстріляне Відродження»).	8
16.	Тема 16. Культурний процес в Україні 40 – початку 60 - х років.	8
17.	Тема 17. Застійні тенденції в культурному житті республіки (60 – перша половина 80 - х років).	8
18.	Тема 18. Українська культура в державі (новітньої доби (Україна в системі світових цивілізацій). Провідні тенденції розвитку культурного процесу.	8
19.	Тема 19. Україна у час нових значних суспільних трансформацій: новий досвід і його форми.	8
		162

10.Індивідуальні завдання.

Не передбачено

11.Методи навчання.

- МН1 – словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);
МН2 – практичний метод (практичні заняття);
МН3 – наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій);
МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);
МН5 – відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
МН6 – самостійна робота (розв'язання завдань).

12.Методи оцінювання.

- М01- іспит
М02 – усне або письмове опитування
М04 – тестування;
М05 – командні проєкти;
М06 – реферати, есе;
М07 – презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
М08 – презентації та виступи на наукових заходах;
М09 – захист практичних робіт;

МО10 – залік.

13. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів можуть бути:

- аналітичні звіти, статті, реферати, тези,
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

Види та методи навчання і оцінювання

Код компетентності (згідно ОПП)	Назва компетентності	Код програмного результату навчання	Назва програмного результату навчання	Методи навчання	Методи оцінювання результатів навчання
ЗК02,04,07,08		ПРН01,03,14,15		МН1 – словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо); МН2 – практичний метод (практичні заняття); МН3 – наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій); МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату); МН5 – відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо); МН6 – самостійна робота.	МО1 - екзамен МО2 – усне або письмове опитування; МО4 – тестування; МО6 – реферати, есе; МО7 – презентації результатів виконаних завдань та досліджень; МО8 – презентації та виступи на наукових заходах; МО9 – захист практичних робіт; МО10 - залік

14. Критерії оцінювання результатів навчання. Визначити за допомогою якісних критеріїв мінімальний пороговий рівень оцінки і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку. Зазначити використовувану числову (рейтингову) шкалу.

Критерії оцінювання результатів навчання:

Суми балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ЄКТС	Значення оцінки ЄКТС	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою		
					екзамен	залік	
90-100	A	відмінно	здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, бездопомоги викладача знаходить і опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні здібності	Високий (творчий)	відмінно	зараховано	
82-89	B	добре	здобувач вищої освіти вільно володіє теоретичним матеріалом, застосовує його на практиці, вільно розв'язує справи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре		
74-81	C	добре	здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, загалом самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, з-поміж яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок				
64-73	D	задовільно	здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, з-поміж яких є значна кількість суттєвих	Середній (репродуктивний)	задовільно		
60-63	E	задовільно	здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні				
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно		не зараховано
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів				

15. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота					Іспит	Сума
Змістовний модуль 1						
T 1-5	T6-10	T11-15	T16-19		20	100
3	3	4	5			
Модульний контроль -10						

Приклад критеріїв по видах діяльності

№ з.п.	Вид навчальної діяльності*	Оціночні бали*	Кількість балів
T1	Робота на лекційних заняттях Виконання завдань під час практичних занять	3	3
T2	Робота на лекційних заняттях Виконання завдань під час практичних занять	3	3
T3	Робота на лекційних заняттях Виконання завдань під час практичних занять	3	3
T4	Робота на лекційних заняттях Виконання завдань під час практичних занять	3	3
T5	Робота на лекційних заняттях Виконання завдань під час практичних занять	3	3
T6	Робота на лекційних заняттях Виконання завдань під час практичних занять	3	3
T7	Робота на лекційних заняттях Виконання завдань під час практичних занять	3	3
T8	Робота на лекційних заняттях Виконання завдань під час практичних занять	3	3
T9	Робота на лекційних заняттях Виконання завдань під час практичних занять	3	3
T10	Робота на лекційних заняттях Виконання завдань під час практичних занять	3	3
T11	Робота на лекційних заняттях Виконання завдань під час практичних занять	4	4
T12	Робота на лекційних заняттях Виконання завдань під час практичних занять	4	4
T13	Робота на лекційних заняттях Виконання завдань під час практичних занять	4	4
T14	Робота на лекційних заняттях Виконання завдань під час практичних занять	4	4
T15	Робота на лекційних заняттях Виконання завдань під час практичних занять	4	4
T16	Робота на лекційних заняттях Виконання завдань під час практичних занять	5	5
T17	Робота на лекційних заняттях Виконання завдань під час практичних занять	5	5
T18	Робота на лекційних заняттях Виконання завдань під час практичних занять	5	5
T19	Робота на лекційних заняттях Виконання завдань під час практичних занять		
Іспит		20	20
Разом			100

16. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення дисципліни Українська культура першого (бакалаврського) рівня вищої освіти складається з:

- Робоча програма навчальної дисципліни
- Опорний конспект лекцій (електронний носій)
- Опорний конспект лекцій (паперовий варіант)

- Матеріали для практичних занять (паперовий та електронний варіант)
- Навчально-методичний посібник

20. Питання для підготовки до підсумкового контролю

21. Які тварини стали об'єктом зображення палеолітичного мистецтва?

2. Найдавніші пам'ятки перебування людини на території сучасної України мають назву:

- Мадленська культура
- Білогрудівська культура
- Мізинська культура
- Скіфсько-сарматська культура
- Трипільська культура.

3. Встановіть відповідність між археологічним періодом та його часовими рамками (на території України)

палеоліт – 2800 р. до н.е. – 1200 р. до н.е.

мезоліт – 3300 р. до н.е. – 2800 р. до н.е.

неоліт – 6 тис. – 4 тис. до н.е.

енеоліт – 10 тис. – 7 тис. до н.е.

вік бронзи – 1 млн. – 11 тис. до н.е.

4. Назвіть найдавніший музичний інструмент, відомий на Русі з часів палеоліту.

5. Є декілька версій щодо походження Християнства на Русі. Назвіть декілька з них і обґрунтуйте свої міркування. Що дав факт запровадження християнства на Русі і як це виявилось в її подальшій життєдіяльності?

6. Хто є автором гіпотези щодо того, що Християнство прийшло до нас не з Візантії, а з іншої країни? Назвіть декілька аргументів цього вченого.

- А. Міллер;
- В. Приселков;
- Ю. Брайчевський;
- М. Грушевський;
- О. Субтельний.

Коли ця гіпотеза була висунута?

7. Найдавніше зображення музикантів в Україні датується XI ст. Це великий музичний ансамбль з 11 осіб. Тут зображено й інструменти – орган, флейту, литаври, труби, дзвони тощо. Де знаходиться це зображення?

8. Серед запропонованого нижче переліку назвіть твори, які мають українське (тобто київське походження), а які запозичені і перекладені на Русі? Хто є авторами цих творів?

- «Фізіолог»;
- «Шестоднев»;
- «Слово про Закон і Благодать».

9. Назвіть і дайте невеличкий коментар першим пам'яткам книжкової культури на Русі? Їх тематичний зміст, мова викладу тощо?

10. Що можна віднести до оригінальної літератури княжої доби і на чому будується це припущення?

11. Який історичний період охоплює епоха античності?

12. Яка із зазначених рис характеризує античну культуру?

13. Назвіть перші пам'ятки правової культури Київської Русі? Їх основні положення? Знайомлячись із ними, про що можна дізнатися? Пригадайте назву найдавніших міжнародних юридичних актів.

14. Назвіть авторів перших літописних зведень на Русі? Їх твори? Основні напрями, провідні ідеї та зміст цих пам'яток? І що то за термін – «Літописне зведення?».

15. Що є найвидатнішою архітектурною спорудою доби Київської Русі? Коли вона побудована?

- Володимирський собор у Чернігові;
- Церква Св. Юра у Львові;
- Успенська церква у Чернігові;
- Софіївський собор у Києві.

16. Що вважається першою збіркою української бібліографії? Де її вміщено і в якому році це зроблено?

17. Серед вихідців з України є чимало видатних людей. Назвіть першого українця, який став ректором іноземного університету? Коли це сталося? Що Вам відомо про нього? Його наукові праці? Як записували (фіксували) вихідців з українських територій в реєстраційні книги університетів Західної Європи?

18. Назвіть найстарішу нотну друковану книгу. Коли і де її надруковано? А також перший підручник з музичної грамоти? Хто його автор і час написання цієї книги?

19. Назвіть перші українські міста, що здобули Магдебурзьке право і визначте час його здобуття?

— Харків	1684 рік
— Чернігів	1356 рік
— Львів, К.-Подільський	1119 рік
— Луцьк, Крем'янець	1740 рік

Що передбачало це право?

20. Який період в історії розвитку культури позначився наступними досягненнями: закладено основи єдиної європейської культури та цивілізації, закладено систему загальної світської освіти, у мистецтві сформовано три оригінальні художні стилі – візантійський, романський, готичний?

21. У якому стилі будували споруди, що відзначалися важкими похмурими рисами, масивністю, наявністю маленьких вузьких вікон та приземлених колон?

22. Яку назву мав перший короткий нарис історії України, виданий 1674 року у друкарні Києво-Печерської лаври. Нагадаємо, що цей твір охоплює події від найдавніших часів і до останньої чверті XVII ст. Він перевидавався майже 30 разів в Україні, Росії та інших країнах. До XIX століття він був навіть офіційним підручником.

Що Ви можете розповісти про його ймовірного автора?

23. Що об'єднує таких діячів культури, як Станіслав Оріховський, Павло Русин, Шимон Шимонович? У який період розгорталася їх діяльність?

24. Що Вам відомо про перший ґрунтований Словник української мови? Нагадаємо, що повна його назва «Словарь української мови» в 4-х т. За яких обставин він був укладений? Хто був його редактором? Що Вам відомо про коло однодумців упорядника та редактора? Яку назву мала організація, до середовища якої належав упорядник?

25. Назвіть перші друковані граматики в Україні. Коли і ким вони були надруковані? Що Вам відомо про ці пам'ятки культури? Яким чином вони позиціонують науковий рівень їхніх авторів?

26. Чия з граматик українських вчених була найбільш поширеною не лише на українських територіях, але й за її межами? А сьогодні вона складає основу сучасної мови однієї з країн? Коли вона була підготовлена? Пригадайте декілька термінів з цього джерела? Чим обумовлена її поява та поява інших подібних праць?

27. Назвіть найдавнішу визначну пам'ятку педагогічної літератури в Україні? Коли вона була укладена? Хто її автор? Чи є їй аналогії на українських землях?

28. Назвіть найстаріший з діючих в Україні вищих навчальних закладів? Коли і де він був заснований? Які факультети він мав? Які факультету мали перші вищі навчальні заклади Західної Європи і про що свідчили їх назви та зміст навчання?

29. Чим відома Берестейська (1596 р.) унія в історії культури України?

30. Дайте назву найдавнішого народу на території сучасної України, згадка про який збереглася у писемних джерелах. Що Вам відомо про його культурну діяльність? У пам'ятках якої літератури є перші згадки про цей народ?

31. Коли виникли перші братства в Україні? Мета їх заснування та основні напрями діяльності? Назвіть найвідоміші братства?

32. Хто був автором винаходу книгодрукування у Західній Європі? Час поширення друку на українські території? Де це відбувалося? Перші друковані праці та їх автори? Які версії про походження друкарської справи в Україні Вам відомі?

33. Полемічна література відіграла досить значну роль в історії культури українських земель у XVI-XVII ст. Обґрунтуйте причини виникнення цієї літератури? Назвіть її провідних представників та їхні твори? Що принесли ці пам'ятки в національну свідомість та культурну творчість?

34. Однією з ознак держави є широке використання своєї мови в офіційному діловиробництві. Велике Князівство Литовське також мало свої офіційні документи. Якою мовою були укладені Віслоцький та Литовський статuti? Що це за документи? (чому саме на цій мові?).

35. Освіта завжди була у пошані на наших землях. Що Вам відомо про першу школу на українських територіях? Коли її засновано? Ким? Хто цю традицію згодом продовжив?

36. Характерною ознакою високої духовності на Русі було існування жіночих шкіл. І це тоді, коли в Західній Європі про освіту жінок ніхто і не думав. Хто заснував першу таку школу? Коли і де це сталося?

37. Українці завжди намагалися створити різноманітні осередки, які б займалися питаннями розвитку шкільництва. Серед таких – Українське педагогічне товариство в Галичині «Рідна школа», засноване ще у 1884 р. З 1926 року воно було приватним. Які освітні товариства в місцях компактного проживання українців в діаспорі Ви знаєте? Їхні керівники? Найбільш вагомі доробки на ниві національної освіти?

38. Одна з найвидатніших пам'яток правової культури була підготовлена в часи Козаччини. Коли це сталося? Яку назву мала ця пам'ятка? Хто її автор? На якій мові її вперше опубліковано? Інші найбільш відомі пам'ятки права в Україні зазначеного періоду?

39. В образотворчому мистецтві існує напрям – ктиторський портрет? Що це за напрям? Хто був першим зображений на таких портретах? Де ці портрети вміщувались (розташовувались)? Що засвідчувала практика їх підготовки?

40. Яка праця є найвидатнішим твором Київської Русі? Що Вам відомо про неї, її автора? Чому саме до неї не послаблюється увага науковців та всіх тих, кому небайдужа власна історія?

41. Україна має багато людей, імена та досягнення яких занесені до Книги рекордів Гіннеса. Серед них киянин, професор математики Борис Якович Букреєв (1859-1961 рр.), який був професором Київського державного університету ім. Т.Шевченка з 1885 року по 1961 рік. Останній підручник з вищої геометрії він підготував у 96 років. Кого з видатних митців-українців чи науковців, що прожили яскраве й довготривале творче життя Ви можете назвати? Що Вам відомо про їх твори (праці)?

42. У який час була заснована Києво-Могилянська колегія? Причини заснування та поширення форм її пливу? Де (в яких містах) були засновані її окремі філії?

43. Назвіть прізвище видатного українського вченого, знавця понад 60 мов, що залишив яскравий доробок і пам'ять не лише в Україні, але й в інших державах світу. Саме ним були підготовлені ґрунтовні праці з різноманітних «галузевих» історій цих країн. По собі він залишив понад 1000 різноманітних праць, зокрема першим доніс до українського читача безпосередньо з оригіналів східну поезію, зробив переклад цілої її антології з IX-XV ст. Чим ще він відомий в Україні?

44. До якого архітектурного стилю належать приміщення Університету (1837-1843 рр.) та Інституту шляхетних дівчат (1839-1843 рр.), що знаходяться в Києві? Що відомо про цей стиль (походження, пам'ятки тощо)?

45. Як відомо, романтизм і класицизм не залишили по собі в Україні яскравих пам'яток іконописного мистецтва. Чим це можна пояснити?

46. Козацька доба, серед інших, багата й на твори епістолярного жанру. Що це за твори? Хто їхні автори? Чим можуть бути цікаві ці твори нам сьогодні?

47. Поняття «мандрівні дяки» пов'язане, насамперед, із Г.Сковородою. А які витоки цього явища? Звідки воно поширилось в Україну? Що Вам відомо про творчість (напрям) представників цього руху (течії)?

48. Є.Плетенецький і його культурно-освітній гурток добре відомі в Україні та за її межами. Де діяв цей гурток? Хто входив до його складу? Чим вони здобули собі славу? Коли це відбувалося?

49. Воєнні події 1812 року сприяли виникненню на українських територіях різноманітних таємних та напівтаємних організацій. Що це за організації? Чим вони займалися? Хто їх представники?

50. У XIX столітті на українських землях з'явилися перші садово-паркові й архітектурні пам'ятки. Що Вам відомо про них? Де вони розташовані? Їх основна спрямованість? Чим відомо садово-паркове мистецтво на українських землях?

51. Який період в історії розвитку української культури називають «золотою добою»?

52. У XIX столітті в Україні виникає нова хвиля зацікавлень народною культурою, зокрема фольклором. Чим це зумовлено? Хто був серед перших дослідників цієї справи? Їхній науково-творчий доробок?

53. Початок національно-культурного відродження у XIX столітті пов'язують із Слобідською Україною. Саме тут виник перший університет, в якому було зібрано окрасу науки. Серед інших – чи не найбільш відомою залишалась філософська школа Й.Шада, вченого з Німеччини, який працював понад 10 років у Харкові. Чим відома ця школа? Їхній доробок? Кого з українських філософів XIX століття Ви знаєте? Що Вам відомо про художню діяльність, пов'язану з університетом?

54. У XIX столітті з'являється книга, котра мала визначний вплив на формування цілої генерації українських вчених. Відгомін цієї книги можна простежити у багатьох творах найрізноманітніших жанрів та видів мистецтва. Що це за книга? Хто її ймовірний автор? Де вперше побачило світ це видання?

55. Який період в історії України М.Грушевський називає першим українським культурно-національним відродженням? Його мотивація стосовно цього визначення?

56. У XIX столітті, як відомо, виникло чимало організацій політико-культурного спрямування, що мали потужний вплив на формування національної свідомості українського суспільства. Що це за організації? Хто були їхні члени (учасники)? Яку назву мали їхні політичні програми? Їхня суть?

57. Кого з визначних діячів театральної культури XIX століття Ви знаєте? Чим вони помітні в театральному мистецтві інших країн?

58. В історії української культури залишилася цікава організація – «Театр корифеїв». Що це за осередок? Хто входив до його складу? Коли це відбувалося?

59. Назвіть найбільш поважні історичні праці, підготовлені у XIX столітті? Хто їх автори? Чим цікаві ці праці?

60. Чим викликана поява численних наукових товариств в Україні? Коли вони почали виникати? Назвіть декілька з них і дайте характеристику його діяльності?

61. XIX століття характерне, серед інших, і тим, що починає формуватися мережа спеціальних художніх закладів, які очолюють відомі в імперії люди. Що це за особи? Які це заклади? Дайте характеристику одному-двом із найбільш відомих?

62. Серед мистецьких угруповань XIX століття було чи не найбільше, що утворилося майже виключно з вихованців Петербурзьких навчальних художніх закладів. Це об'єднання протягом певного періоду поширювало свій вплив на значні території імперії. Суть їхньої ідеї? Хто входив до складу об'єднання? Чим відомі його члени? Що стало причиною згортання їхньої діяльності?

63. Серед поважних товариств, що діяли протягом значного часу на західноукраїнських землях, досить відомим була «Руська Бесіда». Коли виникла ця організація? Основні напрями її діяльності? Провідники?

64. У XIX столітті серед інших міст Західної України чи не найбільш відомим своїм різноманітним культурно-мистецьким життям залишався Перемишль? Чим відоме це місто? Хто у той час там працював? Охарактеризуйте творчий доробок цих особистостей та їх внесок до національної скарбниці?

65. «Просвіта», «Соколи», «Січі», «Пласт» – це осередки, що своїм місцем народження мають західноукраїнські території. Коли виникла кожна із зазначених організацій? Хто стояв біля її витоків? Напрями їхньої діяльності? Чим уславилися їхні представники у наступну добу?

66. Кінець XIX століття позначений тим, що на Галичині виникає найпотужніша літературна, а згодом і наукова інституція. «Українська академія наук» – називали її сучасники. Коли це сталося? Хто був її організатором та натхненником? Чим займалася ця організація? Її структура?

67. Чим позначений початок XX століття на українських землях у культурному відношенні? Чим це обумовлювалося? Наведіть декілька переконливих прикладів?

68. Найменша в світі мініатюрна книга – «Кобзар» – створена українським майстром М.Сядристим. Її площа 0,6 мм², що у 19 разів менше від найменшої японської книги. Товщина літер 0,0035 мм. У книзі 12 сторінок, на кожній 8 віршованих рядків, дві сторінки з ілюстраціями. Сторінки можна перегортати кінчиком загостреного волоска. Зшито книгу павутинкою, обкладинка – пелюстки

безсмертника. Цій книзі є конкурент – збірка віршів О.Пушкіна, виготовлена М.Маслюком, розміром 0,8x0,4 мм та об'ємом 0,064 мм³, тобто в одній маковій зернині вміщається понад 15 таких книжок. Які ще твори цих майстрів Ви можете назвати?

69. Назвіть найбільше сучасне серійне видання творів української літератури? Його назва і час заснування? Що складає цю бібліотеку?

70. Українські митці відомі не лише яскравими творчими здобутками, але не менш знані і як організатори художнього, освітнього життя, розробки програм реорганізації освіти, підготовки підручників, відкриття навчальних закладів. Кого Ви знаєте з митців, хто найбільше виявив себе у цьому напрямі в період 1917-1920 рр.?

71. Що є причиною того, що християнська ідеологія і елементи язичництва співіснують протягом століть?

72. Поважний пласт народного образотворчого мистецтва складають картини серії «Козак Мамай». До якої доби належать ці твори? Що мало бути неодмінним атрибутом цих картин? Де зберігається найбільша їх колекція? Хто її зібрав?

73. Коли з'явився на сцені перший український балет? Його назва? Хто був його автором? Де вперше він був поставлений?

74. Що Вам відомо про першу українську оперу? Хто її автор? Коли вона була написана?

75. Як відомо найбагатше в Україні нотне книгосховище – зала нотних видань Української наукової бібліотеки НАН України ім. В.Вернадського, створено 1929 р. Тут зберігається понад 200 тис. примірників нот, книг, журналів інших музичних матеріалів від другої половини XVII ст. до сьогодення. А чи знаєте Ви коли і де з'явилася перша нотна публікація українських народних пісень?

76. Археологічні з'їзди в долі української культури відіграли досить суттєву роль. З якого часу вони почали проводитися? Чим були цікаві для широкого загалу і фахівців та розвитку української культури загалом?

77. Історія культури Галичини зберігає нам назву – «Пресова квартира». З якими подіями пов'язаний цей термін? Коли це було? Що Ви можете розповісти про представників цієї організації та їхній творчий доробок?

78. Що Вам відомо про культурологічні аспекти діяльності Центральної ради у добу Української Народної республіки? Розкрийте декілька суттєвих її здобутків у цій царині?

79. П.П.Скоропадський і національна культура. Що залишила по собі ця взаємодія? Час перебування у влади гетьмана? Проаналізуйте внесок його родини до національної скарбниці?

80. У 20-х роках ХХ століття через заборону польських властей протягом певного часу діяв таємний вищий навчальний заклад. У який час це відбувалося? Де? Що Вам відомо про цей заклад?

81. Початок ХХ століття характерний також тим, що через певні матеріальні, ідеологічні розбіжності значна частина українців вимушена була емігрувати за межі своєї Батьківщини. Саме там були створені численні наукові, освітні, мистецькі тощо осередки української діаспори. Які Ви знаєте центри української культури за кордоном до 20-х років ХХ ст. включно? Дайте їм коротку характеристику?

82. Як відомо 20 роки ХХ століття увійшли в історію національної культури як доба здійснення політики українізації. Що дало поштовх для реалізації цієї політики? Її провідники? Здобутки та прорахунки під час її реалізації?

83. Поясніть аббревіатуру: ВУАМЛІН, АНУМ, АХЧУ, АРМУ, ОСА, ГДУМ. Сховані за цими скороченнями осередки мали суттєвий вплив на духовну культуру ХХ століття. Що це за організації? Де вони були засновані? Що Вам відомо про їхню діяльність?

84. Як відомо, приватна ініціатива в історії української культури має давні та яскраві здобутки. Кого Ви знаєте з визначних меценатів, що сприяли духовному розвитку українців? Коли це відбувалося? Що саме цими людьми зроблено для збагачення національної скарбниці?

85. Нищення пам'яток національної культури та її авторів продовжувалося, на жаль, протягом багатьох століть. Які найбільш трагічно відомі процеси, пов'язані з репресіями проти української інтелігенції Ви можете назвати? Коли і де вони відбувалися? Хто був серед репресованих?

86. В історії України є випадки, коли до керівництва збройною опозицією приходили науковці, митці. Чи можете Ви навести приклади цього? Ким були ці особи? Коли це відбувалося? Що залишили вони нам у спадок?

87. Хто з українських графіків був найбільш відомий до початку 20-х років ХХ століття в Україні? З його ім'ям, нагадаємо, пов'язано становлення національного стилю у галузі оформлення книги, української емблематики, ділових документів республіки тощо? Що ще Ви можете додати до біографії цього митця?

88. Попри те, що у 30-ті роки ХХ століття вже не існувало творчих контактів українських митців з інтелігенцією Західної Європи, саме у 30-ті роки відбулося декілька поважних політико-культурних форумів. Яку назву мали ці заходи? Де вони відбувалися? Їх основна мета? Хто був серед організаторів?

89. Що відомо Вам про культурно-політичну діяльність представників національних військових з'єднань у роки Другої світової війни? Де це відбувалося? Хто був учасником? Яку назву мали ці заходи (твори) тощо?

90. Назвіть найбільш популярну форму художньої творчості у роки Другої світової війни? Чому саме вона домінувала серед інших форм?

91. Аматорська творчість сьогодні добре відома і глядачам і митцям. Чим можна пояснити причини спаду інтересу до виконавських форм аматорського мистецтва і підвищення такого інтересу до авторських його форм? Про які форми йдеться? Цей процес розпочався ще у 60-ті роки ХХ ст. Чи справді це так? Які види мистецтва можна віднести до виконавських, а які до авторських його форм?

92. Одну з ділянок сфери «культура» покликані забезпечувати специфічні навчальні заклади – інститути культури (сьогодні відомі як інститути культури і мистецтв).

Коли започатковано інститути культури? Яку назву мав перший вищий навчальний заклад культурологічного спрямування? Коли і де він був заснований? Які наступні кроки в еволюції цієї назви? Чи є подібні навчальні заклади у світі? Форми організації навчального процесу в них?

93. У 60-70 роки ХХ століття найбільшого розголосу по теренах багатьох республік СРСР, зокрема і України набув рух опору, що існував у різних формах. Хто були представники цього руху? Форми їхнього протесту пануючій ідеології? Що продемонстрував цей рух суспільству? Назвіть декілька зразків творів опозиціонерів?

94. У 80-90-ті роки ХХ століття особливо активізувалися творчі контакти українського зарубіжжя з материком. Що нового принесли вони в молоду державу?

95. Назвіть найбільш потужні культурні центри української діаспори у світі? Хто Вам відомий із представників? Що Ви знаєте про їхні твори?

96. Що Ви можете сказати про таких осіб, як І.Тиктор, О.Архипенко, І.Огієнко, М.Бойко? У який час вони працювали і що залишили по собі?

97. Народна художня ініціатива протягом значного періоду часу реалізовувалася за допомогою відповідних методичних установ. Коли виникли перші такі установи? Їх назва, структура? Позитивні й негативні моменти в організації їхньої роботи?

98. Назвіть перших дослідників, причетних до підготовки історії української культури. Їхні праці? Час їх написання?

99. Що Вам відомо про найбільш яскраві пам'ятки художньої культури Волині? Де вони знаходяться? Хто їх автори?

100. Якби Вам треба було за допомогою декількох імен довести вагомість національного культурного здобутку, кого б Ви взяли для підтвердження своєї думки і чому?

101. Назвіть найбільш відомі інформаційні джерела, присвячені висвітленню подій вітчизняної культури, що вийшли друком протягом останніх 7-10 років? Хто їх автори?

102. Найдавніші записи народної музики в Україні належать до початку XVII ст. Здійснювалися вони буквенною, цифровою, лінійною нотаціями. Про особливість і техніку записування можуть свідчити рукописні збірники, один з яких зберігається у Державному історичному музеї (Москва). Саме в ньому подані пісні «Ой біда, біда мені, чайці небозі», «Скажи мені правду соловейку». Які ще записи там є?

103. Першим українським гімном, що народився у революційному 1848 р. та уособив прагнення українців, як й інших народів Європи, до свободи, став твір Івана Гушалевича. Яку назву мав цей текст? Що Вам відомо про автора?

104. Перші порцелянові вироби на території сучасної України (чашки, чайники, свічники) були створені 1790 р. на Волині. Найдавніша заводська марка на цих виробках зроблена латинськими літерами, означала назву місцевості у польському звучанні. Про яку місцевість йде мова? Що відомо Вам про це виробництво? Що там (у цьому містечку) ще було розташовано?

105. Як відомо, до найстаріших творів українського іконографічного мистецтва належать декілька сакральних зразків. Це «Богородиця Одигітрія» (кінець XIII - початок XIV ст.) із Дорогобужа Рівненської обл. Які ще ікони цього періоду зберігаються у музеях Західної України? Де розташовано ці музеї?

106. Найбільшою в Україні серед картин є полотно З.Розвідовського «Грюнвальдська битва у 1410 р.». Її розміри 500x1000 см. Вона зберігається у Львівському історичному музеї. Які ще картини-велетні Вам відомі? Хто їх автори?

107. Що є найдавнішим українським живописом? Нагадаємо, що йому майже 1000 років. Загальна його площа 3000 м². Де він зберігається сьогодні?

108. Найбільший музей в Україні – Музей народної архітектури та побуту, що має площу 150 га, де розміщено понад 300 пам'яток народної архітектури з різних областей України. У його фондах понад 60 тис. експонатів. Які ще музеї подібного спрямування Ви знаєте?

109. Найбільш відомий музей української ікони почав формуватися наприкінці XIX – початку XX століття. Хто стояв у його витоків? Де він знаходиться нині?

110. Які найбільші помітні зібрання (колекції) волинської ікони Ви знаєте? Місце їх розташування?

111. Назвіть характерні риси української літератури нового часу?

112. Назвіть найбільш помітні здобутки та прорахунки в системі організації різних форм освіти в сучасній Україні.

113. Війна, нав'язана Україні РФ у лютому 2022 року, докорінно змінила безліч сегментів у людських відносинах. Як має все це відобразитися у подальшій практиці організації освітнього і культурного процесу, на Вашу думку?

114. Чи помітні зміни в практиці діяльності установ культури в регіонах у час війни і в чому ця відмінність полягає?

115. Чи відомі Вам специфічні форми культурної діяльності місцевих установ культури, використані в практиці роботи з тимчасово переміщеними особами?

116. Як Вам бачиться сучасна форма організації освітнього простору?

117. Назвіть і обґрунтуйте причини зниження інтересу сучасної молоді до навчання, книги та й взагалі інтелектуальних форм діяльності? Що може змінити ситуацію в цьому напрямі, на Вашу думку?

118. Кого з відомих регіональних митців чи організаторів культурного простору Ви знаєте? Дайте вичерпну характеристику його культурній діяльності.

119. Чого бракує, на Вашу думку, в практиці організації освітньої діяльності на кафедрі та художньо-педагогічному факультеті?

120. Які найбільш відомі заходи здійснено колективом науково-педагогічних працівників нашої кафедри останнім часом, спрямовані на покращення позиціонування її у сучасному культурному просторі? Дайте невеличку характеристику (коментар) цим крокам.

121. В яких спільних організаційно-культурних заходах і з ким беруть участь науково-педагогічні працівники нашої кафедри?

122. Що, на Вашу думку, потрібно зробити, аби змінити ситуацію в освітньому процесі кафедри, університету на краще? Дайте мотиваційну характеристику цим крокам. Мова йде про покращення відвідування занять, мотиваційну складову навчання тощо.

123. Які б рекомендації Ви надали педагогам кафедри у подальшій їх практичній діяльності, спрямованій на сучасну молодь?

124. В нинішньому освітньому просторі існує таке поняття як «Вибіркові дисципліни» навчального плану спеціальності чи освітньої програми. Що це таке? Для чого вони призначені і що за їх допомогою можна здійснити? Чи використовуєте Ви цей принцип у власній освітній практиці?

125. Як Вам бачиться питання академічної доброчесності? Його сутність? І що потрібно (можна) зробити, щоб це питання перестало бути актуальним у будь-якому середовищі, зокрема й студентському?

126. У чому переваги й недоліки «Болонської» системи, за якою здійснюється освітній процес в закладах вищої освіти України? Щоб Ви могли порадити для його (її) удосконалення в нинішніх умовах?

127. Як Ви розумієте поняття «Автономія університету», яка надана українським закладам вищої освіти у нинішніх умовах? Наскільки це ефективно? І що потрібно запровадити в це поняття чи систему її організації, щоб здобувачі вищої освіти цікавилися всім тим, що робиться на їхню користь у цих закладах?

128. Як часто відвідуєте і які саме установи культури за місцем Вашого проживання? Що можете сказати з приводу їх нинішньої діяльності? Що потрібно здійснити, аби ситуація змінилася докорінно? Настільки важливою в цьому плані є діяльність місцевих територіальних громад? Які проблеми в них існують і що потрібно зробити, щоб вплинути на зміну ситуації на краще?

129. Що Вам відомо про креативні індустрії? Що потрібно і чи потрібно для реалізації цієї практики в Україні у нинішніх умовах?

130. Що дала Вам дисципліна «Українська культура», яку Ви прослухали? І що могла б дати в принципі? Що потрібно здійснити для зміни цієї ситуації на краще?

18. Рекомендована література (основна, допоміжна)

Основна

1. Агеєва В. За лаштунками імперії. Есеї про україно-російські культурні відносини. Київ : Віхола, 2022. 360 с.
2. Акимович Є.О. Українська культура в історичному вимірі (IX – XVII століття). Одеса: Маяк, 2009.
3. Балух В. О., Коцур В.П. Культура Античності. Чернівці : Нові книги, 2015. 623 с.
4. Безклубенко С.Д. Мистецтво організації громадської думки. Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2016. 398 с.
5. Безклубенко С.Д. Тексти роздумів. Ужгород : Всеукр. держ. вид-во «Карпати», 2016. 320 с.
6. Берегова О. Діалог культур: образ Іншого в музичному універсумі. Київ: Ін-т культурології НАМ України, 2020. 304 с.; іл.
7. Бондарчук Я.В. Історія Острозької академії: навч. посіб. Острог: НаУ «Острозька академія», 2015.
8. Бондарчук Я.В. Історія релігійного мистецтва як відображення духовної еволюції людства в космічних циклах прецесії. Львів, 2022. 968 с.
9. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка та капіталізм в XVI-XVIII ст. В 3-х т. Київ: Наукова думка, 2003-2005.
10. Букач В. М. Історія української культури. Посібник: метод. реком. до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти. Одеса: ПНПУ, 2021. 120 с.
11. Валевський О.Л., Литвиненко О.М. Ситуація у сфері культури: виклики та події [Електронний ресурс] https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/kultura_vikliki.pdf
12. Васюта О.П. Музична культурна Чернігівщини X – початку XXI століття: еволюційний вимір: монографія. Чернігів: Десна-Поліграф, 2017.
13. Виткалов В.Г. Українська культура: сторінки історії XX століття: монографія. Рівне: Волинські обереги, 2004. 640 с.
14. Виткалов В.Г., Пономарьова Т.О. Берестецька битва 1651 року мовою документів: за матеріалами наукової спадщини І.К.Свешнікова: хрестоматія. Рівне: РДГУ. Волинські обереги, 2005. 417 с.
15. Виткалов С.В. Вища культурологічна освіта в Україні: регіональний дискурс (крізь призму діяльності кафедри івент-індустрій, культурології та музеєзнавства): монографічно-довід. вид. Рівне: А.Брегін, 2022. 550 с.
16. Виткалов С.В. Культурно-мистецька Україна в регіональних вимірах: творчі портрети митців, художніх колективів та організаторів духовного життя: монографія. Рівне: М.Дятлик, 2014. 362 с.
17. Виткалов С.В. Рівненщина: культурно-мистецький потенціал в парадигмах сучасності: монографія. Рівне: ППДМ, 2012. 416 с.
18. Войтович В. М. Українська міфологія: Енциклопедія. Київ : Наукова думка, 2003.
19. Гаюк І. Культура вірменської діаспори в Україні: історичний дискурс: монографія. Львів: ТВОВ «Простір-М», 2019. 489 с.
20. Гершевська Б. З історії культури кіно у Львові. 1918-1939 рр. Львів, 2004.

21. Голубко В.Є., Середяк А.В., Генега Р.Я. Історичне краєзнавство. Напрями та методи історико-краєзнавчих досліджень : курс лекцій. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. Т. 2. 153 с. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/11/Посібник-Ч.2.pdf> (дата звернення: 11.12.2023).
22. Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота (1856-1886 pp.). Львів, 2005.
23. Гриценко О. Культурний простір і національна культура: теоретичне осмислення та практичне формування: монографія. Київ: Ін-т культурології НАМ України, 2019. 256 с.
24. Гриценко Т.Б. Культурологія. *Посіб.* Вид-во «Центр навч літератури». 2021. 392 с.
25. Дичковський С.І. Глобальні трансформації туристичних практик і технологій в контексті становлення цифрового суспільства: монографія. Київ: Ліра-К, 2020. 385 с.
26. Довгострокова стратегія розвитку культури в Україні до 2025 року https://www.cultura.kh.ua/images/stories/innovaciyna_diyalnist/dovgostrokova_strategiya_rozv_.pdf .
27. Довгострокова стратегія розвитку культури в Україні до 2025 року https://www.cultura.kh.ua/images/stories/innovaciyna_diyalnist/dovgostrokova_strategiya_rozv_.pdf .
28. Етнокультурні процеси в Україні кінця ХХ – початку ХХІ ст. : українознавче осмислення / Ю. Фігурний, Н. Безсмертна, С. Бойко та ін. Київ : НДІУ, 2020. 190 с.
29. Жукова Н.А. Елітарна література в іменах: монографія. Київ : Ін-т культурології НАМ України, 2016. 304 с.
30. Зайченко В. Вишивка козацької старшини. Київ, 2001.
31. Ісаєвич Я. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. Львів: Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, 2002. 253 с.
32. Історія європейської ментальності. Львів : Літопис, 2005.
33. Історія української культури (від стародавніх часів до ХІХ століття): ілюстрована *хрестоматія* у 3 ч. для студ. усіх спеціальностей д. і. з. ф. н. Маріупольського держ. ун-ту / За ред. д-ра культурології, проф. Сабадаш Ю.С. Київ: Ліра-К, 2020. 320 с.
34. Історія української культури. Енциклопедія В 5 т., т. 3. Київ: Наукова думка, 2003.
35. Історія української культури. Енциклопедія. В 5 т., т. 4, кн. 1. Київ: Наукова думка, 2008.
36. Історія української культури. Енциклопедія. В 5 т., т. 4, кн. 2. Київ: Наукова думка, 2005.
37. Історія української культури: енциклопедія. В 5 т., т. 3. Київ: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2004.
38. Історія української культури: зб. документів і матеріалів. Київ : Вища школа, 2022.
39. Історія української музики: навч. посіб. В 6 тт., т. 3. Київ: Наукова думка, 2003-2005.
40. Історія української та зарубіжної культури: навч. посіб. Київ : Знання, 2019.
41. Калакура Я. Українська історіографія: навч. посіб. Київ : Генеза, 2004.
42. Камінська Н.М., Нікуленко С.І. Костюм в Україні від епохи Київської Русі до ХХІ століття. Харків: Золоті сторінки, 2004. 207 с.
43. Камінська Н.М., Нікуленко С.І. Костюм в Україні від епохи Київської Русі до ХХІ століття. Харків: Золоті сторінки, 2004. 207 с.
44. Карась Г.В. Музична культура української діаспори в світовому часопросторі ХХ століття: монографія. Івано-Франківськ: Типовід, 2012. 1164 с.

45. Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму: хрестоматія. Київ, 1999.
46. Києво-Могилянська академія кінця XVII – початку XIX століть: Повсякденна історія. Збірник документів. Київ: КМ Академія, 2005.
47. Кислюк К.В. Українська культура I чверті XXI ст: повороти модернізаційних перетворень. 2-ге вид., стер. Київ: Кондор, 2018. 196 с.
48. Кияновська Л.О. Стильова еволюція галицької музичної культури XIX - XX століть: навч. посіб. Тернопіль, 2000.
49. Кіндратюк Б. Нариси музичного мистецтва Галицько-Волинського князівства. Львів-Івано-Франківськ, 2001.
50. Колосок Б.В. Православні святині Луцька. Київ, 2003.
51. Корнієнко Н. Український театр у переддень третього тисячоліття. Київ: Факт, 2000.
52. Корпанюк М. Слово. Хрест. Шабля (Українське монастирсько-церковне, світське крайове літописання XVI – XVIII ст., компіляції козацького літописання XVIII ст. як історико-літературне явище). Київ: Смолоскип, 2005.
53. Корпанюк М. Слово. Хрест. Шабля (Українське монастирсько-церковне, світське крайове літописання XVI – XVIII ст., компіляції козацького літописання XVIII ст. як історико-літературне явище). Київ: Смолоскип, 2005.
54. Кравченко А. Камерно-інструментальне мистецтво України кінця XX – початку XXI століття: семіологічний аналіз: монографія. Київ, 2020. 300 с.
55. Кралуєк П. Півтори тисячі років разом. Спільна історія українців і тюркських народів. Харків: Фоліо, 2018. 282 с.
56. Кралуєк П.М. «Тренос» Мелетія Смотрицького в дискурсі західної філософської думки: монографія. Київ: КНТ, 2015. 220 с.
57. Кралуєк П.М. Богдан Хмельницький: легенда і людина. Київ: Довженко Букс, 2018. 282 с.
58. Кралуєк П.М. Богдан Хмельницький: легенда і людина. Київ: Довженко Букс, 2018. 282 с.
59. Кралуєк П.М. Козацтво в контексті українсько-польських стосунків: літературні інтерпретації ранньомодерного періоду: монографія. Київ: КНТ, 2015. 282 с.
60. Кралуєк П.М. Козацтво в контексті українсько-польських стосунків: літературні інтерпретації ранньомодерного періоду: монографія. Київ: КНТ, 2015. 282 с.
61. Кралуєк П.М. Мелетій Смотрицький і українське духовно-культурне відродження кінця XVI – початку XVII ст. Острог: Вид-во НУ «Острозька академія», 2007. 208 с.
62. Кралуєк П.М. Петро Конашевич-Сагайдачний – творець української нації?: монографія. Харків: Фоліо, 2019. 208 с.
63. Кралуєк П.М. Прийняття і сприйняття християнства в Русі-Україні: монографія. Київ: КНТ, 2015. 136 с.
64. Кралуєк П.М. Тарас Шевченко: не зауважене. Київ: КНТ, 2015. 232 с.
65. Кралуєк П.М. Ярослав Мудрий. Харків: Фоліо, 2018. 156 с.
66. Красильникова О.В. Історія українського театру XX століття. Київ: Либідь, 1999.
67. Крвавич Д.П. Українське мистецтво / Крвавич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С.О.: навч. посіб. В 3-х т., т. 3. Львів: Світ, 2005.
68. Крвавич Д.П. Українське мистецтво: навч. посіб. / Крвавич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С.О. В 3-х т., т. 2. Львів: Світ, 2004.

69. Крвавич Д.П. Українське мистецтво: навч. посіб. / Крвавич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С.О. В 3-х т., т. 2. Львів: Світ, 2004.
70. Крвавич Д.П. Українське мистецтво: навч. посіб. / Крвавич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С.О. У 3-х т., т. 3. Львів: Світ, 2005.
71. Крвавич Д.П. Українське мистецтво: навч. посіб. / Крвавич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С.О. В 3-х т., т. 3. Львів: Світ, 2005.
72. Культура пам'яті сучасного українського суспільства: трансформація, декомунізація, європеїзація: монографія / Гриценко О., Гончаренко Н., Кузнецова І. та ін. Київ: Ін-т культурології НАМ України, 2020. 352 с.; 15 іл. ч/б.
73. Культурологія: навчальний посіб. Київ: Основи, 2013.
74. Лавриненко Ю. Розстріляне Відродження: хрестоматія. Київ, 2000.
75. Литвин В.М. Хроніка поступу. 2001-2011. Київ: Наукова думка, 2011.
76. Мельников О.В. Українська академія друкарства. Історико-бібліографічний довідник. 1930-2010. Львів: УАД, 2011.
77. Микитась В. Давньоукраїнські студенти і професори. Київ: Абрис, 1994.
78. Мистецтво України. Енциклопедія. В 5-ти т. Київ: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1995-2005.
79. Мистецтво України. Енциклопедія. В 5-ти т., т. 4, кн. 2. Київ: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 2005.
80. Мистецтво України. Енциклопедія. В 5-ти т., т. 4. Київ: Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1995–2005.
81. Мистецтво України: енциклопедія. В 5-ти т., т. 1. Київ : Українська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1996-2005.
82. Морозов О. С. Дослідження історії України першої половини ХХ ст. в сучасній польській історіографії: напрямки, концепції, дискусії. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. П.Могили, 2020. 432 с.
83. Нариси історії європейської музичної освіти і виховання: від Античності до початку ХІХ ст. / С.І.Уланова. Київ: Знання, 2002.
84. Нариси історії європейської музичної освіти і виховання: Від Античності до початку ХІХ століття / С.І.Уланова. Київ: Знання України, 2002. 326 с.
85. Нічик В.М. Києво-Могилянська академія і німецька культура. Київ, 2002.
86. Овсійчук В.А. Майстри українського барокко. Жовківський художній осередок Друга
87. Оніщенко О.І. Культуротворчий потенціал епістолярію: європейський досвід другої половини ХІХ – першої пол. ХХ ст.: монографія. Київ: Вид-во Ліра К, 2017. 268 с.
88. Оніщенко О.І. Культуротворчий потенціал епістолярію: європейський досвід другої половини ХІХ – першої пол. ХХ ст.: монографія. Київ: Вид-во Ліра К, 2017. 268 с.
89. Орос О.М. Грушівський монастир і початки кириличного слов'янського книгодрукування: історико-краєзнавчий нарис. Житомир, 2008. 238 с.
90. Отрешко Н. Транскультурність у сучасному світі: методологічні повороти, теорії і практики: монографія. Київ: Ін-т культурології НАМ України, 2021. 256 с.
91. Павлова О. Ю., Мельничук Т. Ф., Гриценко І. В. Історія української культури: Навч. посіб. за ред. О. Ю. Павлової. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 368 с.
92. Північне Причорномор'я за античної доби. Київ: Стародавній світ, 2017, 292 с.
93. Півторак Г. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов. Міфи та правда про трьох братів слов'янських зі «спільної» колиски. Київ :Арістей, 2004.

94. Поезія українського парку. Хроніка 2000. Київ, 2001. С.175-195.
95. Попович М.В. Нариси з історії української культури. Київ: АртЕк, 2017.
96. Приходько Г.В. Історіографія культури України в роки незалежності. *Вісник ХДАК*. Вип. 14. Харків, 2004. С.19-28.
97. Приходько Г.В. Історіографія культури України в роки незалежності. *Вісник Харківської державної академії культури*. Вип. 14. Харків, 2004. С.19-28.
98. Прищепа Б.А., Нікольченко Ю.М. Літописний Дорогобуж в період Київської Русі. До історії населення Західної Волині в X-XIII століттях. Рівне, 1996.
99. Пріцак О. Походження Русі. *Хроніка. 2000. Наш край*. Київ : Довіра, 1992. Вип. I-IV.
100. Развлекательная культура в России. XVIII-XIX вв. СПб, 2005.
101. Развлекательная культура России XVIII – XIX вв. СПб., 2005.
102. Родічкін І., Родічкіна О. Сад і культура України. Поезія українського парку. *Хроніка*, 2000. Київ, 2001. С.48-141.
103. Рожко В.Є. Українське православне книгописання і книгодрукування на Волині (XI-XX ст.): історико-краєзнавчий нарис. Луцьк, 2005. 252 с.
104. Роздержавлення в культурній сфері України. Київ :Український центр культурних досліджень, 2001.
105. Росул Т. Музичне життя Закарпаття 20-30-х років XX ст.: монографія. Ужгород: Полі Прінт, 2002.
106. Рубльов О.С. Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914-1939). Київ: Інститут історії НАН України, 2004.
107. Рудик П.В. Роль інтелігенції в національно-культурному відродженні України (перша половина XIX ст.). Київ, 2003.
108. Санкт-Петербург і культура України. *Хроніка*, 2000. Київ, 2003.
109. Скуратівський В. Культура: україно-європейські стратегіми. Київ: Ін-т культурології НАМ України, 2021. 480 с.
110. Снайдерт Т. Перетворення націй. Польща, Україна, Литва, Білорусія. 1569-1999 / Перекл. з англ. Вид. четверте. Київ : Дух і літера, 2021. 454 с.
111. Снайдерт Т. Перетворення націй. Польща, Україна, Литва, Білорусія. 1569-1999 / Перекл. з англ. Вид. четверте. Київ : Дух і літера, 2021. 454 с.
112. Стан культурної сфери та культурної політики в Україні. Аналітичний огляд. Київ, 2015.
113. Станіславська К.І. Мистецько-видовищні форми сучасної культури: монографія. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: НАКККіМ, 2016. 352 с.
114. Стоколос Н.Г. Конфесійно-етнічні трансформації в Україні: XIX – перша третина XX століття: монографія. Рівне: Ліста-М, 2003. 480 с.
115. Стоколос Н.Г., Шеретюк Р.М. Драма Церкви: До історії скасування Греко-Уніатської Церкви в Російській імперії та викорінення її духовно-культурних надбань: монографія. Рівне: ПП «ДМ», 2012. 347 с.
116. Сторожук А. Подільський Бар та його околиці: історія і сучасність (події, особистості, факти). Київ, 2010. 282 с.
117. Судакова В. Культурні практики в повсякденних та публічних комунікаціях: тенденції соціального відтворення та модернізації. Київ: Інститут культурології НАМ України, 2022. 192 с.
118. Тейлор Н. Мультикультуралізм і «політика визнання». Київ: Альтерпрес, 2005.
119. Теорія та історія світової і вітчизняної культури. Львів: Каменяр, 2007.
120. Теорія та історія світової і вітчизняної культури. Львів: Каменяр, 2003.

121. Тойнби Дж. Цивілізація перед судом історії. Київ, 2005.
122. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретико-прикладний аспект. Київ, 2002.
123. Україна і Росія в історичній ретроспективі. В 3-т. Київ: Наукова думка, 2004.
124. Україна і Росія в історичній ретроспективі. Нариси. В 3-х т. Київ: Наукова думка, 2004.
125. Україна і Схід: панорама культурно-спільнотних взаємин. Київ: Українська видавнича спілка, 2001.
126. Українська історіографія на зламі ХХ і ХХІ століть: здобутки і проблеми. Львів, 2014.
127. Українська культура в законодавчих і підзаконних нормативно-правових актах (1991-2020), ч. 1-35. Київ : НАКККіМ, 1998 – 2020.
128. Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ : Ін-т соціології НАН України, 2022. 410 с.
129. Уманцев Ф. С. Мистецтво давньої України. Київ : Либідь, 2002.
130. Федорак Н. Поетика Галицько-Волинського літопису. Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2005.
131. Фесько Ю.О. Науково-педагогічна діяльність німецької професури у Харківському університеті першої половини ХІХ століття: Джерелознавчі засади дослідження. Література і культура Полісся. Вип.27. Ніжин, 2004. С.201-207.
132. Філософсько-теологічний факультет Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича: історія та сучасність (1875-1940, 1993-2013 рр.). Чернівці: НУ ім. Ю.Федьковича, 2013. 220 с.
133. Френкель І. Українська культура під час війни. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://presspoint.in.ua/2022/04/11/ukrainska-kultura-pid-chas-vijny-iryna-frenkel-za-zmistom-denatsyfikatsiia-tse-sylova-zmina-kulturnoho-kodu-krainy/> .
134. Фрис В.Я. Історія кириличної рукописної книги в Україні в Х-ХVІІІ ст. Львів: ЛНУ, 2003. 188 с.
135. ХVІІ загальнонаціональне опитування: Ідентичність. Патріотизм. Цінності (17-18 серпня 2022 р.). [Електронний ресурс]. Режим доступу: [https:// ratinggroup. ua/research/ukraine/s_mnadcyate_zagalnonac_onalne_opituvannya_dentichn_st_patr_otizm_c_nmost_17-18_serpnya_2022.html](https://ratinggroup.ua/research/ukraine/s_mnadcyate_zagalnonac_onalne_opituvannya_dentichn_st_patr_otizm_c_nmost_17-18_serpnya_2022.html) .
136. Хобта Л.Ю. Суспільна значущість меценатства, благодійництва та спонсорства: світовий контекст. Український історичний журнал, 2006. №2. С.154-158.
137. Хренов Н.А. «Человек играющий» в русской культуре. Спб: Алетейя, 2005.
138. Центр Разумкова. Оцінка громадянами ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, політико-ідеологічні орієнтації громадян України в умовах російської агресії (вересень–жовтень 2022 р.). 28 жовтня 2022 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykoideologichni-orientatsii-gromadian-ukrainy-v-umovakh-rosiiskoi-agresii-veresen-zhovten-2022r> .
139. Ціннісна складова економічних орієнтацій та поведінки / за ред. канд. пед. наук Р.Я. Левіна ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Київ, 2022. 152 с.
140. Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід: збірник тез ІV Між нар. наук.-практ. конф. Тернопіль : Вектор, 2022. 454 с.

141. Чікарькова М.Ю. Сучасна культура: проблеми аксіології і термінології: монографія. Київ: Вид. Дім. Дмитра Бураго, 2018. 240 с.
142. Чугуєнко М. Шокуюча Україна. Лабіринти історії. Харків, 2004.
143. Шевцов В.В. Карточная игра в России (конец XVI – начало XX в.): История игры и история общества. Москва: Вече, 2005.
144. Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом. Нариси з історії культури до початку XVIII ст. Львів, 2001.
145. Шевченко М. Єзуїтське шкільництво на українських землях останньої чверті XVI- середини XVII століть. Львів: Свічадо, 2005.
146. Шейко В.М. Культура. Цивілізація. Глобалізація. Кінець XIX – XXI ст. Харків: Основи, 2002.
147. Шеретюк Р.М., Стоколос Н.Г. Pietas et Litterae («Благочестя та Освіта»). Культурно-освітня діяльність ордену піарів на Волині (кінець XVII – перша третина XIX ст.): монографія. Рівне: О.Зень, 2018. 288 с.
148. Шеретюк Р.М., Стоколос Н.Г. Pietas et Litterae («Благочестя та Освіта»). Культурно-освітня діяльність ордену піарів на Волині (кінець XVII – перша третина XIX ст.): монографія. Рівне: О.Зень, 2018. 288 с.
149. Щербак Ю. Україна: виклик і вибір. Перспективи України в глобалізаційному світі XX століття. Київ: Дух і Літера, 2005.
150. Юдкін-Ріпун І. Феноменологія культури як методологія інтерпретації. Київ: Ін-т культурології НАМ України, 2020. 352 с.; іл.
151. Юрій М. Соціокультурний світ України. Київ : Кондор, 2005.
152. Як війна змінює українське суспільство. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3527305-ak-vijna-zminue-ukrainske-suspilstvo.html>.
153. Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI – XVII ст. Київ, 2002.
154. Див., також сучасну періодику – «Слово і час», «Сучасність», «Народна творчість та етнографія», «Родовід», «Український історичний журнал» та ін., а також сучасну регіональну періодику.

20. Інформаційні (інтернет) ресурси

- <http://history.org.ua> – Інститут Історії НАН України.
<http://hrushevsky.nbu.gov.ua> – електронний архів М. Грушевського.
<http://litopys.org.ua> – Історія України IX – XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації.
<http://uhj.history.org.ua> – сайт «Українського історичного журналу».
<http://www.historians.in.ua> – науковий історичний сайт Historians.in.ua.
<http://www.nbu.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.
<https://chtyvo.org.ua> – електронна бібліотека україномовної літератури.
<https://diasporiana.org.ua> – бібліотека «Diasporiana». <https://uin.gov.ua> – Український інститут національної пам'яті. Літописання (П.Толочко)
<http://litopys.org.ua/istkult/ikult05.htm> Спецпроект «Історія України в історіях».
URL: <https://znohistory.edera.com>.
Козацтво XV–XXI ст. URL: <http://www.cossackdom.com>.
Інститут історії України НАН України. URL: <http://www.history.org.ua> .
Ізборник. URL: <http://litopys.org.ua>

Україна. Повернення своєї історії. Таємничі манускрипти.

<https://1plus1.video/ukraina-vozvrashtenie-svoej-istorii>

«У пошуках Сковороди» | Документальний фільм. Суспільне. Культура <https://www.youtube.com/watch?v=RFOfo8hLxVg&list=PLa6Rrfy1RW7TRD1zQvPNQkuI9BJUPTPBh&index=3>

Сайт кафедри культурології та музеєзнавства <http://kulturologiya.rv.ua>